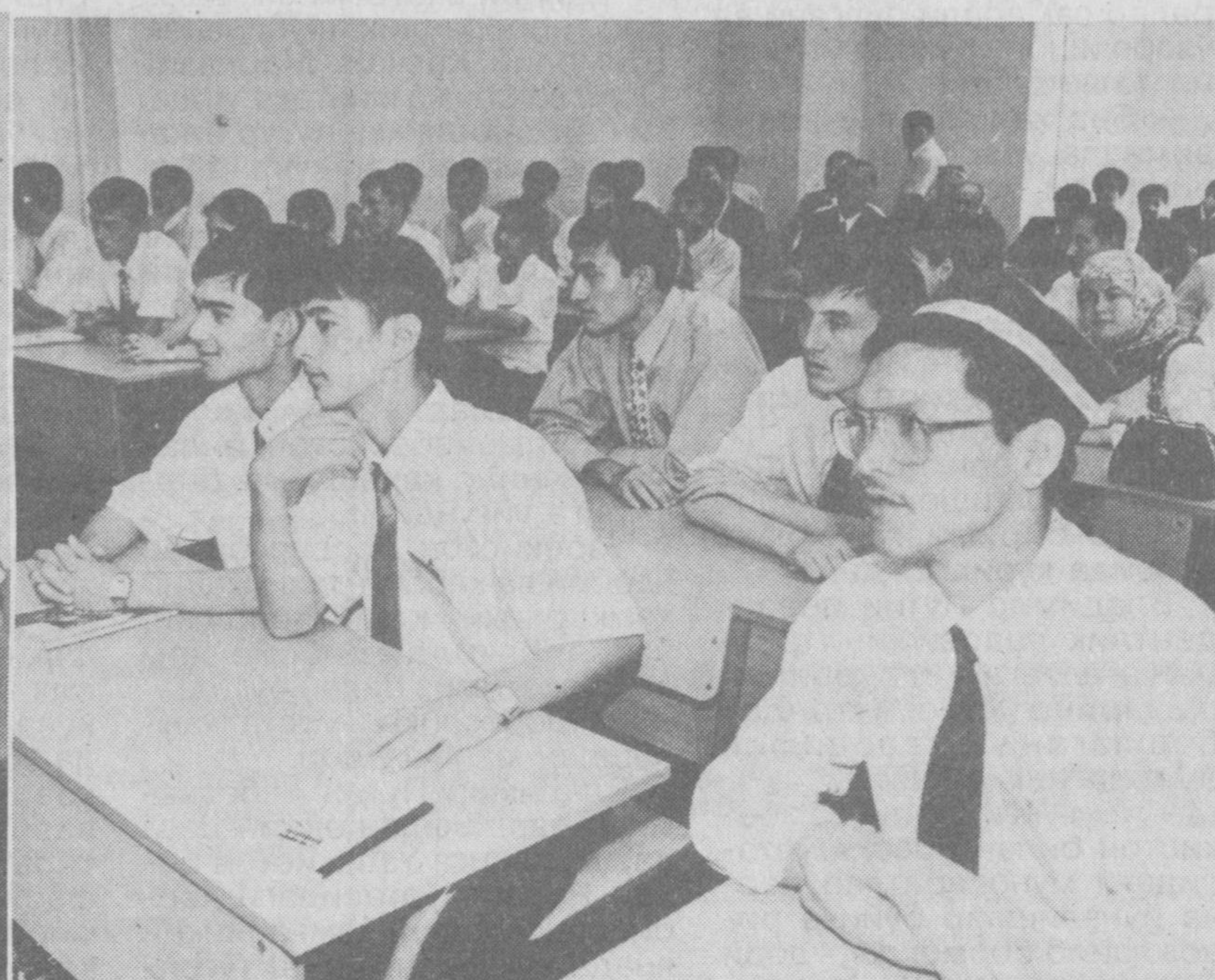

ВЛАДИМИР ПУТИН: ЎЗБЕКИСТОНГА ТАХДИД - РОССИЯГА ТАХДИДДИР

Россия Федерацияси Президенти Владимир Путин Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов таклифига биноан 18-19 май кунлари амалий ташриф билан мамлакатимизда бўлди.

Ташриф дастуридан жой олган асосий тадбирлар Дўрмон қароргоҳида бўлиб ўтди. Биринчи кун мамлакатимиз раҳбари Ислам Каримов ва Владимир Путин ўзаро яқкама-яқка суҳбатда шу куннинг долзарб масалалари, икки томонлама алоқаларнинг бугунги аҳоли ва истиқболлари борасида фикр алмашди. Бу учрашув мўлжалланганидан анча узоқ давом этгани унда муҳокама қилинган масалалар жуда муҳим бўлганлигидан дарак беради.

Бугунги кунда диний экстремизм, халқаро террорчилик ва минтақавий хавфсизлик масалалари нафа-

қат минтақамизда, балки бутун дунёда жуда долзарб бўлиб турибди. Шу боис, музокараларда бу мавзуга алоҳида тўхталиб ўтилгани бежиз эмас. Президентлар давлатлар осойишталигига хавф солувчи ҳар қандай хавф-хатарга қарши ҳамжихатликда курашишнинг муҳимлигини қайд этдилар. Бугунги кунда дунё халқларининг тинч-осойишта ҳаёт кечиришига тўқинлик қилаётган бундай хавфни енгиш учун биргаликда, кучларни ўзаро мувофиқлаштирган ҳолда кураш олиб бориш масаласи, эртага у барча учун ашаддий таҳдидга айланиши турган гап. Мазкур масалаларни ҳал қилиш учун ҳозирдан оқ қатий чора-тадбирлар кўриш келажакдаги фаровон ҳаёт кафолати бўлади.

19 май кунги икки мамлакат расмий делегацияларининг кенгайтирилган таркибдаги музокаралари бўлиб ўтди. Унда ҳам Ўзбекистон

билан Россия ўртасидаги савдо-иқтисодий, ҳарбий-техникавий, шунингдек, хавфсизлик борасидаги ҳамкорлик масалалари муҳокама қилинди. Бу соҳалардаги ҳамкорлик икки томон учун ҳам бирдек муҳимлиги яна бир бор эътироф этилди.

Россия Ўзбекистоннинг йирик савдо шериги ва иқтисодий ҳамкори ҳисобланади. Ўз навбатида, Ўзбекистон ҳам Россиянинг иқтисодий ҳаётида муҳим ўрин тутди. Сўнгги вақтларда бу борадаги ҳамкорлик алоқалари сезиларли жонланганини таъкидлаб ўтиш жоиз. Жумладан, жорий йилнинг биринчи чорагида мамлакатларимиз ўртасидаги савдо айланмаси ҳажми тўққиз фоиз ўсди. Ҳисоб-китобларга кўра, бугунги кунда икки давлат ўртасидаги савдо айланмасининг йиллик ҳажми 1-1,5 миллиард АҚШ доллари атрофидадир. Шунинг ҳам таъкидлаш кераки, собиқ итти-

фок республикалари орасида фақат Ўзбекистонгина Россиядан қарздор эмас.

Бугун Ўзбекистон, дейлик, самолётсозлик соҳасида Россия билан шериклик қилишдан манфаатдор бўлса, ўз навбатида, Россия тўқима-чилик саноатининг ривожини ўзбек пахтасига боғлиқ. Шунингдек, Ўзбекистон қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг Россияга етказиб берилиши ҳам муҳим савдо-иқтисодий омиллардан ҳисобланади.

Музокаралар жараёнида таъкидланганидек, икки давлат ўртасидаги ўзаро иқтисодий муносабатларни юксалтиришга хизмат қилади-ган, аммо турли сабабларга кўра ишга солинмаган улкан имкониятлар, заҳиралар мавжуд. Музокараларда мана шу омиллардан унумли фойдаланишни тезроқ йўлга қўйиш, бунинг учун куч-ғайратни бирлаштириш зарурлиги таъкидланди.

Икки давлат расмий деле-

гацияларининг кенгайтирилган таркибдаги музокаралари нихоясига етгач, ҳукуматлараро ҳужжатларни имзолаш маросими бўлиб ўтди. Икки мамлакат ҳукуматлари ўртасида Ўзбекистон Республикаси маъмурий-худудий тузилмалари ва Россия Федерацияси субъектлари ўртасида ҳамкорликни кенгайтириш ҳамда халқаро автомобиль қатнови тўғрисида битимлар имзоланди.

Музокаралар якунлангач, Ислам Каримов ва Владимир Путин журналистлар билан учрашди. Мамлакатимиз раҳбари Владимир Путин расман президент лавозимини эгаллаганидан сўнг ўзи-

(Давоми 2-бетда)

Суратда: Президентларнинг Тошкент ислом университетида қилган ташрифи чоғидан лавҳа.

А. Тўраев (ЎЗА) олган сурат

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ ПРОФЕССОР-ЎҚИТУВЧИЛАРИ ТАРКИБИ ФАОЛИЯТИНИ ВА ТАЛАБАЛАРИНИ РАҒБАТЛАНТИРИШГА ДОИР ҚЎШИМЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Тошкент Давлат университети" "Ўзбекистон Миллий университети" мақоми бериш тўғрисида" 2000 йил 28 январдаги ПФ-2532-сон Фармони бажариш юзасидан ҳамда мамлакатда таълим тизимини ривожлантиришда ва кадрлар тайёрлашда унинг ролини ошириш, шунингдек Ўзбекистон Миллий университети профессорлари, ўқитувчилари фаолиятини ва талабаларини рағбатлантириш тизимини такомиллаштириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. 2000 йил 1 июндан бошлаб Ўзбеки-

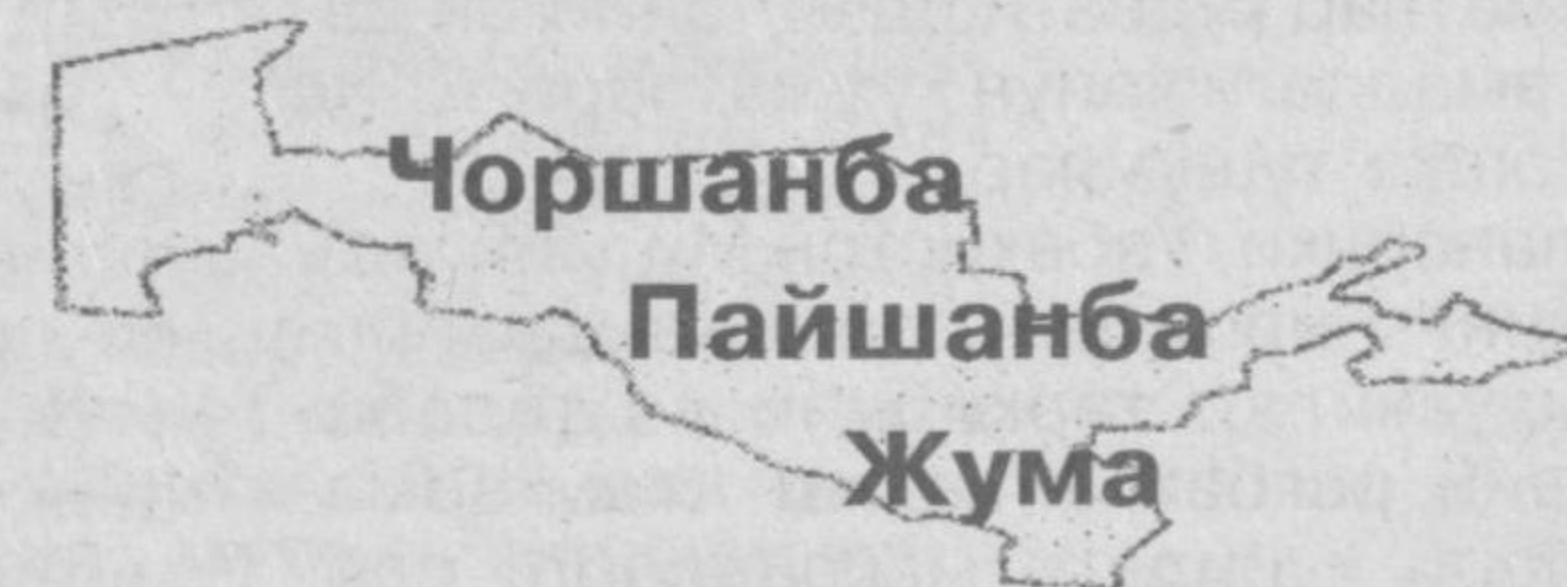
стон Миллий университетининг ўқитувчилари, катта ўқитувчилари, доцентлари, профессорлари, факультетларнинг деканлари ва кафедра мудирларига лавозим маошининг 15 фоизи миқдоридаги ойлик устама белгилансин, устама Давлат бюджети маблағлари ҳисобига тўланади.

2. Ўзбекистон Миллий университети ҳузирида Ривожлантириш ҳамда профессор-ўқитувчилар таркибини ва талабаларни моддий рағбатлантириш жамғармаси тузилсин.

Қуйидагилар Жамғармани шакллантириш манбалари этиб белгилансин:

(Давоми 2-бетда)

СЎНГГИ УЧ КУН

ХАЛҚАРО АНЖУМАН

Тошкентдаги "Интерконтинентал" меҳмонхонасида бўлиб ўтган "Ўзбекистон XXI аср бўсағасида" деб номланган икки кунлик халқаро анжуманда нефт-газ, электр энергетикаси соҳаларини янада ривожлантириш истиқболлари, бу борада ишлаб чиқилган лойиҳаларни молиялаш, соҳага хориж сармоясини жалб этиш каби масалалар муҳокама этилди.

ҲИССА

Калом илмининг буюк дарғаларидан бири Имом Абу Мансур ал-Мотуридий ҳамда фикр илмининг асосчиларидан бири Бурхониддин ал-Марғиноний ҳазратларининг юбилейларини нишонлаш доирасида амалга оширилаётган Самарқанд, Марғилон ва Риштондаги бунёдкорлик ишларига Ўзбекистон мусулмонлари идораси 40 миллион сўм пул маблағи ажратди.

КЎРҒАЗМА

"Ўзэкспомарказда" очилган "XXI аср бўсағасида — техника ва технология" деб номланган халқаро кўргазмада кўплаб хорижий мамлакатларнинг халқ хўжалиги тармоқлари учун зарур бўлган энг замонавий техника ва технологиялари намойиш этилмоқда.

ВЛАДИМИР ПУТИН: ЎЗБЕКИСТОНГА ТАҲДИД - РОССИЯГА ТАҲДИДДИР

(Давоми 2-бетда)
нинг биринчи хорижий сафарини айнан Ўзбекистондан бошлагани чуқур рамзий маънога эга эканлигига эътиборни қаратиб, мазкур ташриф чоғидаги музокаралар самарали бўлгани ва ўзаро ишонч руҳида ўтганини таъкидлади.

- Биз ҳар галги учрашувимизда ўзаро ҳамкорликнинг ҳам Ўзбекистон, ҳам Россия миллий манфаатларига мос келувчи янги шакл ва усуллари топишга муваффақ бўлаяпмиз, - деди жумладан Ислон Каримов. - Ўзбекистон билан Россия ўртасидаги кўп томонлама шериклик бугунги кунда ўзаро ишонч, тенглик ва бир-биримизга ҳурмат асосида қурилмоқда.

Владимир Путин президентлик лавозимини расман эгаллагач, илк хорижий сафарини Ўзбекистондан бошлагани тасодифий эмаслигини айтди.

- Бугунги кунда Ўзбекистон билан Россия ўртасидаги муносабатлар барча йўналишлар бўйича ривожланиб бормоқда, - деди Россия раҳбари. - Мамлакатларимизнинг бир-бирини тушуниш даражаси кундан-кунга ортаётир. Бу эса, ўз навбатида, муносабатлар

ривожининг жадаллашишига туртки бўлаяпти.

Ислон Каримов музокара-ларда минтақавий хавфсиз-лик масаласи кенг муҳокама этилганини маълум қилди.

- Диний экстремизм, халқ-аро террорчилик, шунингдек, Шимолий Кавказ, Марказий Осиё ва бошқа минтақаларда-ги барқарорликка путур етказишга уринаётган кучлар ор-тида яхши таъминланган ва уюшган халқаро экстремистик марказлар турганлиги бугун-ги кунда ҳеч кимга сир эмас, - деди Ислон Каримов. - Бу иллатларга қарши курашиш ва манбаларини йўқ қилиш борасида Ўзбекистон билан Россиянинг қарашлари бир-бирига уйғундир.

Ўзбекистон Россия билан ҳарбий ва ҳарбий-техникавий ҳамкорликни кучайтиришдан, ўз навбатида, Россия ҳам мамлакатимиз билан бу бора-даги шерикликини мустаҳкам-лашдан манфаатдор.

Владимир Путин Ўзбекис-тонга ташрифдан олдин Дав-лат Думасига Ўзбекистон би-лан Россия ўртасидаги ҳар-бий-техникавий ҳамкорликини янада чуқурлаштириш тўғри-сидаги шартномани ратифи-кация учун таклиф қилгани бежиз эмас. Мазкур ҳужжат ўтган йилнинг декабрида, В.Путиннинг Ўзбекистонга

ташрифи чоғида имзоланган эди. У икки мамлакат ку-рол-ли кучларининг моддий-тех-никавий базасини мустаҳ-камлаш, ҳарбий техника ва эҳтиёт қисмлар етказиб бе-риш масалаларини ҳал қилиш учун ҳуқуқий асос яратади. Ислон Каримов таъкидлади-ки, айни пайтда икки мамла-кат ўртасида ҳарбий-техника-вий ҳамкорлик борасида ўттизга яқин лойиҳа ва шарт-нома устида иш олиб борил-моқда. Уларнинг ҳаётга тад-биқ қилиниши Ўзбекистон-нинг муҳофаа қудратини янада оширишга хизмат қилади.

Владимир Путин Ўзбекис-тон раҳбариятининг мамлакат хавфсизлигини таъминлаш борасида юритаётган сиёса-тига юқори баҳо берди ва бу жараён республикамиз итти-фокчилари, жумладан, Рос-сия томонидан тўла қўллаб-қувватланаётганини таъкид-лади. Сўнгги вақтларда Мар-казий Осиё минтақасидаги вазиятни издан чиқаришга қаратилган ҳаракатлар анча фаоллашгани рост. Экстре-мистик кучлар бу ҳудудда «бе-карорлик ўчоғи» яратишга уринаётир. Минтақада жой-лашган республикалар, жум-ладан, Ўзбекистон Россия-нинг муҳим шериги ҳисобла-нади. Бинобарин, бу ердаги

бекарорлик Россия манфаат-ларига ҳам путур етказди.

Шунинг учун Владимир Пу-тин Ўзбекистонга солинган таҳдид Россияга ҳам қилинган таҳдид бўлади, деб алоҳида таъкидлади. Шу туфайли Россия раҳбари халқаро тер-рор ва экстремизмга қарши курашда Россия Ўзбекистон-га ҳар томонлама кўмак бе-ришга доим тайёр эканлиги-ни маълум қилди.

Сўнгги вақтларда Ислон Каримов ва Владимир Путин ўртасида шахсий дўстона яқинлик ва ишонч пайдо бўлгани ҳақида кўп гапирил-моқда. Журналистлар билан учрашувда президентларнинг ўзлари ҳам бу жиҳатни ало-ҳида таъкидлади. Улар бу дўстона яқинлик давлатлара-ро муносабатларнинг янада юқори босқичга кўтарилиши ҳамда икки мамлакат ўртаси-даги ўзаро ишончнинг мус-таҳкамлашишида муҳим омил бўлишини қайд этди.

Дўрмон қароргоҳидаги тадбирлар ниҳоясига етгач, президентлар Тошкент ислон университетида ташриф бую-ришди. В.Путин университет профессор-ўқитувчилари ва талабалари билан учрашди.

Шу билан Россия Федера-цияси Президентининг мам-лакатимизга ташрифи ниҳо-ясига етди. Тошкент аэропор-

тида уни Ўзбекистон Рес-публикаси Президенти Ис-лом Каримов кузатиб қол-ди.

Шу ернинг ўзида мамла-катимиз раҳбари маҳаллий оммавий ахборот воситала-ри вакилларига интервью берар экан, жумладан, шун-дай деди:

- Владимир Путиннинг мамлакатимизга ташрифи самарали бўлди, - деди Ислон Каримов. - Маълум-ки, ўтган йилнинг декабрь ойида В.Путин мамлаката-мизга Россия ҳукумати ра-иси сифатида ташриф бу-юрган эди. Шундан сўнг ўтган қисқа вақт мобайни-да икки мамлакат ўртаси-даги ҳамкорлик алоқалари-да катта ижобий ўзгариш-лар юз берди. Бу сафар у юртимизга Россиянинг пре-зиденти сифатида келди. Мазкур икки ташриф сиё-сий, савдо-иқтисодий, ма-данний-маърифий соҳалар-даги ҳамкорликни кенгай-тириш, турли масалаларга қарашларимизни уйғун-лаштириш, хавфсизлик йўлида алоқаларимизни мустаҳкамлаш борасида жуда муҳим омил бўлди.

Анвар КАРИМОВ,
Алишер ҲАСАНОВ,
ЎЗА мухбирлари

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ ПРОФЕССОР-ЎҚИТУВЧИЛАРИ ТАРКИБИ ФАОЛИЯТИНИ ВА ТАЛАБАЛАРИНИ РАҒБАТЛАНТИРИШГА ДОИР ҚЎШИМЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАР Тўғрисида

(Боши 1-бетда)
университетнинг талабалар ва аспирант-ларни пулли-контракт асосида ўқитишдан оладиган даромадлари;

Ўзбекистон Республикаси резидентлари ва норезидентлари бўлган юридик ва жис-моний шахслар, халқаро ташкилотлар, васий-ларнинг хайрия маблағлари ва бошқа ноти-жорат манбалари;

университет бўлинмалари ва тузилмала-ри фаолияти ихтисоси бўйича товарлар ишлаб чиқариш ва сотишдан /ишларни ба-жариш, хизматлар кўрсатишдан/ олинган да-ромадлар; амалдаги қонун ҳужжатларига зид бўлмаган бошқа тушумлар.

3. Белгилансинки, Ўзбекистон Миллий уни-верситетининг Ривожлантириш ҳамда про-фессор-ўқитувчилар таркибини ва талаба-ларни моддий рағбатлантириш жамғарма-си маблағлари қуйидаги мақсадларга сар-фланади:

тегишли равишда ўқишда ва ўқитувчилик фаолиятидаги муваффақиятлари учун тала-балар ва ўқитувчиларни қўшимча равишда моддий рағбатлантириш;

эҳтиёжманд талабалар ва ўқитувчиларни моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш;

ётоқхоналарда яшаётган талабалар ва ас-пирантларнинг уй-жой-маиший шароитлари-ни яхшилаш;

эҳтиёжманд ўқитувчилар ва профессорлар-ни уй-жой билан таъминлаш;

университет жамоасида ўтказиладиган маърифий, маънавий ва маданий тадбирлар-ни маблағ билан таъминлаш;

ўқитувчилар ва талабаларни спорт жиҳат-дан ривожлантириш ҳамда соғломлаштириш-га доир комплекс тадбирларни амалга оши-риш;

университетнинг кутубхона фондини янги-лаш ва кенгайтириш;

университет ўқув бўлинмаларининг мод-дий-техника базасини яхшилаш.

4. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта

махсус таълим вазирлиги Ўзбекистон Миллий университети, манфаатдор корпорациялар, концернлар, уюшмалар, компаниялар ва кор-хоналар, тижорат банклари иштирокида Ўзбе-кистон Миллий университетининг Васийлик кенгашини бир ой муддатда ташкил этсин, қуйидагилар унинг асосий вазифалари этиб белгилансин:

Ривожлантириш ҳамда профессор-ўқитув-чилар таркибини ва талабаларни моддий рағ-батлантириш жамғармасини тўлдириш учун ҳомийлар, васийларнинг маблағларини, гран-тлар ва бошқа манбаларни жалб қилиш;

ижтимоий адолат принципларига риоя қил-ган ҳолда Жамғарма маблағларига бўлган эҳтиёжни, унинг нисбатларини ва уларни тақ-симлаш механизмини белгилаш;

Жамғарма маблағларидан мақсадли ва аниқ фойдаланилиши устидан назоратни таъ-минлаш.

5. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Ўзбекистон Мил-лий университети:

Ўзбекистон Миллий университетининг Ри-вожлантириш ҳамда профессор-ўқитувчилар таркибини ва талабаларни моддий рағбатлан-тириш жамғармаси тўғрисидаги низомни;

Ўзбекистон Миллий университетининг Ва-сийлик кенгаши тўғрисидаги низомни икки ҳафта муддатда ишлаб чиқсин ҳамда Ўзбе-кистон Республикаси Молия вазирлиги билан келишган ҳолда белгиланган тартибда тасдиқ-ласин.

6. Мазкур қарорнинг бажарилишини назо-рат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош ва-зирининг биринчи ўринбосари Б.Ҳамидов ва Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Х.Кароматов зиммасига юклан-син.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И.Каримов

Тошкент шаҳри,
2000 йил 19 май

Kasaba uyushmalari hayotidan

Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси Кенгашининг 3-қурултойи қарорларини бажариш ва Қорақалпоғистон Рес-публикаси, Тошкент шаҳри, вилоятлар таълим ва фан ходим-лари касаба уюшма кўмиталари иш тажрибаларини омма-лаштириш мақсадида куни кеча Жиззах шаҳрида Ўзбеки-стон таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий кўмитасининг кўчма раёсат йиғилиши бўлиб ўтди.

Жиззах вилояти таълим ва фан ходимлари касаба уюш-маси кўмитасининг таълим муассасаларида меҳнат қилаёт-ган педагог ходимларга яратилган шарт-шароитлар ва улар-нинг ижтимоий-иқтисодий ҳимоялаш учун қилинаётган иш-лар, республика олий ўқув юртларида талабаларни шартно-ма йўли билан ўқитиш ва муаммоларни ҳал этишда касаба уюшмаларининг олий ўқув юртлари раҳбарияти билан ҳам-корликда олиб бораётган ишлари, мактаб ва ўқув муассаса-лари қошидаги оромгоҳлар ва бошқа дам олиш масканла-рида 2000 йил-ёзги соғломлаштириш мавсумига тайёргар-ликнинг бориши ҳақидаги Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри, вилоятлар таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси кўмиталари раисларининг ахборотлари (давлат суғурта маблағларидан смета тузиш, объектларни таъмир-лаш, озиқ-овқат сотиб олиш, тарбиячиларни суҳбатдан ўтка-

КЎЧМА РАЁСАТ ЙИҒИЛИШИ

зиш, касаба уюшма аъзоларининг фарзандларини соғлом-лаштириш маблағларини режалаштириш бўйича) каби ма-салалар кун тартибидан ўрин олди.

Шунингдек, раёсатда Марказий кўмита қошида фаолият кўрсатаётган "Оммавий ахборот воситалари билан ишлаш" ҳамда "Тадбиркорлик ва янги технологияларни жорий этиш ишлари бўйича" комиссиялар раисларининг ахборотлари тингланди.

Раёсат қатнашчилари таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий кўмитаси қошида спорт клубини тузиш ҳақидаги қарорни яқдиллик билан маъқулладилар.

Раёсат йиғилишидан кейин Ўзбекистон таълим ва фан хо-димлари касаба уюшмаси Марказий кўмитаси, Жиззах ви-лояти ҳокимлиги, "Миллий тикланиш" демократик партияси депутатлар палатаси вилоят кенгаши ва вилоят "Маънавият ва маърифат" жамоатчилик маркази, Жиззах вилояти таъ-лим ва фан ходимлари касаба уюшмаси кўмитаси томони-дан ташкил этилган "Миллий истиқлолнинг ёшлар тарбия-сидаги аҳамияти" мавзусидаги давра суҳбати ўтказилди.

М.МУРЗАЕВА,
Ўзбекистон таълим ва фан ходимлари
касаба уюшмаси Марказий кўмитасининг
ташкилий ишлар бўйича етакчи мутахассиси

ГЕОМЕТРИЯДАН АЛОҲИДА БАҲО ҚЎЙИЛАДИ

ёхуд 2000-ўқув йилида ўрта умумтаълим мактабларининг 9-11-синфларида ҳамда касб-ҳунар таълими ўқув муассасалари битирувчилари учун математика фанидан битириш имтиҳонларини ўтказиш бўйича ТАВСИЯЛАР

Республика ўрта умумтаълим мактабларининг 9-синфларида математика фанидан синов тариқасида битириш имтиҳони билетлар асосида ёки тест топшириқлари ёрдамида оғзаки ўтказилади.

Имтиҳон тест топшириқлари асосида ўтказилса, тестлар 5-9-синфларида ўқилган мавзулар асосида тузилади. Тест саволлари сони 50 та бўлиб, уларга 2 соат вақт ажратилади. Тест саволлари олдиндан 300 та атрофида тузилиб, ўқувчилар шунга асосан тайёргарлик кўрадилар. Тест топшириқлари қийинлик даражасига кўра, 70% ўрта, қолгани осон саволлардан тузилиши мумкин. Тест саволларини 1995 йилда “Маърифат” газетаси ва 1996-1999 йилда Давлат тест марказининг “Ахборотнома”ларида эълон қилинган тест саволларидан танлаб олиш мумкин.

Математика чуқур ўрганиладиган мактаб (синф)лар, ихтисослаштирилган синфларда ўтказиладиган имтиҳонларда ҳам тест саволлари сони 50 та бўлади. Лекин саволлар асосан қийин ва ўрта даражадагилари танланади. Унга умумий саволларнинг 5-7% миқдорида ўта қийин саволлар киритилиши мумкин.

Имтиҳон билетларида ҳар бирига алгебрадан битта назарий мисол ва масаладан иборат иккита амалий топшириқ, геометриядан эса битта назарий савол ва битта масала киритилган. Алгебра ва геометриядан келтирилган

назарий саволларда исбот талаб қилинмайди, шунинг учун ҳам ўқувчи сўралган мавзуга оид тушунча ва тасдиқларни келтириш билан кифояланса бўлади.

Математика фани чуқур ўргатиладиган мактаб (синф) ўқувчилари учун мўлжалланган билетлардаги алгебра, геометрияга оид назарий саволларнинг ҳар бирида исбот талаб қилинади.

Бундан ташқари, махсус (синф) ўқувчиларининг ҳар бир билетига битта алгебрадан, битта геометриядан амалий топшириқ киритилади. Бундан махсус курс учун алоҳида кунда имтиҳон ўтказилади.

Ўқувчиларнинг оғзаки жавоблари ўрта умумтаълим мактабларининг математикадан амалдаги дастурларида қайд этилган тартибдаги беш балли тизимда баҳоланади. Алгебрадан алоҳида ва геометриядан алоҳида баҳо қўйилади.

Республика ўрта умумтаълим мактабларининг 11-синф ўқувчилари учун математика фанидан битириш имтиҳони билетлар асосида ёзма равишда ўтказилади. Ҳар бир билетга алгебра ва анализ асосларидан битта назарий савол ва иккита амалий топшириқ, геометриядан эса битта назарий савол ва стереометриядан масала киритилган. Ўқувчидан имтиҳон топширишда ўрта умумтаълим мактабларининг 7-11-синфларида математикадан ўтилган асосий мавзуларни билиш талаб қилинади. Ўқувчи имтиҳон бошланишидан 15-20 минут олдин ўз билетини танлаб олиб, ундаги топшириқларнинг айнан узига ёзма жавоб

тайёрлайди. Алгебра ва анализ асослари ҳамда геометриядан келтирилган назарий саволларда исбот талаб қилинмайди, шунинг учун ҳам ўқувчи сўралган мавзуга оид асосий тушунчалар ва тасдиқларни келтириши кифоя.

Имтиҳонга жавоб ёзишга 4 (астрономик) соат вақт берилади. Математика фанини чуқур ўрганиладиган мактаб (синф) ўқувчилари учун мўлжалланган билетларидаги алгебра ва анализ асослари ҳамда геометрияга оид назарий саволларнинг ҳар бирида исбот талаб қилинади.

Бундан ташқари, махсус мактаб (синф) ўқувчилари учун тайёрланаётган ҳар бир билетга қўшимча битта алгебра ва анализ асосларидан ҳамда битта геометриядан амалий топшириқлар киритилиши керак. Шундай қилиб, математика фани чуқур ўрганиладиган мактаб (синф) ўқувчиларининг билети 7 та топшириқдан иборат бўлиб, уни бажариш учун 5 (астрономик) соат вақт берилади. Ўқувчиларнинг ёзма ишлари ўрта умумтаълим мактабларининг математикадан амалдаги дастурларида қайд этилган тартибдаги беш балли тизимда баҳоланади. Ўқитувчи ўқувчининг билетдаги топшириқларига жавоблари билан бир қаторда ечишини ташкил қилишни ҳам баҳолайди. Ўқувчининг ёзма ишига алгебра ва анализ асосларидан алоҳида ва геометриядан ҳам алоҳида баҳо қўйилади.

Умумий ўрта таълим мактабларининг битирувчи синфларида бошқа фанлар қатори кимё фанидан ҳам имтиҳон ўтказилади. Битириш имтиҳони билетлари учун берилган жавоблар 5 балли тизим асосида баҳоланади. Ҳар бир билетда 1 тадан анорганика ва 1 тадан органикадан назарий савол ва 1 тадан амалий ишларга йўналтирилган топшириқлар берилган. Кимё фани чуқур ўргатиладиган синфлар учун қўшимча 1 та анорганик ва 1 тадан органикадан топшириқлар қўйилади.

Битириш имтиҳонлари тест билан олинадиган

ва аммофослаштирилган суперфосфат ишлаб чиқарадиган жуда катта корхоналар барпо этилганлиги, калий, туз конлари мавжудлиги ҳақида маълумот бериш мақсадга мувофиқдир.

Имтиҳон материаллари амалдаги дастур асосида тузилади.

Масалан: билетлар анорганик бўлимдан-гастрлаб кимёвий тушунчалар, водород, кислород, кимёвий боғланишлар, Д.И. Менделеев даврий системаси ва даврий қонуни, металллар ва металмаслар, металлургия мавзулари бўйича тузилган.

Органик кимё бўлимидан: Тузилиш назарияси.

БАЪЗИ ЎЗГАРИШЛАР КИРИТИШЛАРИ МУМКИН

ёхуд кимё фанидан 11-синфларда битириш имтиҳонларини ўтказиш юзасидан тавсиялар.

бўлса, компьютерда олинди. Тестлар сони 50 та бўлиб, ҳар бир савол учун 2 балдан қўйилади. Жами: 100 балл бўлади. Тўпланган баллар шаходатномага 5 балл тизимга келтириб қўйилади. Мактаб ўқитувчиларининг фан метод бирлашмалари ўз ихтиёрига кўра айрим саволларни аниқ ифода қилиш мақсадида уларга баъзи ўзгаришлар киритишлари мумкин.

Ислом Каримовнинг “XXI аср бўсағасида” асари юзасидан имтиҳон билетларга қўшимча саволлар киритиш мақсадга мувофиқдир. МА-СААН: Олтин, уран, мис, табиий газ, вольфрам, калий тузлари бўйича Ўзбекистон юртимизда учрайдиган захиралар ва истиқболли рудалар жиҳатидан МДХ дагина эмас, балки бутун дунёда ҳам етакчи ўринни эгаллаши, Ўзбекистонда фосфот ўғитлари аммофос

Тўйинган ва тўйинмаган углеводородлар, кислородли органик бирикмалар, карбон кислоталар. Альдегидлар, мураккаб эфирлар, углеводлар. Амиллар, аминокислоталар, оксиллар бўйича тузилган. Ҳар бир билетнинг 3 саволида амалий иш берилган бўлиб, имтиҳон учун зарур бўлган кимёвий моддалар, кимёвий идишлар ва топшириқлар учун зарур бўлган жағвалар тайёрланиши зарур. Амалий иш бажарилаётган пайтда техника хавфсизлиги қоидаларига тўла риоя қилиш шарт. Тест саволлари 2 соат вақт давомида олинади. Бунда ҳар бир тўғри жавоб учун 2 балдан берилади. Ўқувчиларнинг умумий жавоби қуйидагича баҳоланади:

86 — 100 баллгача “5” баҳо;
65-85 баллгача “4” баҳо;
56-64 баллгача “3” баҳо.

Мактабларда сунгги кунгирок садосига атиги беш кун вақт қолди. Ўқишдан толиққан болажонларнинг дам олишини қандай ташкил этиш керак? Бу саволга ечимни ҳар бир оила ўз шароитидан келиб чиққан ҳолда топади. Сир эмаски, аксарият мактаб ўқувчиларининг ёзги таътиллари оромгоҳлар бағрида ўтади. Хуш, оромгоҳларни ёзги мавсумга ташкилий ва мазмуний жиҳатдан қандай тайёрлаш лозим? Бу савол мутасадди идоралар — вилоят, шаҳар, туман халқ таълими бўлимлари, мактабдан ташқари муассасалар, ҳокимликликлар, жамоа ҳужаликлари раҳбарлари диққат-эътиборида туриши керак.

“Соғлом авлод” ибораси бутун ёки кеча пайдо бўлгани йўқ. У ҳақида устувор вазифа ҳисобланган. 2000 йилнинг зиммасига ҳам ана шу мазмуннинг юклатилишидан халқимиз мамнуният туймоқда. Модомики, ўтаётган йил соғлом авлодга бағишланган экан, бу руҳ оромгоҳларда ҳам сезилиб туриши керак.

Дам олиш масканларини ташқи жиҳатдан безашга алоҳида эътибор берилади. Унинг номи-

дан тортиб, айвон, бассейн, ошхона, уйин майдончалари, кутубхона, стадионларда ҳам миллийлик кузга ташланиб турсин. Навоий, Бобур, Рудакий, Румий, Форобий, Ибн Сино, Улугбек, Беруний, Яссавий каби улуг аждодларимиз ҳикматлари, панду насиҳатлари битилган пешлавлар булмас экан, оромгоҳда ўқувчининг нигоҳи қаерга қалади? Кутубхонада китоб ҳақидаги, ошхонада таом емоқ қоида, бассейн сузишнинг инсон саломатлигига таъсири, уйин майдончаси-

кичик булсин, тadbир уюштириш зиммасига олмоғи керак. Зеро, хордиқ шунчаки номига эмас, балки сабоқ берувчи, бола дунёқарашини кенгайтирувчи омил ҳам бўлиши керак.

Табиат инсондан катта ёки инсоннинг ёши табиатдан улугмикан? Умуман, инсон ва табиат орасидаги туқнашувлар, зиддиятларга қачон барҳам берилади? Ер, сув, қуёш, осмон жисмлари, коинот, тупроқ ҳақида маълум тасаввурга эга булган ўқувчининг онгини яна

рий, Бухоро, Хива, Шахрисабз шаҳарларидаги мактаб ўқувчилари мазкур ҳудуддаги тарихий ёдгорликларни, албатта, бориб қуришлари керак. Ўз халқи тарихини билмаслик ҳам маънавий фожиядир.

Спортга, касб-ҳунар, бадиий дидни ўстиришга доир тугараклар ташкил этилганда, асосий диққат-эътибор буш вақтнинг хуш ўтишига қаратилади. Тугарак машғулоти дастурини оромгоҳларнинг очилиш маросимида, яъни тақдирот кунда эълон қилган ҳар жи-

“Бадантарбия ва саломатлик”, “Кузингизни асранг”, “Таом емоқ одоби” каби мавзуларда тиббиёт ходимлари билан суҳбатлар ўтказишнинг самараси ўз-ўзидан маълум. Бунда умумий тушунчалар билан эмас, балки факт ва маълумотларни далиллаш орқали ўқувчининг ўз саломатлигига масъулият билан қараш шакллантирилади. Саломатлик ҳафталиклари, “Кичик ҳамшира” курик-танловларини ҳам уюштириш мақсадга мувофиқдир.

26 июнь — Халқаро гиёҳвандликка қарши кураш кун. Гиёҳвандликнинг инсон саломатлигига салбий таъсирини кўргазмали воситалар, мукамал тайёрланган матнларда ифодалаш ҳар бир оромгоҳ маъмуриятини ҳозирда ноқ уйлантириши керак.

Оромгоҳларда кечадиган мазмунли кунлар ўқувчининг хотирасида қолади. Дам олиш масканларининг саранжом-саришталиги, сифатли, мазали таомлар, қувноқ уйинлар, танловлар, мусобақалар, мушоиралар, суҳбатлар — ҳамма ҳаммаси фарзандларимизнинг мароқли хордиқ чиқаришларига қаратилиши керак.

ХОРДИҚНИНГ САБОҚЛАРИ

да уйин ҳақидаги педагогик маслаҳатлар қайд қилиб қўйилса, дам олувчилар бу сузларни қалбларига муҳрлайдилар. Маълумки, бу йил Абу Мансур Мотуридий ва Бурҳониддин ал-Марғиноний, ўзбек миниатюраси асосчиси Камолiddин Беҳзодларнинг тарихий саналари нишонланади. Ул зотларнинг туғилган жойлари, адабий мероси ҳақида билмаслик миллий ғуруримизга зиддир. Ҳар бир оромгоҳ бу алломалар хотирасига хоҳ катта, хоҳ

ҳам такомиллаштириш мумкин. Оромгоҳда фаоллият курсатувчи мураббий ва тарбиячилар, болалар етакчиси бу борада маълум тажрибага эга булса, нур устига нур. “Эко-сан” жамғармаси, бутунжаҳон Ер кун ҳақида маълумот бериш, музей ва қадамжоларга саёҳат уюштириш лозим. Бу уринда пойтахт вилояти ҳудудидаги оромгоҳда дам олувчилар Темурийлар тарихи Давлат музейи, Самарқанд вилояти ҳудуди ўқувчилари имом ал-Бухо-

ҳатдан маъқул. Тугарак раҳбарлари учун методик хона албатта ташкил этилиши, бу ерда зарурий адабиётлар, методик қўлланмалар бўлиши керак. Бошқарувчиликка эса олий ва ўрта махсус педагогика ўқув юрларининг битирувчилари қўйилди.

Соғлом авлод йилининг масъулиятини ҳис қилган ҳолда “Соғ танда — соғлом ақл”, “Тишингиз соғломми?”, “Бизни нима чиниқтиради?”, “Тозалик — соғлиқ гарови”,

«Олим бўлсанг, олам сеники».

Бу — ҳаётда ўз исботини топган фикр. Олим бўлиб, оламни кўриш, юракдан идрок этишга муваффақ бўлган замондошларимиздан бири Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси тасарруфидоги умумий ва ноорганик кимё институти директори, академик Зокиржон Салимовдир. Ҳамкасбларининг таърифлашича, у киши ўз иш кабинетида ҳамisha мукка тушиб, нималарнидир ёзади, ёқмаса ўчириб, қайта ишлайди, хуллас, мудом банд.

Дарвоқе, меҳмонимиз кимёвий технология жараёнлари ва қурилмалари соҳасидаги етук олимдир. У киши қаттиқ фаза иштирок этадиган муҳим гидродинамик, иссиқлик ва модда алмашилиш жараёнларини жадаллаштиришнинг назарияси ва амалиётига салмоқли ҳисса қўшган.

— Дастлаб институтингизда олиб борилаётган илмий тадқиқотлар ва уларнинг самараси ҳақида тўхталсангиз.

— Институтимиздаги илмий тадқиқотлар 15 та лабораторияда олиб борилмақда. Мустақиллик йилларидаги эришилган ютуқларнинг замирида фан ва ҳаётнинг бир-бирига яқинлашуви ётади. Кимё фанлари доктори Ғайрат Раҳматқориев томонидан ароматик бирикмаларнинг «ZSM-5» русумли цеолитда адсорбция бўлиш (яъни ютилиш) механизми яратилди. Бу механизмга замонавий калориметр ускунасида ўлчаш орқали эришилди. У Франциядаги Альзасс ва Леон университетларида рентген дифрактометрлари ёрдамида Ритвальд услуби билан текшириб кўрилди ва натижалар маъқулланди. Ғ.Раҳматқориев ушбу тадқиқотларни ўтказиш учун 4 ойлик хизмат сифарида бўлиб қайтди. Бу мамлакатдаги Гренобл илмий марказида нейтронларнинг кучли оқими билан ишлайдиган дифрактометрда тадқиқотлар олиб борила бошланди.

Ер ости иссиқ, шўр сувларидан йод олишга бағишланган изланишлар Фан ва Техника Давлат қўмитасининг гранти асосида техника фанлари доктори Саиджамол Эшонхўжаев раҳбарлигида олиб бориляпти. Ер ости сувларидан олинаётган йод пастасини тозалаб, ундан кристалл тоза йод учун сифат гувоҳномаси олинди. Ош тузини йодлаш учун зарур бўлган калий йодини зарурий маъдан олиш технологияси ҳам ишлаб чиқилди. Ош тузини йодлаш учун қурилма яратилиб, Хожиакан туз қонида ўрнатилиб, синовдан ўтказилди ва низо ҳолатида ишлаб чиқаришга жорий этилди.

Ўзбекистон Фанлар Академиясининг мухбир аъзоси Саидхорр Тўхтаевнинг фаол харақати туфайли ўтган йили Фарғонадаги «Азот» ишлаб чиқариш бирлашмасида 7200 кг «Сихат» дефолианти ишлаб чиқарилди. Республикаимиз бўйича пахтанинг тахминан 60 фоизи «Сихат» билан дефолиация қилинди. Бу дефолиантининг таннари ҳам арзон, захарли даражаси сезилар-сезилмас.

— Кимё саноати ва экологик мувозанатдаги ўзаро мувофиқликни нимада деб биласиз?

— Четдан қараган кишига кимёвий ўғитлар экологик мувозанатга салбий таъсир кўрсатадигандек туюлади. Лекин бу илмий жиҳатдан нотўғри. Институтимиз фаолияти қишлоқ хўжалигини ривожлантириш билан узвий боғлиқ. Ўзбекистоннинг асосий бойлиги пахта, ғалладир. Пишиб етилган пахтани йиғиб-териб олишда, шубҳасиз, дефолиантларга мурожаат қилинади. Юқорида ҳам таъкидлаб ўтганимдек, институтимиз илмий жамоатчилиги томонидан «Сардор» дефолианти ишлаб чиқилади. У маҳаллий хом-ашёдан тайёрланган бўлиб, тахриб-даноли ишлари Тошкент вилоятининг «Ўзбекистон» жамоа хўжалигида олиб борилди. У де-

ярли зарарсиз бўлиб, аҳоли саноатлигига, атроф-муҳит муҳофазасига таъсири кам. Бундан ташқари, четдан келтирилаётган дефолиантлар учун валюта тежаб қилинмоқда. Дефолиантларсиз пахта йиғим-теримини қисқа муддатда тугатиш қийин ёки бу мумкин бўлмаган ҳол. Умуман, қишлоқ хўжалиги ривожини кимё фани иштирокисиз тасаввур қилиш қийин. Ҳосил миқдорини кўпайтириш учун, албатта, пахта, дон ва сабзавот экинларига азот, фосфор ва калий ўғитларидан солиш керак. 1 тонна пахта ҳосилини тўплаш учун 55 кг азот, 20 кг фосфор ва 60 кг калий ўғитларидан фойдаланиш лозим. Лекин сир эмаски, қишлоқ хўжалик мутахассислари

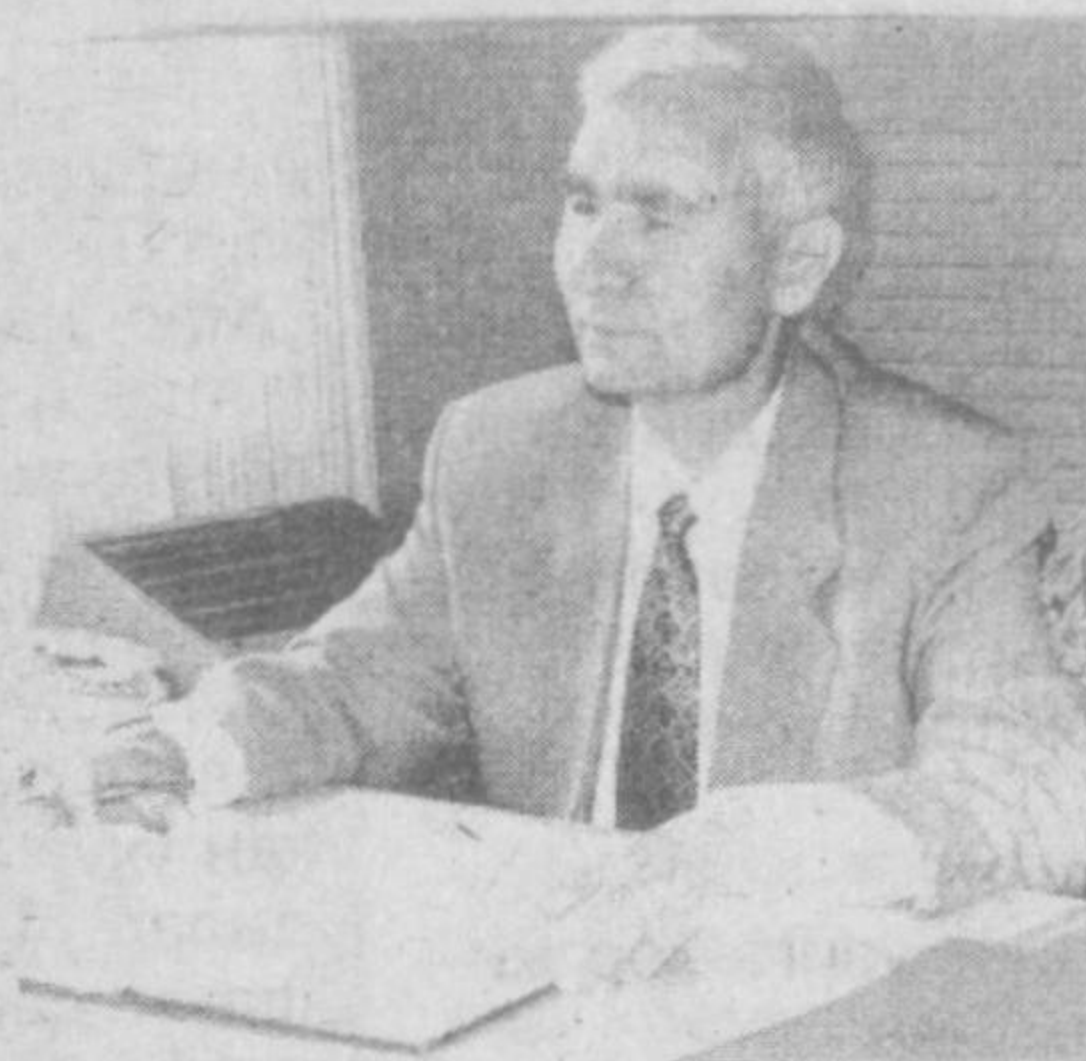
бу ўғитлардан фойдаланишда меъёрга риоя қилишмайди. Сиз берган саволнинг замирида ҳам ана шу маънони ўқиш қийин эмас.

Ана шу ўғитлардан қай тарзда ва қанча миқдорда фойдаланиш йўриқномаларини ҳам олимлар ишлаб чиқадилар. Институтимиздаги «Экология ва токсикология», «Трофология» лабораторияларида бу кимёвий моддаларнинг сув ҳавзаси ва ҳавода тарқалиш ҳолати, захарлилик даражалари синчиклаб ўрганилади. Шундан сўнггина у Давлат кимё комиссиясига тақдим этилади. Юқорида таъкидлаганимдек, ўғитлардан фойдаланиш маданиятининг етишмаслиги, меъёрий ҳужжатлардан беҳабарлик кимё саноати билан экологик мувозанатдаги мутаносибликнинг бузилишига олиб келади.

— Собик Иттифок давридаги манзараларни эсласангиз керак. Захарланган далалар, соғлиги ёмонлашган оналар, болалар...

— «Бутифос», ДДТ препаратлари сепилган далаларнинг таъсири, ҳаттоки пахтадан тўқиб чиқарилган матоларда ҳам сезиларди. Унинг захарлилик даражаси жуда юқори эди. Ўша даврларда ҳам бу захарли химикатлар ҳаддан зиёд кўп қўлланилган. Бунга қарши харақатлар бўлган. Марҳум академик Малик Набиев, айниқса, бу захарли химикатни қўллашга тиш-тирноғи билан қарши чиққан эди. «Бутифос» дефолианти шу кишининг саъй-харақатлари билан рад этилди, фақат жуда кеч. Бунга қадр хотин-қизлар, болалар соғлигида катта йўқотишлар бўлди. Ҳозир эса ҳаёт бошқача. Ҳар бир вилоят, туман хўжалиги ўз эҳтиёжига қараб буюртма беради ва препаратни сотиб олади. Ортиқча маблағни ҳавога совуришга бугунги кунда ҳеч кимнинг ҳам тоби-тоқати йўқ. Демокриманки, тоталитар, яъни юқоридан туриб буйруқ бериш ва жамиятни бошқариш ҳам турли фожеаларга

Mehmonxona

олиб келди. Энди эса ҳаммамизнинг кўзимиз очилди. Бунинг устига ҳаёт, замон ўзгармоқда.

— Сиз кўплаб хорижий мамлакатларда сафарда бўлган жаҳонгашта олимсиз. Улар билан Ўзбекистонни солиштирганингизда нималарни илғайсиз?

— Кунчиқар мамлакат, яъни Японияга борганман. Япония дунёдаги гуллаб-яшнаётган мамлакат. У 124 миллион аҳолига эга. 85 фоиз ҳудудини тоғлар эгаллаган. Саноат роботлари бу диёрда мўъжиза эмас. Японларда лутфу икром жуда қадрланади. Ҳар қадамда инсонга хизмат қилиш, уни тушуниш юқори даражага қўйилади.

Энди кимё фанининг Ўзбекистонда ривожланиши нуктаи назардан қараганимизда, у бошқа давлатлардан, хусусан, Япониядан ҳам қолишмайди. Бизда

инсондан бошланган ишни пухталаб охирига етказишни ўрганган. Афсуски, мен у киши билан кўп вақт ҳамкорлик қилолмадим. Орадан бир йил ўтгач, устозимдан айрилиб қолдим. Начо-ра, буни ҳаёт дейдилар...

— Нимани яхши кўрасиз ва нимадан нафратланасиз?

— Шиорим: ҳалоллик, изла-ниш, адолат! Ана шу мезонлар ҳар бир зиёлининг, чунончи, олимнинг ҳаётига мазмун бағиш-лаши турган гап. Ёшим 60 да. Шунча йиллик умрим мобайнида эришганларимнинг барчаси юқоридоғи шiorга амал қили-шимнинг орқасидан бўлса керак.

Фирибгарлик, дангасалик, ёл-гон гапларга чидаб туrolмайман. Сиртидан дўст, ичидан душман бўлувчилар кўп. Улар сиз билан ўпишиб, кучоқлашиб кўришади, эртаси куни эса кимгадир сиз-нинг гийбатингизни қиладилар.

— Бугун таълим соҳасида ислохотлар даври. Маълум маънода фан ҳам бу жараён-нинг иштирокчиси-дир. Таълим муассасаларидаги ўқитиш ти-зимидан қониқарли ҳосил қила-сизми?

— Ҳаётимнинг 25 йили таълим муассасаларида кечган. Дарслик ҳам ёзганман. «Ҳаёт сабоқлари» тўпламини қоралаб қўйдим. Таълим муассасаларидаги ўқитиш тизимига келсак, назаримда, нуксонларимиз кўпроқ. Профессор-ўқитувчилар маърузани ўқиб, қутулиб кетаверишади. Буни ўқувчи ёки талаба англаб ет-яп-

ди. 1998 йилда опани ўғлимиз-нинг бахт тўйига таклиф қилдик. Менинг мактабга борган илк кун-ларимни эслаб, анча гапирди. Тўғриси, юрагим тўлқинланиб кетди. Гарчанд тўйга таклиф қилинган меҳмонлар кўпчилик бўлса-да, ёлғиз ўша муаллим-га таъзим қилдим, қуллук айла-дим...

— Ҳозир юртимизда маъна-вий-маърифат масалаларига жуда катта аҳамият берилмоқ-да. Лекин шунга қарамадан ёшлар ўртасида турли хил оқимлар таъсирига берилиш ёки бошқа ҳуқуқбузарлик ҳо-лари учраётми. Сиз бунинг са-бабларини нимада деб ўйла-япсиз?

— Санъатни мен жуда қадр-лайман. Унинг бойликлари-дан завқ оламан. Лекин оммавий-ах-борот воситаларида санъат ахли ҳаддан ташқари кўп тарғиб қили-нади-ю, фозил кишиларга кел-ганда... Телевизорнинг қайси канални бураманг, қўшиқ-кон-церт ёки санъаткор билан суҳ-бат. Аммо илм-фанни, унга хиз-мати синган кишиларни тарғиб қилишга эътибор кам. Ваҳолан-ки, 70 га яқин академик, ФАнинг 80 нафар мухбир аъзолари бор. Уларнинг ҳаёти ёшларга сабоқ беришда ёзилмаган дарслик, ўқилмаган китоб эмасмикин?!

Иқтидорли ёшлар учун бир қанча жамғармалар фаолият кўрсатмоқда. Назаримда, улар камдек. Ёшлар академиясини ҳам очиб керак. Бунга истёждод-ли ўқувчилар, келажаги порлоқ олимлар бирикиб, ўз тақлиф ва мулоҳазалари билан тенгдошлар-ини таништирсин, ўртоқлаш-синлар. Онг суст кетган жойда турли ҳуқуқбузарлик ҳолатлари, кенг оммага қулфат, мусибат келтирадиган фожиалар рўй бе-раверади. Онг, таъсир, назорат уйғунлашиши керак, ана шунда-гина ёшлар тарбиясида нохуш-ликлар қузатилмайди.

— Бўш вақтларингизни қан-дай ташкил қиласиз?

— Бўш вақт деган нарсанинг ўзи йўқ. Ўша бўш вақт ҳам қай-сидир ишга мўлжалланган, де-мак, бу жуда нисбий тушу-нча.

Дала ҳовлимизда ишлайман. Экин-тикин, мол-ҳол дегандай. Ақлий меҳнат билан жисмоний меҳнатни биргаликда олиб бор-ган киши ҳар доим тетик юрар экан.

— Ўзбекистоннинг келажа-гини қандай тасаввур қила-сиз?

— Менделеев даврий жадва-лида келтирилган моддаларнинг барчаси Ўзбекистонда мавжуд. Президентимиз асарларидан бирида таъкидланадики, «Ўзбе-кистонда 2700 дан зиёд тур-ли фойдали қазилма конлари ва маъдан намоён бўлган ис-тиқболли жойлар аниқланган. Улар 100 га яқин минерал хом ашё турларини ўз ичига ола-ди. Шундан 60 дан ортиғи ишлаб чиқаришга жалб этил-ган. 900 дан ортиқ кон қиди-риб топилган бўлиб, уларнинг тасдиқланган захиралари 970 миллиард АҚШ долларини ташкил этади».

Демак, Ўзбекистоннинг истиқ-болига умид уйғотадиган жиҳат-лар кўп. Мен бунни табиий бой-ликлар мисолидагина эмас, бал-ки маърифат, маданият, санъат соҳасида ҳам таъкидлашим мум-кин. Негиз яратилган, гап фақат шулар асосидаги саъй-харақат-ларимизни сусайтирмасликда-дир. Ўйлайманки, юртимиз кела-жақда ҳар томонлама ҳавас қиларли диёрга айланади.

— Зокиржон ака, сизнинг суҳбатингиз нафақат кимё фани ўқитувчилари учун, бал-ки барча устоз-мураббийлар учун ҳам факт-маълумотлар-га бой, қароғай мулоқот бўлди. Шу боис сизга мушта-рийларимиз номидан ташак-кур билдирамиз.

Хулкар ТҶИМАНОВА суҳбатлашди.

БАҒРИ ЖАВОҲИРГА ТҶЛА ҶЛҚА

20 дан ортиқ кимё саноати би-лан шуғулланадиган корхоналар бор. Ўсимликларни химоя қилиш воситалари, полимерлар ишлаб чиқариш имконига эгамиз. «Шўртангаз» кимё комплекси ишга тушса, полимерлар ишлаб чиқариш имкониятлари яна ҳам кенгайди.

Германия, Франция, Италия, Россия, Исроил каби давлатлар билан тўғридан-тўғри алоқамиз бор. Улар билан таққослаганда, Ўзбекистон илмий салоҳият бо-бида анча илгарилаб кетган. Бит-та муаммо бор, у ҳам бўлса, за-монавий асбоб-ускуналарни со-тиб олишга маблағларимиз етар-ли бўлмайпти. Ўйлайманки, бора-бора Ўзбекистон бу муам-мо ечимида ҳам ўз йўлини то-пиб олади. Бундай масалаларга ечим топишнинг яна бир йўли — халқаро грантларга сазовор бўлишдир. Мен бу ўринда «ИН-ТАС», «ТАСИС», «СОРОС» каби жамғармаларни назарда тутаяп-ман.

— Илм-фан билан шуғулла-ниш нини билан қудуқ қазис-дек гап. Табиийки, кимлар би-ландир зиддиятга борган-сиз... Ёки аксинча, сизга йўл-йўриқ, маслаҳат берган устоз-ларингиз бўлгандир?

— 1957 йилда Тошкентга ке-либ, политехника институтининг кимё-технология факультети-га уриниб, тўртта фандан ҳам «беш» баҳо олиб, талабалар рўйхати-га илинмаганман. Таажжубландим, ахир бу қандай адолатсизлик! Ректорнинг ҳузурига 15 кун мо-байнида 13 марта ариза билан кириб чиққанман. Мен кутган на-тижа чиқмади. Тоғ-кончилик фа-культетида ўқийсан, деб талаб қўйишди. Унамадим. Яхши киши-ларнинг аралашуви билангина 1958 йил январь ойида ўз ния-тимга эришдим. Илм-фанда ку-раш борлигини ўшандаёқ англаб етганман.

Аспирантурада Ҳусниддин Тошпўлатов деган шаффоф сар-чашмадек бир инсонни учрат-дим. Оддий, ҳалол, камтар бу

тими, йўқми, бу билан унинг иши йўқ. Асл моҳиятни англаб етма-ган тингловчи бу фан қизиқар-ли туюладими? Аслида кимё мўъжизакор фан. Уни англаб ет-моқ учун амалиётга кўпроқ муро-жаат қилиш керак.

Иккинчидан, дарсликлар етар-ли эмас. Аксарият дарсликлар эски. Мен 640 бетлик дарслик устида ишляман. Ў бакалавр-лар учун мўлжалланган. Кимё йўналишидаги 12 хил мутахас-сисликни эгаллашга ёрдам бе-радиган бу дарслик содда, тушу-нарли тилда ёзилди.

— Инсоннинг камолот чўққисига эришувида унинг устозлари мададкор бўлади. Сизга илк бор китоб тутқазган, саводингизни чиқарган мураб-бий кийфасини хотирангизда жонлантира оласизми?

— Азизу мукаррам зотлар си-расига, аввало, ота-онамни қўйган бўлардим. Раҳматлик да-дам Олимжон ака жуда маъри-фатпарвар, мадраса кўрган, қўлидан газета-журнал тушмай-диган, ўта меҳнаткаш, мўмин-қобил киши эди. Онам Каромат-хон ая эса мактаб кўрмаган, аммо мулоим табиятли, зийрак, хоки-мургина аёл эди.

Мен мактабга 1948 йилнинг январидан борганман. Маҳалла-мизда Фафурова Маъмурхон опа деган аёл ҳар куни мактабга қараб ўтарди. Бир куни опа мени ҳам мактабга етаклаб кетди. Синфдаги бир гала ўқувчилар орасига киргизиб, Қосимов Фа-нижон деган боланинг ёнига ўти-ргизиб қўйди. Ёшим еттига тўлгани учун мени мактабга олишмаганидан низоҳатда хафа эдим. Опанинг менга нисбатан самимий илтифоти, «Алифбе»ни қўлимга тутқазгани мендаги ха-фагарчиликни «хайдаб» юборди. Қисқа ойлар ичиде синфдошларимга етиб олдим. «3», «4» лар «5» га айланди.

Маъмурхон опа ҳозир ҳаёт. Қизлари Тошкентда истиқомат қилади. Тез-тез бўлмаса ҳам, ҳар замонда Тошкентга келиб кета-

Ажурли арра
(амалиёт)

“Ажурли арра” методи ёрдамида талабаларнинг ўқув-билиш фаолиятини ташкил этиш юзасидан ўтказилган тажриба-синов дарсига эътиборингизни қаратамиз. Дарс 1-Тошкент педагогика билим юртининг 4-босқич 2-гуруҳ талабалари билан олиб борилди. Ўқитувчи-экспериментатор — Ёкутхон Расулова.

Мавзу: “Ўқув материалларини оғзаки баён қилиш методлари”

Ўқув дастурига биноан бу мавзунинг ўрганишга 1 соат вақт ажратилган. Ўқитувчи дастлаб “метод”, “ўқитиш методи”, “ўқитиш методлари таснифи” каби тушунчаларга изоҳ берди ва янги дарс мавзусини эълон қилди. Мавзу бўйича куйидаги асосий саволлар(топшириқлар)ни талабаларнинг мустақил равишда ўрганиши кўзда тутилди:

1. Оғзаки баён қилиш методларининг умумий тавсифи.

2. Ҳикоя.

3. Тушунтириш.

4. Суҳбат.

5. Мактаб маърузаси.

Технологик ёндашув моҳиятига кўра фаннинг ҳар бир мавзуси алоҳида босқич ҳисобланганлиги учун у қатор амаллардан — ўқув элементлари йиғиндисидан иборат бўлиши, табиий. Шу боисдан юқорида келтирилган мавзу босқичлари

даги боғлиқлик.

5. Тушунтириш методининг самарасини таъминловчи шартлар.

4-топшириқ:

1. Суҳбат методининг моҳияти.

2. Суҳбат методи турлари, улардан кўзда тутилган мақсадлар.

3. Суҳбат методининг дарсда давомийлиги.

4. Суҳбат методига тегишли савол-жавобларни тузишга қўйилган талаблар.

5. Суҳбатнинг самарадорлигини таъминловчи шартлар.

5-топшириқ:

1. Мактаб маърузасининг ўзига хос жиҳатлари ва имкониятлари.

2. Ўқув материали мазмунини маъруза учун саралаш қоидалари.

3. Маърузада ўқитишнинг техник воситаларидан фойдаланиш.

4. Маърузани ўқишда ўқитувчининг ўрни.

5. Маърузанинг самарадорлигини белгиловчи мезонлар.

1. **ТОПШИРИҚЛАРНИ БЎЛИШ.** Гуруҳ талабалари 5 нафардан 5 та кичик гуруҳчаларга бўлинишди, яъни “бирламчи гуруҳ”ларга ажратилди ва уларга алоҳида олдиндан тайёрланган топшириқлар тўплами тарқатилди. Ҳар бир топшириқ ва унинг мазмунини ўқитувчи томонидан куйидаги тарзда рангли қоғозларга ёзилган: 1-топшириқ оқ қоғозда, 2-топшириқ — кўк, 3-топшириқ — қизил, 4-топшириқ — сариқ, 5-топшириқ —

Sinab ko‘ring

дан бирини олиб ўрганишга киришдилар. Мисол учун, 1-кичик гуруҳ талабалари ўртасида топшириқларнинг тақсимилаши: Малоҳат Саидмуродова — оқ қоғозга ёзилган топшириқни, Дилфуза Ўрокова — кўк қоғозга, Садоқат Аббосова — қизил қоғозга, Ҳилола Абдуқодирова — сариқ қоғозга, Юлдуз Муртозаева — яшил қоғозга битилган топшириқ ва унинг жавоби ёзилган ўқув материалларини мустақил ўргандилар. Талабалар ихтиёрига педагогика фани дарсликлари, халқ таълими соҳасига оид республика газети ва журналлари ҳам берилди. Ажратилган вақт — 10 дақиқа. Талаба бу вақт мобайнида нафақат ўзига тегишли ўқув материалларини ўзлаштириб олиши, балки ўртоқларига ҳам оғзаки баён қилиб беришига ишонч ҳосил қилиш керак.

3. **ЭКСПЕРТ ГУРУҲИ.** Талабалар бир мавзуга оид ўқув топшириқларини ўрганиш ва муҳокама қилиш учун қўлидаги ранги бир хил бўлган қоғоз — топшириқлар асосида бирлашиб эксперт гуруҳларини ташкил этдилар. Мисол учун, Юлдуз Муртозаева (1-кичик гуруҳдан) яшил рангли қоғоздаги топшириқ — “Ўқув материали мазмунини маъруза учун саралаш қоидалари”ни бирламчи гуруҳда ўрганган. Шубҳасиз, унинг янги шериклари (экспертлар) 5-топшириқдаги ўқув элементларининг “муаллифлари” бўлади. Шундай қилиб, эксперт гуруҳи фаолиятини биринчи бўлиб топшириқдаги биринчи ўқув элементини “ўз уйи”да ўрганиб келган бола бошқаради, яъни гуруҳдаги қолган 4 талабага ўқитувчилик қилади. Юлдуз эса иккинчи навбатда сўз олади, чунки 2-ўқув элементи унда ўртоқларини ўз топшириғи мазмунини билан таништиради. Шу тариқа бу эксперт гуруҳидаги талабалар “Мактаб маърузаси” методини чуқур ўзлаштириб оладилар. Вақт — 10 дақиқа.

4. **БИРЛАМЧИ ГУРУҲ.** Энди талабалар “ўз ўйлари”га — бирламчи гуруҳларга бирлашиб, эски ўртоқлари билан қайтадан учрашадилар ва навбатма-навбат ўз ўртоқларини эксперт гуруҳида ўзлаштириб олган янги ахборотлар билан таништиради. Бизнинг тажрибамизда Малоҳат “Оғзаки баён қилиш методларининг умумий тавсифи” тўғрисида, Дилфуза эса — “Ҳикоя”, Садоқат эса — “Тушунтириш”, Камола эса — “Суҳбат” ва ниҳоят Юлдуз эса “Мактаб маърузаси” бўйича тўлиқ ахборот бердилар. Аниқроғи, талаба талабани ўқитиш жараёни амалга оширилди ва пировард натижада ҳар бир гуруҳ ўқувчилари бош мавзу — “Ўқув материалларини оғзаки баён қилиш методлари” бўйича тафаккурлаш имкониятига эга бўлдилар. Ажратилган вақт — 15 дақиқа.

Дарс сўнггида “Ажурли арра” методининг самарасини аниқлаш мақсадида ўқитувчи Ё.Расулова талабаларнинг ўзлаштириш даражаларини тест ёрдамида назорат қилди ва баҳолади. Мисол тариқасида 1-кичик гуруҳ талабаларининг натижаларини келтириш мумкин: Юлдуз Муртозаева — 13 балл, Малоҳат Саидмуродова — 13 балл, Ҳилола Абдуқодирова — 11 балл, Садоқат Аббосова — 10 балл, Дилфуза Ўрокова — 8 балл. Агар бу мавзу учун тасдиқланган рейтинг тизимида 13 балл ажратганлиги инobatга олинса, талабаларнинг билиш даражалари юқори эканлиги аниқ бўлади. Назорат гуруҳ талабалари одатдагидек, ўқитувчи маърузасини тингладими ва уларнинг мавзунини ўзлаштириши 4-6 баллдан ошмади.

(Давоми бор.)

Izhor

ШУЪЛАДАГИ
КУЁШ ЯНГЛИ

Инсон хотирасида энг кўп муҳрланиб қоладиган нарса, бу унинг таълим олган мактаби бўлса керак. Негаки, мактаб боланинг онгида, хатти-ҳаракатида рўй берган ҳар қандай ўзгаришни таомилга келтиради. Ўзи учун энг муҳим бўлган билим олиш, ўрганиш иштиёқини, кўникмасини шакллантиради.

Ўқувчилик йилларимни мароқ билан ёдга оламан. Шеробод туманидаги 5-ўрта мактабга дўстларим билан саҳарлаб, шудринг кечиб, отланардик. Саҳар шудрингларига овуниш мактабда ўқитувчилардан сабоқ олишдек завқли эди. Табиатнинг бу ажиб мўъжизаси ҳар баҳорда такрорлангани каби, менинг хотираларим битилган азиз гўшам ҳам шудрингдек хаёлимни забт этаверади. Мактабни битириб, ТошДАУга ўқишга кирдим. Мактабдаги етук муаллимлар берган сабоқ самарасиз кетмади. Улар бизга билим берди, билим эса ҳаёт завқини, инсоний саодат ҳиссини ато этди. Университетни муваффақиятли тамомлаб, жамоатчилик ишларига киришганимга анча йил бўлди. Лекин ҳар қачон ўқиган мактабимнинг аҳволи, бугунги кунини билан қизиқиб тураман. Бу мактабни битирганлар орасида бугун республикамизнинг турли соҳаларида меҳнат қилаётган, эл олқишига сазовор бўлаётган инсонлар талайгина.

Яқинда бир хушхабар эшитдим. Вилоят бўйича ўтказилган иқтидорли ўқувчилар олимпиадасида 5-ўрта мактабдан 3 нафар ўқувчи қатнашиб, фахрли ўринларни қўлга киритишди. Мактабда эса тўлиқ таъмирлаш ишлари бажарилиб, синфхоналар иситкичлар билан таъминланган. Ўқувчиларнинг қизиқишларини ва бўш вақтларини зарур машғулотлар билан банд этишни кўзлаган ҳолда турли тўғараклар мунтазам ишлаб турибди.

Яна бир нарсаси. Барча оталик ташкилотлар йиғилиб, ўқувчиларнинг аёло даражада таълим ва тарбия олишлари учун шароитларни янада яхшилаш чоралари ҳам келишиб олинган. Кўз ўнгимда илк устозларим гавдаланди. Ширин опа Эсоновани барча бирдек хурмат қилишди. Мактабдаги ҳамма ишларга бош-қош. Ўқувчиларга меҳрибон мураббий. Шу билан бирга мураббийлар — Сайёра Абдурахмонова, Чоршанба Қаршиев, Бахтиёр Хўжамуродов, Наримон Тўракулов каби фидоий инсонлар ҳам меҳнат қилишди. Улар бутун илми, кучи ва меҳрини ёш авлодга, уларнинг етук камолотига бағишлаганлар. Бу фазилатлардан баҳра олган қалблар Ватан, халқ фаровонлигига хизмат қилса, не тонг. Шунинг учун ҳам мураббийлар ишига таҳсин айтмай. Улар шуъладаги қуёш янглиг порлагувчи, йўлларни ёритувчи инсонлардир.

Чори БЕГИМКУЛОВ

ЯНГИ МАЗМУН
ЯНГИЧА УСЛУБ БИЛАНДИДАКТИК ЖАРАЁН ЛОЙИХАСИНИНГ
ИНТЕРФАОЛ МЕТОДЛАРИ

— топшириқлар куйидагича ўқув элементларига ажратилди:

1-топшириқ:

1. Оғзаки баён қилиш методлари ҳақидаги мунозаралар тарихидан.

2. Ўқитувчи ва ўқувчи фаолияти.

3. Оғзаки методларни ифода этишда тил ва нутқ фазилатлари.

4. Оғзаки методлардан бошланғич ва юқори синфларда фойдаланишнинг ўзига хос томонлари.

5. Оғзаки методларни танлаш мезонлари.

2-топшириқ:

1. Ҳикоя методининг моҳияти.

2. Ҳикоя методи ёрдамида ўқув материалларини баён қилиш давомийлигининг ўқувчилар ёшига боғлиқлиги.

3. Ҳикоя методининг намоён бўлиш шакллари.

4. Ҳикоя турлари.

5. Ҳикоя методининг самарасини таъминловчи шартлар.

3-топшириқ:

1. Тушунтириш методининг моҳияти.

2. Ўқув материалларини баён қилишда тушунтириш методи воситалари.

3. Тушунтириш методини қўллаш объектлари.

4. Ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражалари ва тушунтириш методи ўртаси-

(Давоми. Боши газетамизнинг 37-сониди)

яшил рангдаги қоғозларда ёритилган. Ҳар бир топшириқ ўқув элементлари бўйича беш бўлакка қирқилади. Мисол учун, кўк қоғозга ёзилган 2-топшириқнинг қирқимлари: 1-қирқим — Ҳикоя методининг моҳияти; 2-қирқим — “Ҳикоя методи ёрдамида ўқув материалларини баён қилиш давомийлигининг ўқувчилар ёшига боғлиқлиги”; 3-қирқим — “Ҳикоя методининг намоён бўлиш шакллари”; 4-қирқим — “Ҳикоя турлари”; 5-қирқим — “Ҳикоя методининг самарасини таъминловчи шартлар”. Шу йўсинда бошқа рангдаги қоғозлар ҳам қирқилади.

2. **БИРЛАМЧИ ГУРУҲ.** Талабалар гуруҳлари учун олдиндан тайёрланган ахборотли пакетлар тарқатилади. Ҳар бир гуруҳ алоҳида ўзи учун мўлжалланган топшириқлар тўпламини олишади. Пакетда беш топшириқдан ҳам биттадан ўқув элементлари ёритилган материаллар мавжуд бўлади. Масалан, 1-кичик гуруҳ учун пакетдаги топшириқлар куйидаги мазмунда бўлиши мумкин:

1. Оғзаки баён қилиш методлари ҳақидаги мунозаралар тарихидан (оқ қоғоз).

2. Ҳикоя методининг моҳияти (кўк қоғоз).

3. Тушунтириш методини қўллаш объектлари (қизил қоғоз).

4. Суҳбатнинг самарадорлигини таъминловчи шартлар (сариқ қоғоз).

5. Ўқув материали мазмунини маъруза учун саралаш қоидалари (яшил қоғоз).

Талабалар “ўз ўйларида” бу топшириқлар-

Жиззах вилояти, Зафаробод туманидаги Абир Дустов номли 10-мактаб жамоаси давр талабидан келиб чиқиб, ўқув-тарбия ишларини яхшилаш йўлидан бормоқда. Мактабнинг 55 нафарлик ўқитувчилар жамоаси етти юзга яқин ўқувчига таълим-тарбия бермоқда.

Мактабда ўқувчилар билимини оширишда ўқув-тарбия ишлари билан бирга синфдан ташқари ишлар: тарихий саналар, адиблар ижодида бағишланиб ўтказилаётган кечалар ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда.

Республикамиз миқёсида яқинда бўлиб ўтган IV тур фанлар олимпиадасида ушбу мактаб ўқувчилари ҳам фаол иштирок этди. Олимпиаданинг II тур ту-

ман босқичида 10 нафар ўқувчи турли фанлар бўйича мактаб шарафини химоя қилишди. Қурилган пухта ҳозирлик уз самарасини берди. Мактабнинг 4 нафар ўқувчиси физика, химия, география, тарих фанлари бўйича туман босқичида биринчи уринни эгаллаб, вилоятга йўлланма олишди. Вилоятда ўтказилган фанлар олимпиадасида эса, мактабнинг 11-“В” синф ўқувчиси Гулмира Омонова география фанидан биринчи уринни қўлга киритиб, республика фан олимпиадасининг навбатдаги босқичига йўл ол-

ган эди.

Шундан сунг, мактаб жамоаси ажойиб хушхабар эшитди. Гулмира Омонова мактаб шарафини химоя қилиб, география фани бўйича Республика фан олимпиадасида фахрли учинчи уринни эгаллади. Бу оддий қишлоқ мактаби учун жуда катта муваффақият, албатта.

Ҳар қандай галаба осонликча қўлга киритилмайди. Гулмиранинг бу ютуғи замирида ҳам катта меҳнат, илмга булган чанқоқлик, уқиш, тинимсиз изланиш ётади.

Гулмиранинг география фани

бўйича энг яқин устози, уз отаси — мактабнинг география ўқитувчиси Сайдали Омоновдир.

20 йиллик иш тажрибасига эга булган биринчи тоифали ўқитувчи С. Омонов уз ўқувчиларига чуқур билим бериш билан бирга Гулмирада ота касбига қизиқиш кучли эканлигини бир неча йилдан буён сезиб, унга ҳам мактабда, ҳам уйда эътибор бериб келаётган. Республика олимпиадасига қурилган пухта ҳозирлик, илмга чанқоқлик, тиришқоқлик билан чуқур билим олиш ана шундай қувонч келтир-

Fan olimpiadalari g'oliblari

ПОРЛОҚ КЕЛАЖАККА ҚЎЙИЛГАН ҚАДАМ

ди.

Ҳа, яхши фарзанд, яхши шогирд обру келтириб, уз орзулари сари далил қадам ташлапти. Ота касбини эгаллаш ниятида булган Гулмира мактабни тутатгач, ҳеч иккиланмай педагогика олийгоҳига кириб, география фани бўйича етук мутахассис бўлиб етишмоқчи.

Халқимизда “Интилганга — толе ёр” деган нақл бор. Биз келгусида Гулмира Омонованинг бу орзуси амалга ошишига тилак билдириб, уни порлоқ келажакка қўйилган бу галаба билан муборақбод этамиз.

Келажагинг порлоқ булсин, Гулмира!

Норгул УМАРОВА,
шу мактаб ўқитувчиси

ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

Тошкент Давлат авиация институтининг ташкил этилганига 5 йил тўлди. Президентимизнинг 1995 йил 5 майда чиқарган фармонида институтни ташкил этишнинг мақсад-муддаolari қайд қилинган.

Бугунги кунда институтда:

- умумтехника;
- авиаконинот;
- фуқаро авиацияси;

шунингдек, авиация саноати ходимлари учун махсус малака ошириш факультети фаолияти йўлга қўйилган.

Бундан ташқари, 25 та мутахассислик бўйича магистратура таълими ташкил қилинди. Қисқаси, бу даргоҳда самолётсозлик илмини мукаммал эгаллаш мумкин.

Институт манзили: метронинг "Амир Темур хийбони" бекати, Охунбобоев кўчаси, 12 уй.

Xushxabar

ҚУТЛАЙМИЗ!

Институтда миш-миш тарқалди, тўғрироғи қувончли хабар. Уч нафар талаба — Дмитрий Акбаров, Бахром Султонов, Андрей Островлар республика талаба ёшлари олимпиадасида биринчи ўринни эгаллашди.

Ҳа, бу рост гап. Ўтган ҳафта Тошкент темир йўл транспорт муҳандислари институтида ўтказилган фанлараро олимпиада шартларини пухта ва маромига етказиб бажарган авиация институти вакилларига омад кулиб бокди. Бир-биридан мураккаб математик тенгламалар, чизмаларни қогозга бенуксон туширган Бахром, Андрей, Дмитрийларнинг бу муваффақиятни қўлга киритишларида устозлари — Гулнора Соатова, Яков Абромиянларнинг алоҳида улушлари бор.

Биз ҳам ғолибларни қутлаймиз!

Фараз қилинг, сиз самолётда учиб кетаяпсиз. Еру осмон атрофида тобора баландлаётган темир қанотнинг бу тури қандай бошқарилади? Унинг мувозанатини нима белгилайди? Нима учун у ўз манзилидан адашиб кетмайди?

Сиз бу ҳақда бош қотириб ҳам кўрмаган бўлсангиз керак. Бу саволларга жавобни Тошкент Давлат авиация институтида таълим олиш орқалигина топиш мумкин.

Bizning musohaba

Ўқув жараёнида назария ва амалиёт бир-бири билан боғлиқ ҳолда ташкил этилаяпти. Мутахассисларни тайёрловчи махсус кафедралар ўзларининг бўлим ва лаборатория хоналарини Чкалов номидаги Тошкент Авиация ишлаб чиқариш бирлашмасида, 243-авиатамирлаш заводи ҳамда "Ўзбекистон ҳаво йўллари" миллий авиакомпанияси бўлимларида очишган.

Ҳозирги вақтда умумтаълим мактабларидан тортиб ўрта махсус ва олий ўқув даргоҳларида ҳам таълим беришнинг ноанъанавий усуллари кўллаш талаби қўйилмоқда. Жумладан, "Чизма геометрия ва машина графикаси" кафедраси мудири Яков Абромиян томонидан жорий қилинган маърузалар қогозда эмас, балки дискет орқали экранда намойиш этилади. Бу ўзлаштиришдан орқада қолган талабаларга ҳам қўл келади. Тайёр кассеталар сони 22 та бўлиб, улар жуда мукаммал, пухта тайёрланган.

"Олий математика ва информатика", "Амалий механика" кафедраларида ҳам янги педагогик технологиялар жорий қилинмоқда.

Ўтган давр мобайнида илмий тадқиқот ишларининг кўлами қандай бўлди? Авиаконинот техникаси, технологияси, эксплуатацияси ҳамда ишлаб чиқариш муаммолари институти олимларини қизиқтириб кел-

ИЛК ОДИМЛАР

Институт ректори, техника фанлари номзоди, профессор Шарофиддин Ғанихонов билан уюштирган суҳбатимизда таълимдаги энг муҳим жиҳатларни қамраб олишга ҳаракат қилдик.

— Албатта, ҳеч бир иш мақсадсиз қилинмайди. Президентимиз фармони чиккунга қадар институт собиқ Тошкент политехника институти (ҳозирги техника университети)нинг самолётсозлик факультети ҳисобланган. Мустақил давлатимиздаги қувонса арзийдиган ўзгаришлардан бири янги ўқув даргоҳларининг вужудга келишидир. Шу жиҳатдан олганда, самолётсозлик илмини мукаммал биладиган мутахассис кадрлар тайёрлаш жараёни яна ҳам яхшилаш давр талаби бўлиб юзага чиқди.

Институт учуш аппаратларини лойиҳалаш, ишлаб чиқариш ва унинг эксплуатация соҳаси бўйича юқори малакали мутахассисларни тайёрлайди. Марказий Осиё минтақасидаги ягона марказда ҳозирги вақтда 1481 нафар талаба тахсил олмоқда. Шундан 1440 нафари бакалавриатурада, 41 нафари магистратурада. Бундан ташқари, 15 нафар аспирант ҳам ўз билимини ошираётир. 1995 йилдан бери 550 нафар йигит-қизлар бакалаврлик дипломларини олишди.

Кўпчилиги, яъни самолётсозлик илмидан беҳабар кишилар бу соҳани яхлит мазмунда тушунади. Лекин унинг "ичига" кириб борилса, мазмун янада чуқурлашаверади. Бўлғуси мутахассислар авиасозлик ва космик техникалардан фойдаланиш, учуш аппаратлари ва аэропорт электр жиҳозларидан техник фойдаланиш; учуш аппаратлари ва аэропорт радиоэлектрон жиҳозларидан техник фойдаланиш, ҳаво ҳаракатини бошқариш, менежмент маркетинг ва (авиация соҳаси бўйича), авиасозлик ва космик техника бўйича педагог, авиация ва космик техникадан фойдаланиш бўйича педагогиклини эгаллайдилар.

моқда. Давлат илмий-техника дастури ва фундаментал тадқиқотлар дастурларига кирган 13 та мавзу доирасида ишлар олиб борилди. Бу илмий-тадқиқотларнинг умумий ҳажми 6215.6 минг сўмни ташкил этади.

Америка Қўшма Штатларининг "BOEING" авиакомпанияси билан олиб борилаётган илмий-тадқиқот ишлари самарали бўлмоқда. Ўтган 1997-1999 йилларда 5 мавзу бўйича бажарилган илмий-тадқиқот ишларининг ҳажми 230.0 минг АҚШ долларини ташкил этди. Қилинган 11 ихтиро учун Ўзбекистон Республикасининг патенти олинди. 3 та монография, 4 та дарслик, 40 дан ортиқ ўқув қўлланмаси яратилди. Республика ва хорижий мамлакатлар илмий журналларида 36 та мақола чоп этилди, 5 нафар ёш олим номзодлик диссертациясини ҳимоя қилди.

Дарҳақиқат, институтида таълим ва тадқиқот ишлари билан биргаликда маънавият масалалари ҳам эътиборимиздан қолиб кетгани йўқ. Илк одимларимиз қувонarli. Истикбол эса булардан-да серкирра бўлмоғи керак. Кўп тиражли "Само" газетаси Ўзбекистон Давлат матбуот кўмитаси томонидан рўйхатга олинди. Газетанинг галдаги сони институтнинг 5 йиллигига бағишланди.

Институтида ўқув-моддий базасини мустаҳкамлашда айрим муаммолар борлигини ҳам айтиб ўтишим керак. Энг сўнгги русумдаги замонавий технологияларни тўғридан-тўғри харид қилишга қўлимиз калталиқ қилади. Жисмоний тарбия машғулотларини ҳам айрим олий ўқув юртлари базасида олиб боришимизга тўғри келмоқда.

Аммо бу камчиликлар бизнинг имкониятимизни чекламаслиги, аксинча, имконият ахтаришга ундаши керак. Зеро, ҳар бир институт раҳбарияти талабанинг жамиятдан ўз ўрнини топиб кетишини истаиди.

Хулқар ТҲИМАНОВА

суҳбатлашди.

Uzluksiz ta'lim

БИР УМРЛИК ФАОПИЯТ

Ўтган 1999 йилда авиасозлик бўйича бакалаврликни эгалладим. Аммо таълим жараёнидан узилиб қолганим йўқ, яъни ҳозир магистратура таълимини оляпман.

Таълимни бу босқичида мутахассисликнинг "ичига" чуқурроқ кириб бориш мумкин. Ҳафтанинг 4 кунини назарий машғулотлар билан бандмиз. Қолган кунларда эса мустақил таълим олишга шўнғиймиз. "Учуш аппаратларининг ишлаб чиқариш технологияси" кафедраси мудири доцент Мақсуд Абдуллаев кўрсатма ва йўл-йўриқлари асосида амалий машғулотларимиз Чкалов номидаги авиация ишлаб чиқариш бирлашмасида олиб борилмоқда.

Бу семестр ҳам якунланиб қолаёзди. Йил бошидан бери мутахассисликни эгаллашга замин тайёрлайдиган 9 та фанни ўргандик. Кафедралар томонидан ишлаб чиқилиб, магистрантлар ҳуқуқига ҳавола этилган илмий маърузалар ҳам тайёрланмоқда. Жумладан, ўзим ҳам "Пневмоскабал параметрларини автоматик равишда ҳисоблаш услубини ишлаб чиқиш" деган мавзуда реферат тайёрладим. Магистрантларнинг илмий ишлари кўриб чиқилиб, баҳоланади ёки яна ҳам чуқурлаштиришга тавсия қилинади.

Ўқув йили тугашига, ёзги семестрнинг бошланишига санокли кунлар қолди. Шубҳасиз таълим жараёни 2000-2001 ўқув йилида ҳам давом этади. Бинобарин, билимнинг туганмас ҳазина эканлигини назарда тутадиган бўлсак, илм эгаллашни ҳар бир инсон ўз умрининг охирига қадар давом эттириши керак.

Улуғбек ҚУРБОНОВ,
институт магистранти

ТАРИХДАН БИР ШИНГИЛ

Илк самолётлар қачон, қайси давлатда, ким томонидан ихтиро қилинган?

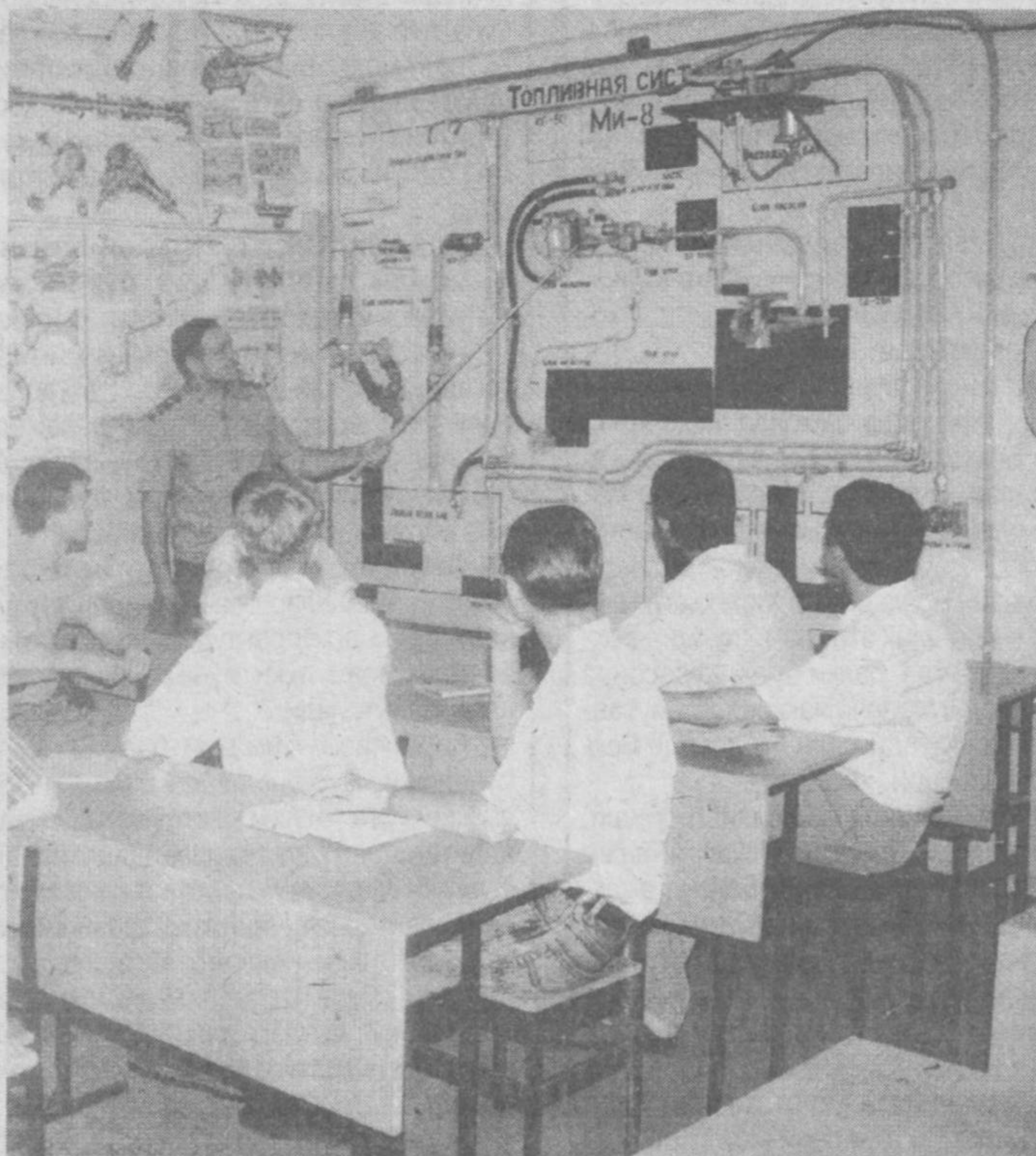
1877 йилда россиялик Александр Можайскийнинг кўкка "синов" учун учуриб кўрган мосламаси дастлабки самолётнинг нусхаси эди. Таҳриба муваффақиятли якунлангач, ихтирочи Россия мудофаа вазирлигига мурожат қилди. Бўлғуси самолётнинг чизмалари, энергетик параметрлари ва ҳоказо қисмлари тайёрланди. Самолёт сарф-ҳаражати 19 минг рубль маблағ ажратилди.

Кўкка шитоб билан кўтарилган Александр Можайскийнинг бу самолёти

дунёдаги илк темир қанотли "қуш" эди.

АҚШнинг Шимолий Каролина Штатида 1903 йилнинг 17 декабрида эрта-лаб соат 10 дан 35 дақиқа ўтганда ҳавога кўтарилган учуш мосламаси жаноб Орвилл Райт уринишларининг ҳосиласи эди. "Флайер-1" деб номланган учуш аппарати соатига 8 км тезлик билан ҳаракат қилиш қувватига эга бўлиб, учуш муваффақиятли якунланган.

Жаноб Орвилл Райт ихтиро қилган самолёт ҳозирда АҚШ миллий музейида сақланмоқда. "Гиннеснинг рекордлар китоби"дан.

"Universiada — 2000"

СУВ СПОРТИ — "ХОББИМ"

Спорт, аниқроғи сув спорти менинг "хоббим"дир. Болалигимдан сузиш билан шуғулланаман. Дастлабки кезларда сувга тушишга кўрқар, гўёки у ўз домига мени тортиб кетадигандек бўларди. Лекин кейинчалик бу кўрқув мендан йироқлашди. Митрофанов номидаги сув спорти саройига бир неча йиллар қатнаб, сузишнинг миридан-сиригача ўрганиб олдим.

Республика ҳамда МДХ давлатлари миқёсидаги сув спорти мусобақаларида қатнашиб, фахрланса арзийдиган натижаларга эришдим. Мана бу йил "Универсиада — 2000" мусобақаларида қатнашиш бахтига муяссар

бўлдим. Бунда менга доимий равишда устозлик қилган Вячеслав Рафтригиннинг хизматлари салмоқли.

Эрта-индин Наманган шаҳрига отланамиз. Республика миқёсидаги бу катта тадбирда институтидаги вакили бўлиб қатнашаётганимдан бошим осмонда. Совринлар эҳтимол тегар ёки аксинча. Гап албатта ютуқ билан қайтишда эмас, балки спортга ихлос қўйишда, у билан дўстлашишда. Демакки инсон саломатлигини сақлашдаги энг аввало унинг аҳамиятини тушуниб етишдадир.

Глеб АБДУЛЛАЕВ,
умумтехника
факультети 1-курс
талабаси

Ислом ТУРСУНОВ, профессор:

— Бу йил таваллудининг 545 йиллиги кенг нишонланаётган буюк мусаввир Камолиддин Бехзод фақат ўзбек халқининггина эмас, балки бутун Шарқ муштарак халқларининг ифтихорига айланган, улар ўзларининг ана шундай ажодлари борлигидан фахрланадилар. Унинг ҳаёти ва ижоди кўпгина Шарқ ва Фарб мамлакатлари санъаткорлари учун намуна ва илҳом манбаи бўлиб келмоқда. Унинг ижоди 500 йилдан буён дунё файласуфлари, тарихчилари ва санъатшунослари эътиборини ўзига тортди келаётди. Унинг ҳақида кўплаб тадқиқотлар олиб борилмоқда, китоблар ёзилмоқда. Республикада унинг ижодида бўлган қизиқиш кун сайин ошиб бормоқда.

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги ҳам ўз навбатида буюк мусаввир ва наққошнинг Шарқ мўъжаз санъатини ривожлантиришга ва жаҳон маданиятини ўстиришга қўшган катта хизматларини ҳисобга олиб, санъаткорнинг ҳаёти ва ижодини халқ таълими тизимида ўрганишга алоҳида эътибор бериб келмоқда. Бу нарсани шунинг учун ҳам муҳимки, биринчидан, Камолиддин Бехзод ижоди ёшларнинг бадиий маданиятини, айниқса, бадиий ва ижодий қобилиятларини ўстиришда катта аҳамият касб этади. Иккинчидан, у ёшларимизда миллий ғурурни, Ватанга ва ўз халқига бўлган муҳаббатини ўстиришга хизмат қилади. Учинчидан, Камолиддин Бехзод ижоди миллий санъатимизни ривожлантиришда муҳим ҳисса бўлиб қўшилди.

Турсунали ҚЎЗИЕВ, Ўзбекистон Бадиий академияси президенти:

— Ўзбек халқи азалдан тасвирий санъатга меҳри кучли, санъатпарвар, санъатсевар халқдир. Оташпарастлик, Будда дини даврларида яратилган муҳташам саройлар деворидики улкан суратлар (Варахша, Панжикент, Сопоттепа, Коратепа, Болаликтепа суратлари), тош ва сопол хайкаллар инсоният цивилизациясининг илк саҳифаларидан, ажодларимиз тасвирий санъатнинг ҳақонда мавжуд барча турларида энг мукаммал асарлар, обидалар яратганликларидан гувоҳлик бериб турибди. Ислом дини даврида нафис санъат турлари кўпроқ қўлёзма китоблар, алоҳида мураққалар (альбомлар) тарзида намоён бўла бошлади. Бу бежиз эмасди. Чунки, қоғоз, китоб кўпайди, халқимизнинг саводхонлиги ўша давр учун энг юқори даражага кўтарилганди.

Шарқда, хусусан, Мовароуннахрда, Хуросонда қўлёзмаларни зийнатлаш, миниатюра билан безатиш Навоий даврида энг юқори чўққига кўтарилди десак, янглишмаймиз. Бунинг тарихий сабаблари бор, албатта.

Соҳибқирон Амир Темур давридаёқ маданиятга, илм-фанга, санъатга катта эътибор берилганлиги тарихдан маълум. Шу боисдан ҳам бу даврда яратилган қўлёзма асарлар, ижод қилган олим фозиллар олдинги XI—XIII асрларга нисбатан бир неча марта кўпдир. Навоий замонага келиб шоирлар, тарихчилар, олимлар ижоди яна ҳам гуркираб ўсди. Шу боис ҳам улар яратган қўлёзмаларни зийнатлаш, безатиш, расмлар билан бойитишга эҳтиёж ҳар қачонгидан ҳам кўра ошиб борди. Ана шундай даврда тарих саҳнасида Камолиддин Бехзод шахси пайдо бўлди. Унинг рассом сифатида шаклланиши давр тақозоси эканлиги билан бир қаторда Алишер Навоий сингари улуг шоир ва мутафаккир, ажойиб давлат арбобининг ҳам самарали фаолияти, хизмати билан ҳам боғлиқдир.

Абдували ЭГАМБЕРДИЕВ:

— Камолиддин Бехзод қарийб бир аср яшаб, сермахсул ижод қилиб, тўрт шох ҳукмронлигини кўрган, барча воқеа-ходисаларнинг гувоҳи бўлган, кўзга кўринган шахслар сиймосини абадийлаштириб бизгача етиб келишини таъминлаган буюк мусаввир, улуг рухшунво ва тарихий тафсилотлар баёнчисидир. Воқеаларни умумлаштириб, катта эҳтирос билан бойитиб, тасвирий олам оғушига олиб кирган, замонасини теран тадқиқ этган мусаввир замондошларининг маънавий олами, ички дунёси, энг муҳими, қайтарилмас сиймоларни яратган.

Камолиддин Бехзод ўз даврнинг етук алломалари тасвири орқали Хирот, Табриз, Мовароуннахрдаги ўша муҳит, ўша давр руҳининг бизгача етиб келишини таъминлади. Ўз даврнинг рассом сифатида, ўзи мулоқотда бўлган кишилар, даврнинг ички оқимида кечаётган ҳолатлар, жараёнларни ичидан ҳис қилиб, шу сезгилар, руҳий кечинмаларини қозоғга туширди. Мусаввир изланишларида бутун бир аср моҳиятини кўзгуда кўргандай, қалбдан ҳис қилгандай бўламиз. Шу жиҳатдан ҳам, ўша даврнинг йилномасини яратган шахс сифатида ҳам, Бехзоднинг кадр-эътибори юксакдир. Шарқда миниатюра санъати ривожланган давр Навоий, Амир Хисрав Дехлавий, Жомий, Низомий, Фирдавсийларнинг қўлёзмалари ўша замоннинг кўзга кўринган хаттотлари томонидан кўчирилган пайтга тўғри келади. Камолиддин Бехзод ва унинг шогирдлари бу қўлёзмаларга миниатюра асарлари ишлаб, наққошлик санъати орқали қўлёзмаларни тасвирий тил билан ифода этиб, шоирлар маънавий олами яратган асарлари мазмунини бойитибгина қолмай уларга қўшимча хислатлар киритдилар.

Ёзувчи яратган фикрий дунё, маънавий олам билан мусаввирнинг қалб кўридан чиққан тасвирий ифодалар бир-бирини тўлдириб, уйғунлаштириб, ўқувчини бетакор ғўзаллик оламига олиб киради. Бехзод изланишлари, гениал талантнинг салоҳияти, бадиий асарни юксак поғонага олиб чиқишдаги ўрни, кучи, улуглиги ана шунда.

Оврўпа тасвирий санъатидаги фазовий бўшлиқ,

кенглик, табиат, воқеа: акс эттирилган муҳитнинг перспектив қисқариш, ўзгариш, турланиш ҳолатида, воқеаларнинг ўзи эса кўпрежали кўринишда, табиий ҳолатга яқин муҳитда кўрсатилиши рассомдан ўзига хос ифодавий воситалар, қонун-қоидаларни, мактаб ва услубий изланишларни талаб қилади. Шарқ миниатюра мактаби, умуман шарқона руҳ, унинг ифодавий услублари, йўналишлари ўзгача руҳий олам, бўлакча қонун-қоидалар мажмуасига эга.

Миниатюра санъатида кўпрежалик, фазовий ва ҳажмий ишлаш услубларидан фарқли ўлароқ, асар кўпинча горизонт мато сатҳидан юқорига кўтарилиб, тасвир юзасини бевосита томошабинга яқинлаштиради. Асар яхлит текислик юзасидан эркин йўналишда кўпроқ чет чизиқларнинг тасвири ва эмин-эркин, ҳарорат билан тортилиши орқали ифода этилади. Воқеа талқини, чизгич, композицион тузилиши, рангларнинг суртилиши ва идора қилиниши ҳам шу йўналиш руҳидан, тасвир услубидан келиб чиқиб, ўзига хос ва мос йўналишда бўлади.

Франциялик санъатшунос олим И. Шүккин Алишер Навоийнинг Камолиддин Бехзод талантнинг шаклланиши ва воғга етишидаги таъсирини қуйидагича изоҳлайди: "Бехзод — мусаввир Мирок Наққош раҳбарлигида шаклланган бўлса, ижоднинг юксак босқичига кўтарилиши давлат арбоби, етук шоир Алишер Навоий раҳбарлигида бўлди. Худди ана шу зотнинг ҳомийлиги, раҳбарлиги, йўл-йўриқ кўрсатиши натижасида... устоз Бехзод ва шох Музаффарлар рассомчиликда шухрат қозондилар".

Шарқ маънавияти, камтарлик, юксак ички тарбия туфайли бўлса керак, кўпинча усталар, ижодкорлар ўз изланишларида имзо чекмаганлар, яъни буни ўзларига муносиб билмаганлар. Шундай гап ҳам бор-ку: ўнг қўлинг билан берган хайрни чап қўлинг билмасин. Улуг мусаввир Камолиддин Бехзод изланишларида ҳам қарийб дастхат — имзо йўқлиги туфайли тадқиқотчилар олдида ишнинг муаллифини аниқлаш муаммоси доим кўндаланг туради. Фарбда Уйғонув даврининг улуг рассомлари Леонардо Да Винчи, Микеланжело, Рафаэл, Тициан ўз асарлари билан беш асрдан буён бутун

ўз ижодий фаолиятини давом эттирди. Шайбоний-хон ҳам унинг нодир истеъдодини қадрлаб, барча шарт-шароитни яратиб берди. Ўша даврда Бехзод яратган Шайбонийхон тасвири жаҳон тасвирий санъатида портрет жанрининг энг ғўзал намуналаридан ҳисобланади.

Аскаралӣ СУЛАЙМОНОВ, педагогика фанлари номзоди:

—Бехзоднинг Европа санъатига таъсири ҳам алоҳида таҳсинга лойик. М. Абдуллаев "Бехзод ва Матисс" номли мақоласида 1903-1910 йилларда Мюнхен шаҳрида ўтказилган Мусулмон санъати кўргазмалари ҳақида "Мюнхен маданият ҳаётида бу йилнинг энг аҳамиятли воқеаларидан бири деб баҳоладим. Бу ажойиб кўргазма билан танишиш учун ер шарининг турли бурчакларидан ихлосмандлари келишди", — деб ёзади. Унда энг кўп қизиқиш Бехзод асарларига нисбатан қўзғатилган. Оврўпа рассомлари Бехзод асарларининг таъсири санъатшунослар томонидан атрофлича таҳлил этилган. Унинг ижоди бўйича ўз даврида Зайнуддин Восифий, Қози Аҳмад, Хондамир, XIX—XX асрларда эса, Э. Кухнел, Т. Арнольд, Б. Грей, Ф. Мартин, Б. Робинсон ва бошқалар жиддий изланиш олиб боришган.

Ўзбек олимлари ҳам Бехзодшуносликда бир қатор хайрли ишларни амалга оширганлар. Уларнинг тадқиқотлари Бехзод ижоди билан нафақат санъат ихлосмандларини, балки, ўқувчи ёшларнинг таништириш учун қимматли материал бўлиб хизмат қилади.

Х. ЭГАМОВ:

—Бехзод ижоди ва унинг композиция элементларидан бошлангич синфларда мазму асосида расм ишлаш жараёнида фойдалана олиш муҳим омиллардан биридир. Чунки, мусаввир томонидан турли миниатюраларга ишланган бўлут, тоғлар, дов-дарахтлар, отлар, ҳайвонот олами, ўсимликлар дунёси бошлангич синф ўқувчилари учун асосий намуна вази фасини ўтайди.

Камолиддин Бехзод томонидан ишланган миниатюра асарларида тасвирланган кишилар, осмон, ер, тоғлар, сувлар, дарахтлар, отлар, уйлар

тар, умумий билимлар беришни назарда тутса, иккинчи йўналиш таълим муассасасининг характеридан келиб чиққан ҳолда Бехзод ижоди билан чуқурроқ таништиришни мақсад қилиб қўяди.

Назаримда, Бехзод ҳаёти ва ижодини қуйидаги кетма-кетликда ўрганиш самаралидир: —Бехзоднинг айрим, мазмунан содда асарлари билан таништириш;

—Бехзод ҳаёти ва унинг айрим асарларини ўрганиш; Тасвирий санъатда Бехзод образи билан таништириш;

—Бехзод ҳаётдан лавҳаларни ҳикоя қилиш; мазму ва мазмун масалалари;

—Бехзод ижодидаги тасвирий санъат жанрларини (манзара, турмуш, тарихий, анимал, портрет) ўрганиш;

— композиция, ранг масалалари;

— Бехзод ижодида режаллик; гоё ва унинг ифодаланиши; Бехзод асарларини чуқур таҳлил қилиш; намуналар кўчириш; Бехзоднинг наққошлик мактабини ўрганиш; Бехзоднинг жаҳон тасвирий санъати ривожига қўшган ҳиссаси; Бехзод ва Навоий, Бехзод ижоди ҳақидаги тадқиқотлар; Бехзод ижодининг педагогик аҳамияти.

Бехзод ижодини таълим тизимида мақсадга мувофиқ ўрганиш учун унинг асарларини тўғри танлаш муҳим аҳамият касб этади. Бу масалада ҳам энг муҳими ўқув муассасасининг характери, бола ва ёшларнинг ёш хусусиятлари, асарлар мазмунининг болаларга яқинлиги, материалларни ўқув муассасаларининг дастури билан боғлиқ бўлишлиги ҳамда уларнинг тарбиявий аҳамият касб этиши, асарлар мазмунининг тушунарли бўлишлиги, уларнинг гоёвийлиги ва бадиийлик даражаси, асарларнинг болалар ва ёшларда қизиқиш уйғотиши ва бошқалар муҳим аҳамият касб этади.

Санобар НИШОНОВА, педагогика фанлари доктори,**Т.Н. Қори Ниёзий номли****ЎзФФТИнинг бўлим мудири:**

—Умумий ўрта таълим мактабларида адабиёт ўқитиш жараёнида тасвирий санъат асарларидан фойдаланиш, бир томондан тарбиянинг асосий воситаларидан ҳисобланса, иккинчи томондан таълим самарадорлигини оширишда катта аҳамият касб этади. Чунки тасвирий санъат адабиёт билан уйғунлиқда ўқувчиларнинг фикрлаш қобилиятини, кўриш хотирасини, ижодий тасаввурини, бадиий дидини, эстетик ҳиссиётини ўстиради.

Адабиёт дарсларида тасвирий санъат асарлари билан ўқувчиларни таништиришни уни баътафсил таҳлил этиш, деб тушунмаслик керак. Ўрганилаётган асар мазмуни, муаммолари, муаллифнинг гоёвий-эстетик позицияси асосида тасвирий санъат асарларининг ўзаро алоқалари белгилаб олинган ҳолда ўқувчиларнинг шу асарлар бўйича олган билим ва тасаввурларига таяниб, ҳар икки санъат асари боғлаб ўрганилади.

С. УСМОНОВ:

—Бехзоднинг яратган асарлари, лойиҳаларини чизган ва қурилишга бошчилик қилган бинолар, иншоотларнинг аниқ сони маълум эмас. Шарафиддин Али Яздийнинг "Зафарнома" сига, Саъдийнинг "Бўстон"ига, Низомийнинг "Хамса" сига ишланган иллюстрация ва миниатюралар, бинолар қурилишини тасвирловчи асарлар композицион, бадиий жиҳатлари билан алоҳида диққатга сазовор.

Тасвирий санъат бўйича, давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурига мувофиқ Бехзод ижоди ва ҳаётини ўрганиш юзасидан машғулотларнинг мазмуни қуйидагича бўлиши мақсадга мувофиқ:

—Бехзод асарларига хос умумий хусусиятлар; —жанглار ва қалъаларни қамал қилиш ҳақидаги асарлар мазмуни;

—ов манзараларини таҳлил қилиш; —табиат манзараларининг бадиий-эстетик таҳлили;

—байрамлар ва зиёфатлар тасвирланган асарлар таҳлили; —портретлар таҳлили;

—юқоридаги мавзуларда рефератлар ёзиш ёки ижодий расмлар чизиш.

Ойсоат ХУДОЁРОВА:

—Бехзод асарлари эстетик ҳислар манбаидир. Ўқувчилар унинг асарларидаги ҳаётий-сюжетли тасвирлардан жуда яхши таассурот оладилар, асар мазмунига қараб эса, ижтимоий-маънавий ва интеллектуал ҳисларга эга бўладилар. Камолиддин Бехзод асарларининг фаол тарбиявий кучи ва таъсирида ўқувчининг энг эзгу фикр ва туйғуларни уйғонади ҳамда уларда маънавий эстетик фикр юритиш қобилияти вужудга келади.

Камолиддин Бехзод ва унинг истеъдодли шогирдлари Султон Муҳаммад, Қосим Али, Мавлоно Дарвеш Муҳаммад, Музаффар Али, Юсуф Мулло, Рустам Али, Шох Музаффар, Мир Саид Али, Махмуд Музаҳҳиб каби мусаввирларнинг ижодини ўрганиш ўқувчилар бадиий ижодининг уста-шогирдлик асосида юксалишига ижобий таъсир этади.

Бехзод ижоди ўқувчилар маънавияти юксалиши, ғўзаллигини ҳис этиши ва ундан завқ олиши, эстетик дидининг таркиб топиши ва ривожланишига, ўз-ўзини англашига, умуман комиллик даражаси таъминланишига ижобий таъсир этади.

БЕХЗОД ВА ТАРБИЯ

ДАВРА СУХБАТИ

жаҳон ахлини хайратга солиб, тўлқинлантириб келаятган бўлсалар, Шарқда худди шу даврда яшаб ижод қилган Алишер Навоий ва Камолиддин Бехзод каби сиймоларнинг истеъдод кучи, асарлари кўлами шу даражада буюқдир. Бундай зотлар ўз давригагина, эмас, барча даврларга, халқларга хос умуминсоний хислат ва хусусиятларни ифода этадилар.

Миллий руҳ деганда эркин инсоний қисматлар, тақдирлар тушунилади. Худди шундай эркин шахслардан бири Шарқ осмонида олти асрдан буён ёғду сочиб турган буюк бобомиз Камолиддин Бехзоддир.

Турсунали ҚЎЗИЕВ:

— Бехзод ижоди ва ҳаётининг таниқли тадқиқотчиси Н. Норкуловнинг узок йиллар давомидаги тадқиқоти натижасидаги хулосасига кўра, Камолиддин Бехзод Самарқандда туғилган. Ҳозиргача уни 1455 йилда Хиротда хунарманд оиласида таваллуд топган деб келинади. Бехзод ота-онасидан эрта ажраган. Уни Хиротдаги машҳур мусаввир, салтанат кутубхонасининг бошлиғи Мирок Наққош ўз тарбиясига олади. Султон Хусайн подшоҳлиги даврида, китобат санъати Алишер Навоий бошчилигида гуллаб-яшнаётган бир пайтда Бехзод ҳам ўзининг илк ижодини бошлади. Худди шу пайтда у буюк шоир ва улуг вазир Алишер Навоий билан танишди. Абдурахмон Жомий билан яқин муносабатда бўлди.

Мирок Наққош "Машҳур қирқ санъаткор" анжуманига раҳбарлик қилиб, Нигористон (Санъат академияси) ишларини йўлга қўйганлиги Бехзод ижодига катта таъсир кўрсатади.

Машҳур инглиз шарқшуноси Эдуард Браун шундай деб ёзган эди: "Ўша замонда жуда катта шухрат қозонган Бехзод ва Шох Музаффар сингари атоқли наққошлар, шубҳасиз, Мир Алишер Навоийнинг қўллаб-қувватлаши натижасида камолотга эришдилар".

1547 йилда Хусайн Бойқоро уни Хиротдаги салтанат кутубхонасига бошлиқ этиб таъинлади. Бехзод энди нафақат Хиротда, балки бутун Хуросонда донг таратади, бу ердаги барча наққошлар, мусаввирларга бош бўлади. Худди ана шу даврда Бехзоднинг энг сара асарлари яратилди.

Темурийлар салтанатининг емирилиб бориши, 1492 йилда Абдурахмон Жомийнинг сўнг, Алишер Навоийнинг 1501 йилда вафот этиши Бехзодга каттиқ таъсир қилди. Темурийларнинг сўнгги вакилларидан Хусайн Бойқаронинг ўлими, унинг ўғиллари Баддиуззамон ва Музаффариддинларнинг ўзаро низолари, салтанат ҳалокати мусаввир учун катта фожеа бўлди.

1507 йилда Шайбонийхон Хирот тахтини қўлга киритган Бехзод Хиротда, Шайбонийхон саройида

ва ҳоказолар тузилиш жиҳатидан содда қўринишларда бўлиб, ўқувчилар улар асосида расм ишлаш ни машқ қилиб кўрсалар, фойдадан холи бўлмайди. Шу ўринда миниатюра асарларидан олинган намуналарнинг ўлчамлари кичик бўлиши мазкур асарни барча ўқувчиларга яхлит кўрсатиш имконини бермайди. Шундай ҳолларда ўқитувчилар томонидан тайёрланган миниатюраларнинг катта ўлчамдаги намунаси, ўқувчилар ишлаган суратлар намойиш этилади. Ёки миниатюра репродукцияси "Эпидиаскоп" ёрдамида катталаштириб кўрсатилади.

Миниатюра асарларини идрок этиш ва улардан намуналар ишлаш жараёнида ўқувчиларда қуйидаги хислатлар шаклланиб боради:

— классик меросни ўрганишга бўлган қизиқиш ортади ва улардан ўз ишларида тушунган ҳолда фойдалана олиш малакалари ривожланиб боради;

— намуналар асосида ижодий топқирлик малакалари ҳам ривожланиб боради;

— турли образларни яратишда миниатюра услубидан тушунган ҳолда фойдаланиб, мазмунли суратлар яратиш малакалари ривожланади;

— Камолиддин Бехзод ижоди орқали ўтмишга назар ташлаш ва асарнинг ўзига хос яратилиш тарихини ўрганиш туфайли миллий қадриятларимиз билан танишиб бориш имкониятига эга бўладилар.

Р. ХАСАНОВ, Т. Н. Қори Ниёзий номли ЎзФФТИнинг бўлим мудири, педагогика фанлари доктори, профессор:

—Бутун Камолиддин Бехзод ҳаёти ва ижодини ўрганиш умумий ўрта таълим мактаблари, ўрта ва олий ўқув юртларида етарли даражада эмас. Бу эса буюк ажодларимизни талаблар даражасида билиш, ўрганиш учун қатъий ишлаб чиқилган тизим бўлишлигини тақозо этмоқда.

Камолиддин Бехзод ҳаёти ва ижодини таълим тизимида болалар боғчаларидан тортиб, то аспирантура ва докторантурада ҳам ўрганиш мумкин. Бу муаммони икки йўналишда амалга ошириш назарда тутилади:

Биринчиси, оммавий бадиий таълим тизими йўналиши. Бу йўналишда болалар боғчалари ва умумий ўрта таълим мактабларида амалга ошириладиган машғулотлар назарда тутилади.

Иккинчиси, умумий ўрта таълим мактабларининг дарсдан ташқари ишлари, тасвирий санъатни чуқур ўргатадиган мактаб ва синфлар, мактабдан ташқари қўшимча таълим муассасалари, махсус бадиий ўқув юртларидан (лицей, коллеж, бакалаврият, магистратура, аспирантура, докторантура) иборат.

Биринчи йўналиш болалар ва ёшларга элемен-

Jurnallarning yangi sonlarida

ISSN 0134-2231

ХАЛҚ
ТАЪЛИМИ

ХАЛҚ ТАЪЛИМИ
2'2000

“Хар қайси ижтимоий тоифа ва қатламларнинг узига хос хусусиятларини инобатга олган ҳолда, умумий гаплар билан эмас, амалий ишлар билан маънавиятни юксалтириш диққатимиз марказида бўлиши шарт”. “Халқ таълими” журналининг янги сони Президентимизнинг ана шу ибратли сузлари билан очилади. Журнал янги сонининг

ланмаган, яшаш тарзида қатъият вужудга келмагани ҳолда қизиққонликлари, ишонувчанликлари, фаолликлари кучайиши кузатилади. Шунинг учун ҳам бу даврда айрим ёшлар ўзлари англамаган ҳолда жиноят кучаларига кириб қолади. Шу боисдан ҳам дин никобини кийган экстремизм, халқаро терроризм ёшларнинг ҳар томонлама баркамолликка эришуви йўлида жиддий таҳдид туғдирмоқда. Бу масалага Юртбошимизнинг алоҳида эътибор қаратаётганлиги бежиз эмас. Зеро, утган йили Тошкентда юз берган фожиали воқеаларнинг иштирокчилари асосан ёшлар эканлиги бизни, айниқса, жиддий ташвишга солади. Ёшларнинг мустақил фикрлаш қобилиятини кучайтириш орқали уларнинг сиёсий онгини юксалтириш, ўз аҳли, ўз меҳнати, ўз ҳулосаси асосида яшашга ургатиш билан уларни четдан суқилиб кирган нопок куч, бузғунчи гоялар таъсиридан асраш ҳар бир ота-она, ўқитувчи ва педагог олимнинг бурчи ҳисобланади.

Профессор Норбой Ортиқовнинг “Юксак маънавият — ватанпарварлик пойдевори” мақоласида ҳам айтилиши мавзу ёритилган. Олимнинг фикрича, узок йиллар давомида қадрият деган тушунча на ўқув жараёнида, на илмий-тадқи-

қа “Авесто”, Қуръон”, ҳадислар каби манбаларга, Ал-Хоразмий, Форобий, Беруний, Ибн Сино, Яссавий, Нақшбандий, Улугбек, Навоий, Бобур, Машрабларнинг буюк меросига асосланмоқ лозим.

Дарҳақиқат, Ватан туйғусини ўзида мужассам этган кишигина жамият ва халқ манфаати, бахт-саодати учун кураша олади. Ватанга бўлган муносабатни шакллантиришда ўқувчиларда миллийлик, бирдамлик, ҳамкорлик, турли миллатларга ҳурмат бир бутун, яхлит ривожланади. Демак, ватанпарварлик умуминсоний қадриятларга содиқликнинг негизини ташкил этади.

Ўқитувчи дарс ва дарсдан ташқари машғулотларда қуйидаги жиҳатларга:

— халқимиз истиқлол туфайли сиёсий мустақилликни қўлга киритганлигига;

— ўз тақдирини амалда ўзи белгилаш имконига эга бўлганлигига;

— халқимизнинг асл маънавий-тарихий илдизларини ургатиш имконияти пайдо бўлганлигига;

ВАТАНПАРВАРЛИК ҚАДРИЯТЛАРГА СОДИҚЛИКДИР

бош мавзуси бўлган ушбу масала бугунги кунда беҳад долзарб эканлиги ҳаммага аён.

Фалсафа фанлари доктори Манзурат Холматова «Соғлом авлод тарбиясининг ижтимоий-фалсафий асослари» мақоласида “аввалги ижтимоий тизимдан мерос бўлиб қолган иқтисодий танглик, экологик ва демографик муаммолар, маънавий маҳдудлик инсон саломатлиги ва маънавиятини юксалтиришга омилкорлик билан ёндашишни талаб этарди» — деб таъкидлайди. Зеро, Президентимиз айтганидек, ҳаётнинг қувончу ташвишларини ҳам руҳан, ҳам жисмонан соғлом инсонгина ҳис эта олади. Буюк давлатни факат соғлом миллат, соғлом авлодгина кура олади. Эзгулик, илму маърифат, ўзликни англаш туйғулар билан йўғрила бошлаган ҳозирги давримизда ёшлар дунёқараши, маънавиятини шакллантириш, бу ишлар уларнинг жисмоний саломатлиги билан пайвасталигини англаш ҳал қилувчи муаммолардан ҳисобланади.

Ёшлик — инсон ҳаётининг энг масъулиятли даври. Бу даврда ёшларнинг маънавий дунёси, ахлоқий қиёфаси, диди, ҳавас-қизиқишлари бир неча бор ўзгариши мумкин. Уларда ҳар томонлама тақомиллашув уйғун тарзда амалга ошмайди. Дунёқараш тула шакл-

қотларда чуқур урганилмаганини назарда тутиб, қадриятларни эъзозлаш, ҳаётга татбиқ этиш орқали усмир ёшдаги ўқувчиларнинг билим, куникма ва малакаларини ривожлантириш жуда муҳимдир. Шундай экан, ҳар бир ўқитувчи дарс ва дарсдан ташқари машғулотларда қуйидагиларни амалга ошириши лозим:

Биринчидан, ўқитувчи инсониятнинг бугунги авлоди учинчи минг йилликда халқларнинг мустақиллик, демократия, эркинлик, тинчлик, барқарорлик каби умуминсоний қадриятлари устувор бўлган жамият қуриш учун жаҳон ҳамжамиятига молик мезонларга асосланган турмуш тарзини юзага келтириш эҳтиёжи кучайиб боришини ўқувчиларига тушунтириши лозим.

Иккинчидан, ҳозирги даврда кечаётган жараёнлар кишиларнинг қадриятларга бўлган муносабати, ишончини ўзгартирмоқда. Бундай шароитда ижтимоий фанларни ўқитишда умуминсоний қадриятларга садоқатли бўлишни амалий жиҳатдан ўқувчиларга етказиш асосий вазифалардан бирига айланиши зарур.

Учинчидан, умуминсоний қадриятларга оид мавзуларни тарғиб қилишда юртимиз цивилизацияси тараққиёти ва маданияти ривожининг асосий даволари, ютуқлари-

— республикада мустақилликни мустаҳкамлаш, барқарорликни таъминлаш зарурлигини аниқ мисоллар ёрдамида ёритишга алоҳида аҳамият бериши зарур.

Шунингдек, журналнинг мазкур сонидан урин олган Э. Ғозиевнинг “Замонавий раҳбар қиёфаси”, Р. Каримовнинг “Таълим-тарбияга ижтимоий ёндашув”, Т. Қурбоновнинг “Ёшлар ва ҳусусий мулкчилик руҳияти”, У. Толиповнинг “Ўқитувчилар тайёрлашда янги педагогик технологиялар”, Ё. Тошпулатовнинг “Сохибқироннинг ахлоқий фазилатлари”, Т. Азларовнинг “Замонавий компьютерлар”, К. Йулдошевнинг “Берунийнинг илмий мероси ва таълим-тарбия”, А. Очемисовнинг “Қасб-хўна қасбга йўллашнинг назарий асослари” И. Бурхоннинг “Қоллежларда ватанпарварлик тарбияси” сингари қизиқарли, ўқишли чиққан мақолалар ҳам урин олган. Уйлаймизки, “Халқ таълими”нинг мазкур сони таълим тизимидаги ислохотларни муваффақиятли амалга оширишда, ёш авлодни баркамол инсонлар этиб тарбиялаш ишида ўзига муносиб из қолдиради.

А. ХЎЖАМОВ

БОЛАГА ҚАНДАЙ МУНОСАБАТДА БЎЛИШ КЕРАК?

Яқинда нашрдан чиққан “Соғлом авлод учун” журналининг янги сони “Озодлик- ҳаёт суви эмасми? Озодлик- Мустақиллик оби ҳаёти бўлиб, жами улуг аждодларимизни тирилтирди, бугунимизни гуллапти, яшнатмоқда, келажгимизни таъмин этмоқда” деган пурҳикмат сузлар билан ўз ўқувчисини жалб қилишни бошлайди.

“Европалашиш касали”га йўл қўймаслик зарур, чунки бундай “огриш” ёшларни ўз миллий маънавияти ва маданияти бўлоқларидан баҳраманд бўлиш, уларни тушуниш, эъзозлаш ва қадрлаш каби буюк миллий ҳислардан маҳрум этиши мумкин. Бу жумлалар айни кунда миллий мафкура, миллий онгни шакллантириш, ёшлар онига миллий қадриятларга ҳурмат ҳиссини уйғотиш учун қилинаётган долзарб вазифалардан бири сифатида юзага келган мақоладан парча. Миллий қадриятлар замирида нималар ётишини билишни истасангиз, ТДПУ ўқитувчиси Саодат Йўлдошевнинг шу номдаги мақола билан журнал саҳифалари орқали танишиб чиқишингиз мумкин. Ғафур Ғуломнинг бир ҳикоясида шундай аjoyиб сатрлар бор: — “Чолларнинг бондод намозига кетаётиб қилган хиргойилари уларнинг болалигида айтолмай қолган кўшиқлари экан”. Болага қандай муносабатда бўлиш керак, у истаган барча нарсани дарҳол муҳайё қилиш шартми, улғайиб қариллик ёшига етган маҳалда юрагида қолган армонлари, айтолмай қолган фикр-уйларни уларни қийнамайдими? Бу каби саволларга Камола Раҳимованинг “Болалиқни ардоқлаб” (Мақтабгача ёш даврида миллий характер маънавий сифатларини шакллантириш) мавзусидаги илмий қарашидан жавоб оласиз.

Маънавият билан чамбарчас боғлиқ нарса нима, деб сўраб қолишса, кўпчилик турли хил, ижтимоий-сиёсий, адабий-бадиий ҳодисалар маънавият билан боғлиқ, деган жавобни берадилар. Исломиий йил, ой ва кунлар ҳисобини билиш ҳам маънавиятимиз билан узилмас боғлиқ, муҳим масалалардан бири ҳисобланар экан. Бу фикрни журналхонлар ҳукмига Жалолид-

дин Юсупов ҳавола этибди. Мушоҳада қилишга, мунозараларга киришишга арзийдиган мавзу.

Ўзлуксиз таълим ва адабиёт дарсида “Сўз мулкига дахлдорлик” нималарда намоён бўлади? Роза Ниёзматова “Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари ва ўқув дастури” Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигининг Ахборотномаси— “Таълим тараққиёти”нинг махсус сонлари тарзида — китоблар шаклида 1999 йили нашр этилган дастурдаги ютуқлар, дастур ўз олдига қўйилган мақсадни қай даражада амалга оширганлиги ҳақида фикр юритади.

“Мустақиллик уфқлари” руқни остида эълон қилинган муаллиф Фазлиддин Равшановнинг “Раҳбаршунослик синоатлари” ҳам журналга янги руҳ олиб кира олган.

Шунингдек, журнал саҳифаларидан қизиқарли ҳикоялар, дилбар шеърлар, “Мақтаб муаммолари ва шахс” (Абдулхамид Раҳмонов), “Келинқурди” да нима кўрдик? (Гулчехра Мухаммаджон) каби кишини мушоҳадага ундовчи материаллар жой олган.

Бевосита “Соғлом авлод учун” журнали билан бирга нашр этиладиган “Мақтабгача таълим”нинг ҳам янги нашри ўқувчиларга бир қатор қизиқарли, мақтабгача таълим муассасалари ходимлари ишига қўмак берадиган маълумотларни ёритган. “Оила: савод чикаришга тайёрлаш” (муаллиф Мукаррам Аюпова) мақоласида болаларни оила муҳитида саводга ўргатиш, уларга кичик-кичик сўзлар ёрдамида гап тузишда ёрдам бериш, товушларни тўғри талаффуз қилишларини назорат қилиш каби тажрибалар келтирилган. “Таълим ислохоти” руқнида “Ўзбекистон Республикаси мақтабгача таълим муассасасининг намунавий устави” келтирилган. Жаҳон педагогикаси хазинасидан, одатдагидек “Монтессори-материаллар”нинг давоми берилган.

Ҳар икки журнал ҳам ўз ўқувчиларига янги-янги, уларнинг иш фаолиятларида жуда ҳам асқотадиган мақолалар берганлигини алоҳида таъкидлаш керак.

Шарифа МУРОДЖОН қизи

КУЙДАН КЕЙИН КИТОБЛАР ТАҚДИМОТИ

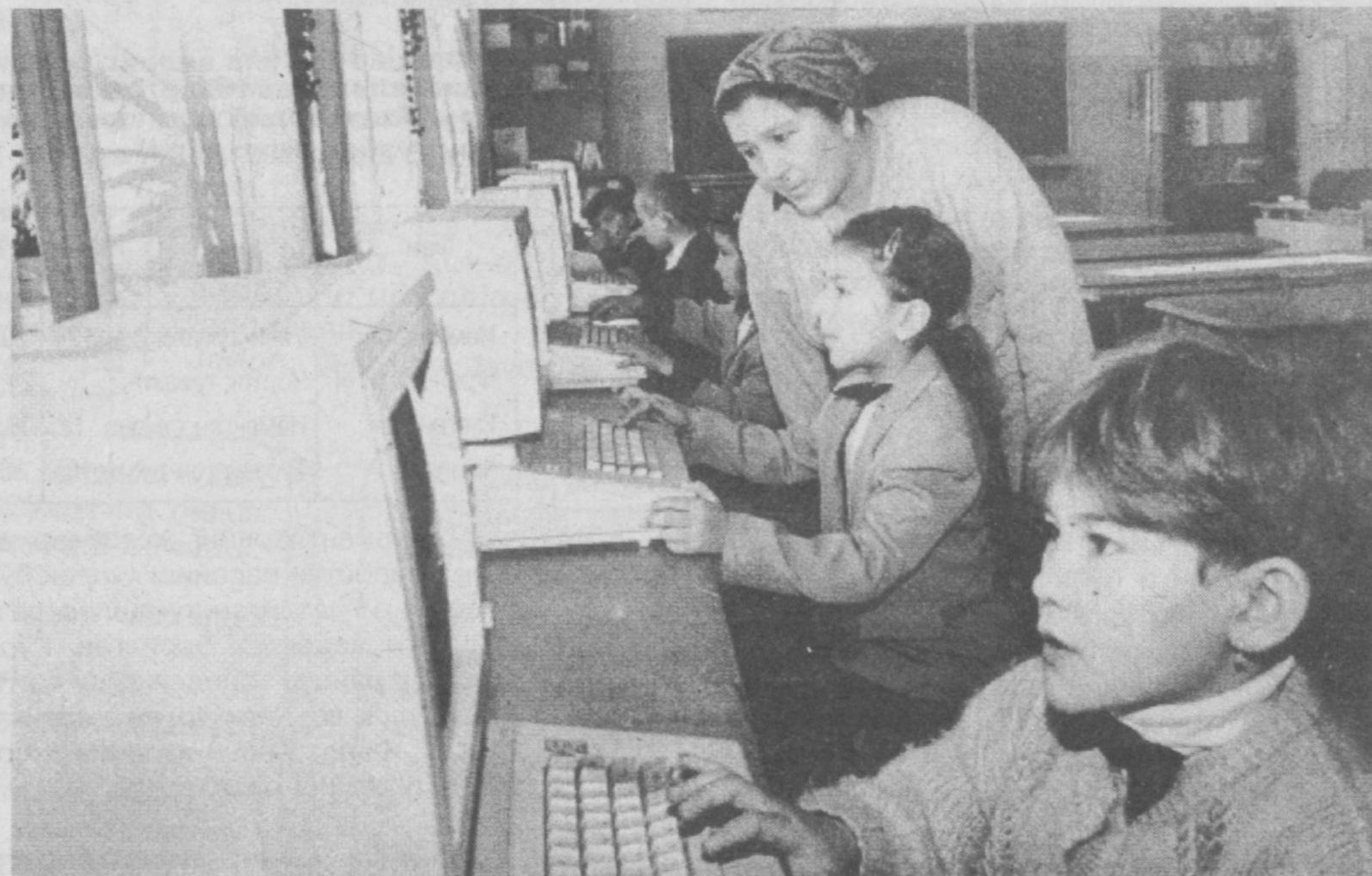
Яқинда Республика Давлат болалар кутубхонасида Франция композиторларнинг музикий кечаси бўлиб ўтди. Унда Маданият ишлари вазирлигига қарашли кутубхона ўқитувчилари, Франциянинг Ўзбекистондаги фавқуллодда ва мухтор элчисининг биринчи маслаҳатчиси жаноб Мишель Барон, “Альянс Француз” Ўзбекистон—Франция дўстлик жамияти ассоциацияси директори Федерик Веттиерлар иштирок этиб, қатнашувчиларга Франция кутубхоналари, турли хил китоблар, маданият ва маърифий ишлар хусусида маъруза қилди.

Кечада, шунингдек, Тошкент шаҳрининг 43-51-145-мактаб ўқувчи-ёшлари, Ҳамза номли мусика билим юрти, Мухтор Ашрафий номидаги Республика Консерваторияси талабалари намойиш этган аjoyиб куй ва қўшиқлар барча қатори ташриф буюрган меҳмонларда ҳам катта тассурот қолдирди.

Тадбирнинг асосий иштирокчилари ҳисобланган Барон Мишель ва Ф. Веттиерлар маданий ҳордиқдан сўнг кутубхона фондига Франция адабиётига тааллуқли бўлган кўпгина китобларни тақдим этишди.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, энди ушбу ҳада этилган адабиёт дурдоналари кутубхонадаги 300 мингга яқин китоблар жавонидан ўрин олиб, 12 минг нафарлик кутубхона аъзоларига Франция маданияти, тарихи, сиёсати ва бошқа бир қатор соҳалари ҳақида қизиқарли маълумотлар бериши, шубҳасиз.

Бехбуд БОТИРОВ

Шайхонтохур туманидаги 98-мактаб-интернат жамоаси ёш авлодга билим ва тарбия беришда катта ишлар амалга оширапти. Бунда ўқув даргоҳидаги малакали ўқитувчиларнинг ҳиссаси бекиёс бўлаётди.

Суратда: информатика муаллимаси Мухайё Мўминованинг дарсидан лавҳа.

Даврон АҲМАД олган суратлар.

НАМАНГАН ТАЪЛИМИ: МАЪЛУМ МУАММОЛАР МАВЖУД

Наманган вилоятида 3 та олий ўқув юрти, 14 та техникум ва коллежлар, 400 дан ортиқ умумий таълим мактаблари мавжуд. Катта салоҳиятга эга бўлган бу ҳудудда абитуриентларни тестга тайёрлаш ва уни ўтказиш соҳасида маълум муаммолар мавжуд. Вилоятнинг 1999 йилдаги тест синови якунлари ва натижаларига бағишланган йиғилишда бу борада Давлат тест марказининг директори, профессор М. Муҳитдинов батафсил тўхталиб, айнан уларнинг қаерларда юзага келганлигини аниқ факт ва рақамларда кўрсатиб берди. Вилоят ҳокимлигининг таълим-тарбия ишларига мутассадди ходимлари, халқ таълими бошқармасининг раҳбарияти, ўқув юртларининг ректор ва директорлари, туман халқ таълими бўлимлари мудири, мактаб директорлари муаммоларни бартараф этиш масаласини муҳокама этишди.

Наманган вилояти бўйича 1999 йилда олий ва ўрта махсус билим юртларига кириш учун 20903 абитуриентдан ариза тушган. Олий ўқув юртларининг кундузги бўлимларига тест имтиҳонларида 11894 нафар ва ўрта махсус билим юртларига 6000 га яқин абитуриент ариза топширган. Тест имтиҳонидаги абитуриентларнинг самарадорлиги ўтган йилдагидан ҳам паст бўлган. Вилоят абитуриентларининг тест имтиҳонидаги жавоблар самарадорлиги 1997 йилда 44.98% га тенг бўлиб, республикада 5-ўринга тўғри келган бўлса, 1998 йилда 40,26% бўлиб, 7-ўринга ва 1999 йилда 34.84% га тенг бўлиб, 8-ўринга тўғри келган. Кўриниб турибдики, йилдан-йилга вилоят абитуриентларининг тест синовида тайёргарлиги пасайиб бормоқда.

Вилоят абитуриентларини тест натижалари 1998 йилга таққосланганда 8 та фандан пасайиш, фақат 1 та фандан ўсиш содир бўлган. Бу куйида келтирилган маълумотда аниқ кўрсатилган:

Наманган вилояти абитуриентларининг фанлар бўйича жавоблар самарадорлиги кўрсаткичлари асосида тугган ўрни (олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

1-жадвал

Фан	1998 йил		1999 йил		Рейтинги
	самарадорлик	урин	самарадорлик	урин	
Химия	43.34	4	38.99	5	Пасайган
Биология	52.41	6	39.56	7	Пасайган
Физика	33.68	6	28.77	9	Пасайган
Математика	42.53	8	34.09	9	Пасайган
Она тили ва адабиёти	40.26	8	31.49	9	Пасайган
Немис тили	27.25	10	28.61	9	Ўсган
Француз тили	29.52	10	30.27	10	Ўзгармаган
География	43.32	6	42.78	10	Пасайган
Тарих	51.10	6	37.90	11	Пасайган
Инглиз тили	42.16	8	35.89	12	Пасайган

Наманган вилояти бўйича 1999 йилда ўрта мактабни тугатган ва ўқиш истагини билдирган ўқувчилар сони ўрганилди. Учқўрғон, Норин, Уйчи, Косонсой туманларидаги мактаб ўқувчиларининг 43.97 дан 51.79%и ўқиш истагини билдирган. Давлатобод тумани ва Наманган шаҳрида бу кўрсаткич паст бўлган. Наманган шаҳрида 3251 битирувчидан 914 нафари ўқиш истагини билдирган. Бу 28.11% ни ташкил этиб, вилоят маркази саналган шаҳар учун жуда паст кўрсаткичдир. Бу куйидаги маълумотда аниқ берилган:

Вилоят туман ва шаҳарлари бўйича 1999 йил мактабларни тугатиб тест синовларида қатнашганлар кўрсаткичлари (олий ва ўрта махсус ўқув юртлари, ўзбек гуруҳлари)

2-жадвал

№	Туман номи	Тугатганлар сони	Тестда қатнашганлар	Қатнашиш фоизи
1	Учқўрғон тумани	1425	738	51.79
2	Норин тумани	1523	768	50.43
3	Уйчи тумани	2009	997	49.63
4	Косонсой тумани	1178	518	43.97
5	Чуст тумани	2182	930	42.62
6	Поп тумани	2042	860	42.12
7	Чортоқ тумани	1954	802	41.04
8	Тўрақўрғон тумани	2107	862	40.91
9	Янгиқўрғон тумани	1748	707	40.45
10	Наманган тумани	1538	598	38.88
11	Мингбулоқ тумани	1276	496	38.87
12	Давлатобод тумани	436	123	28.21
13	Наманган шаҳри	3251	914	28.11

Наманган вилояти абитуриентларининг жавоблар самарадорлиги бўйича энг юқори кўрсаткичга эришган туманлари ўрганилди. Вилоятнинг бирорта тумани республика бўйича юқори ўринга кўтарила олмаган. Вилоят бўйича Поп тумани биология, тарих ва француз тилидан, Чортоқ тумани физика, Норин туманлари математикадан юқори кўрсаткичга эришган. Бу маълумот куйида келтирилган:

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларини вилоят ва республика миқёсида таққослаштириш (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

3-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадор	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадор
Она тили ва адабиёт	Чуст тумани	908	32.99	Шаҳрисабз шаҳри	Қашқадарё вилояти	271	40.39
Математика	Норин тумани	465	36.63	Ҳазорасп тумани	Хоразм вилояти	100	46.72
Физика	Чортоқ тумани	251	31.37	Усмон Юсуф п.в.тум.	Қашқадарё вилояти	65	37.14
Биология	Поп тумани	291	42.43	Янгиариқ тумани	Хоразм вилояти	124	48.75
Химия	Наманган шаҳри	91	45.12	Пешку тумани	Бухоро вилояти	97	52.21
Тарих	Поп тумани	323	40.86	Бухоро шаҳри	Бухоро вилояти	441	49.14
Инглиз тили	Наманган шаҳри	440	38.81	Хонқа тумани	Хоразм вилояти	130	57.44
Немис тили	Уйчи тумани	155	34.30	Ўзбекистон тумани	Фарғона вилояти	143	41.78
Француз тили	Поп тумани	123	36.34	Булунғур тумани	Самарқанд вилояти	153	46.75

Наманган вилоятининг Тўрақўрғон тумани физика, тарих, француз тилидан, Уйчи тумани математика, инглиз тилидан, Наманган тумани биологиядан паст кўрсаткичга эришган. Тўрақўрғон тумани француз тилидан республика миқёсида энг паст кўрсаткичга эришган. Буни куйидаги маълумотда кузатиш мумкин:

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг паст кўрсаткичларини вилоят ва республика миқёсида таққослаштириш (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

4-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадор	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадор
Она тили ва адабиёти	Наманган шаҳри	942	29.10	Нукус тумани	Қорақалпоғистон Рес.	83	25
Математика	Уйчи тумани	487	31.25	Сирдарё тумани	Сирдарё вилояти	66	26.98
Физика	Тўрақўрғон тумани	209	26.40	Термиз шаҳри	Сурхондарё вил.	57	22.81
Биология	Наманган тумани	107	37.23	Амударё тумани	Қорақалпоғистон Рес.	221	30.95
Химия	Наманган тумани	93	35.72	Шеробод тумани	Сурхондарё вил.	52	26.39
Тарих	Тўрақўрғон тумани	293	33.34	Амударё тумани	Қорақалпоғистон Рес.	348	31.75
Инглиз тили	Уйчи тумани	238	32.54	Олтинсой тумани	Сурхондарё вил.	146	26.79
Немис тили	Чортоқ тумани	76	24.71	Термиз шаҳри	Сурхондарё вил.	71	23.08
Француз тили	Тўрақўрғон тумани	51	23.69	Тўрақўрғон тум.	Наманган вилояти	51	23.69

Наманган вилояти туманларидаги абитуриентлар жавоблар самарадорлигининг ўзгариши 1998 йилга таққосланганда фақат Наманган, Уйчи, Чортоқ ва Тўрақўрғон туманларида география, кимё, немис ва француз тилларидан ўсиш содир бўлган. Ўсиш 4.59% дан 17.06% гача бўлган. Буни куйидаги маълумотдан аниқ кўриш мумкин:

Фанлар бўйича вилоят туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги ўсган туманлар рўйхати (олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

5-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самар.	1999 қатн.	1999 самар.	Ўсиш (фоиз)
Немис тили	Уйчи тумани	124	29.30	155	34.30	17.06
Француз тили	Чортоқ тумани	39	24.29	41	27.64	13.81
География	Наманган тумани	12	36.81	14	41.87	13.75
Химия	Тўрақўрғон т-ни	105	36.06	78	37.71	4.59

Абитуриентларнинг жавоблар самарадорлигида 1998 йилга нисбатан пасайиш кўпроқ бўлган. Жавоблар самарадорлиги пасайган туманлар ва фанлар бўйича ҳолат куйидаги жадвалда берилган. Кўриниб турибдики, немис ва француз тилидан Уйчи ва Чортоқ туманида ўсиш, Мингбулоқ ва Янгиқўрғон туманларида пасайиш содир бўлган. Фанлар сони ва фоиз ҳисобида 1998 йилга нисбатан пасайиш сезиларли.

Фанлар бўйича вилоятлар туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги пасайган туманлар рўйхати (олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

6-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самар.	1999 қатн.	1999 самар.	Камайган%
Тарих	Давлатобод т-ни	12	50.23	23	32.25	-35.80
Биология	Чортоқ т-ни	185	56.19	287	38.14	-32.11
География	Янгиқўрғон т-ни	12	49.31	19	35.53	-27.95
Она тили ва адабиёти	Давлатобод т-ни	32	40.10	61	29.23	-27.10
Математика	Янгиқўрғон т-ни	344	44.28	452	32.99	-25.50
Француз тили	Янгиқўрғон т-ни	25	35.78	38	27.05	-24.40
Инглиз тили	Уйчи тумани	198	41.64	238	32.54	-21.85
Химия	Янгиқўрғон т-ни	112	46.63	138	36.86	-20.96
Физика	Наманган т-ни	156	35.65	210	28.21	-20.85
Немис тили	Мингбулоқ т-ни	15	24.63	29	22.03	-10.55

Тестда Поп туманидаги 10-мактаб физика, кимё, француз тилларидан, 22 - мактаб она тили ва адабиётдан, Косонсойдаги 6-мактаб математикадан, 25-мактаб тарихдан юқори кўрсаткичга эришган. Бу мактаб ўқувчиларининг жавоблар самарадорлиги 43.52% дан 56.48% гача бўлган. Лекин Наманган туманидаги 3-мактабда, Мингбулоқ туманидаги 6-ва 7-мактабда, Учқўрғондаги 27-мактабда самарадорлик 18.06 % дан 22.22 % гача бўлган. Демак, вилоятнинг қатор мактабларида ўқувчиларни ўқишга киришга тайёрлаш камчилиқ, фойдаланилмаган имкониятлар мавжуд. Куйида келтирилган маълумотларни таҳлил этишни тавсия қиламиз.

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларини вилоятлар мактаблари миқёсида кўриниши (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

7-жадвал

Фан номи	Туман номи	мактаб №	қатнашганлар	самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Поп тумани	22	6	43.52
Математика	Косонсой тумани	6	7	53.17
Физика	Поп тумани	10	7	44.44
Биология	Чортоқ тумани	13	6	64.81
Химия	Поп тумани	10	9	57.72
Тарих	Косонсой тумани	25	6	56.48
География	Мингбулоқ тумани	32	6	58.80
Инглиз тили	Учқўрғон тумани	38	15	51.30
Немис тили	Чуст тумани	40	7	58.73
Француз тили	Поп тумани	10	19	54.39

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг паст кўрсаткичларининг вилоятлар мактаблари миқёсида кўриниши (олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

8-жадвал

Фан номи	Туман номи	мактаб №	қатнашганлар	самарадорлик
Она тили ва адабиёти	Наманган тумани	3	11	19.19
Математика	Тўрақўрғон тумани	21	8	17.36
Физика	Мингбулоқ тумани	7	7	18.25
Биология	Чуст тумани	13	9	21.30
Химия	Уйчи тумани	8	8	22.57
Тарих	Учқўрғон тумани	27	6	22.22
География	Чуст тумани	12	9	43.21
Инглиз тили	Учқўрғон тумани	30	6	18.06
Немис тили	Мингбулоқ тумани	6	7	19.05
Француз тили	Янгиқўрғон тумани	20	8	20.49

Наманган вилояти бўйича олий ўқув юртига кириш истагани 683 нафар абитуриентларнинг аттестатидаги ўртача баҳоси "4" дан юқори бўлган. Улардан 98 нафари тест имтиҳонида 180 баллдан юқори натижа кўрсатиб, Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси университети, Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети, Намангандаги олий ўқув юртларга кирганлар. Лекин қолган 585 нафар абитуриент ўқув юртларига кириш учун етарли бўлган балларни тўплай олмаганлар. Вилоятдаги 7,10, 14, 18 ва бошқа мактабларнинг юқори баҳо олиб тугатган ўқувчилари кириш имтиҳонида 82.8 дан 86.4 баллгача тўплай олган. Демак, ўқувчиларга қўйиладиган баҳоларнинг ҳолис ва эгалланган билимга мослигини таъминлаш бўйича иш олиб бориш керак. Тест натижалари ўрганилиб, таълим ишларини такомиллаштириш бўйича режали иш олиб борилиши керак. Ўқувчиларни ўқишга кириш учун тайёрлаш, тест технологиясини ўргатиш, таълимий тестларни ўтказиш, касбга қизиқишни шакллантириш, тестлар абитуриентлар билимини аниқ ва одилона белгилаш воситаси эканлигига ишончли шакллантириш керак. Чунки тест асосида юқори балл тўплаб ўқишга кирган талабалар муваффақият билан ўқиётганлигини ҳар бир олий ва ўрта махсус ўқув юртининг тажрибаси тасдиқлайди.

BILAG'ONLARGA
TEST1. Dastlab globus
yasagan olim kim?

- A) Ibn Sino
B) Abu Rayhon Beruniy
C) Farobiy

2. Qaysi okean suvi
iliqroq?

- A) Tinch okeani
B) Atlantika okeani
C) Shimoliy Muz okeani

3. Qaysi xalq sigirni
muqaddas deb biladi?

- A) O'zbeklar
B) Hindlar
C) Ruslar

4. O'zbekistonda
o'sadigan, xalq taboba-
tida ko'p foydalaniladigan
o'simlikni ayting?

- A) Chuchmoma
B) Binafsha
C) Isiriq

SOG'LOM AVLODI BO'L,
O'ZBEKISTONNING

Yuraklardan ko'chgan jajji yuraksan,
Hozircha g'unchadek murg'ak go'daksan,
Shu aziz yurtimga sen eng keraksan,
Sog'lom avlodi bo'l, O'zbekistonning.

Charaqlab boshingdan oftob aylansin,
Shu gulgun chehrangdan maktab aylansin.
Umringda ming iymon, savob aylansin,
Sog'lom avlodi bo'l, O'zbekistonning.

Yoshlikning chirog'i o'chmasin mudom,
Ilm ol, izlangin, bo'lursan odam.
Kelajakda senga lol qolsin olam,
Sog'lom avlodi bo'l, O'zbekistonning.

Bobong ekan bog'san, kirgin hosilga,
Endi o'z bog'ingni o'stirmog'ing farz.
Aziz Vatanning har qarich tuprog'in
Saqlamoq sen uchun ham burchdir, ham qarz.

Guljahon NAMOZOVA,
o'qituvchi

Bilasizmi?

KOLIBRI — YER YUZIDAGI
ENG JAJJI QUSH

Aziz bolalar! Yer yuzidagi eng mitti qushni bilasizmi?

Uning oti kolibri deb ataladi. Kolibrining kattaligi qovoq aridek keladi; og'irligi 1,5-2 gramm. Shunisi qiziqki, bu mitti qushlar ko'pincha gala-gala bo'lib, ba'zida yakka-yakka tarzda ham qirg'iy yoki boyqushga da'fatan chovut soladilar. Ajabo! O'zidan yuz baravar katta yirtqich qushga tashlanganda u qaysi "kuchiga" ishonar ekan! Gap shundaki, u har tomonga - oldinga, orqaga, yonga ham ucha oladi; kolibri osmonda vertolyotga o'xshab, bir joyda qimirlamay tura oladi, xavf-xatar tug'ilishi bilan bir zumda ko'zdan g'oyib bo'ladi. Bu qush gullardan o'z vaznining yarmiga teng keladigan miqdorda nektar so'radi; bundan tashqari o'z vaznidan ikki hissa ortiq miqdorda hasharot tutib yeydi. Shuning uchun ham u kuchli, chaqqon va chayir bo'lsa kerak!

Kolibrlar Amerikada - Olovli Yerdan to Alyaskagacha bo'lgan hududda uchraydi. Ular qishga yaqin ekvator tomon uchib ketadilar. Kolibri soatiga 90 kilometr tezlikda uchib, 800 kilometr masofani dam olmay bosib o'ta oladi.

Uya qurish, tuxum bosish, jo'jalarni tarbiyalash bilan moda kolibri shug'ullanadi. Bu mitti qush 0,2 gramm og'irlikdagi bir- ikkita tuxum qo'yadi, xalos. Tinim bilmaydigan bu qushning tana harorati kunduzi 42-43 gradusga yetadi, uxlaganida esa 10-15 ga tushib qoladi. Harakatdagi kolibrining yuragi minutiga 1200 marta, uxlaganida esa atigi 50 marta uradi.

IXTIROCHI BO'LMOQCHIMAN

Men Navoiy viloyati Navoiy tumanining S. Rahimov nomidagi maktabda o'qiyman. Birinchi sinfligimdan o'zim har xil qog'ozlardan, taxta yoki temirlardan o'yinchoq, texnika vositalarini yasashni yaxshi ko'rar edim. 4-sinfda o'qitishni chuqurlashtirish maqsadida bizlarga fizika fani o'tildi. U darsda hayotdagi harakat qonunlarini eshitgach, menda texnika vositalarini yasash, ularni harakatga keltirish kabi ixtirochilikka bo'lgan

qiziqishim ortib bordi. Sekin-astalik bilan o'yinchoqdan maketlar yasashga o'ta boshladim. 6-sinfda harakatlanuvchan yengil mashina yasadim. Uni ukalarimga sovg'a qilib berdim.

Orzu

Endilikda 8-sinfga kelib, o'qituvchimizning maslahatlari bilan yog'ochdan harakatlanuvchi samolyotcha yasadim. Mening birdan-bir orzuim

kelajakda yetuk olimlarimizdek Vatanimning muammolarini yechish uchun va ko'maklashish uchun ixtirochi bo'lib yetishishdir.

Aziz va hurmatli Vatanimizning buyuk ixtirochilari, meni ham safigingizga chorlang menga yordam bering, deb

O'tkir TOSHQULOV,
Navoiy viloyati
Navoiy tumanidagi
S. Rahimov nomidagi
maktabning
8-sinf o'quvchisi

DONISHMAND
HAKAM

Hind ertagi

Qadim zamonda Dinak degan bir bola bo'lgan ekan. U har kuni o'rmondan o'tin keltirib sotib, kun kechirar ekan. Bir kuni u tushgacha o'tin kesib, keyin pastga — vodiya bir pas dam olgani tushibdi. Shunda u tugunchasidan ovqati va bir necha kun ichida ishlab topgan arzimasi puli yo'qolganligini sezib qolibdi.

Bechora Dinak tugunchasini qo'yib ketgan yo'l chetidagi tosh ustida achchiq-achchiq yig'labdi. Yo'ldan o'tgan yo'lovchilar unga nega yig'layotganligini so'rashibdi. U esa noni va pulini o'g'irlatib qo'yganligini aytibdi. Dinak juda ham kambag'al ekan-da, shuning uchun hammaning unga rahmi kelibdi. Har o'tkinchi unga taskin beradigan gap aytar ekanu, ammo yordam bermas ekan.

Ana shu yo'ldan bir hakam o'z soqchilari bilan o'tib borayotgan ekan. U ham Dinakning oldida to'xtab, undan nega yig'layotganligini so'rabdi. Dinakning javobini eshitib:

— Men aybdorni topganim bo'lsin! - deb xitob qilibdi.

So'ng atrofni ko'zdan kechiribdi. Yaqin orada hech kim ko'rinmabdi. Shunda u soqchilaridan biriga:

— Hammasiga mana shu tosh aybdor. Buni ko'tarib, shaharga elting. Ertaga uni mahkamaga eltasan, - debdi.

Soqchi toshni ko'tarib olibdi. Hakam esa Dinakka kelasi kuni mahkamaga borishini tayinlabdi.

Bu g'ayritabiyy voqeadan butun shahar ahli ogoh bo'libdi. Shuning uchun ham qozining mahkamasiga juda ko'pchilik kelibdi. Hamma joy-joylariga o'tirib olganlaridan keyin hakam:

— Mana bu tosh o'g'irlik qilgani uchun uch yil qamoq jazosiga hukm qilinadi, — debdi.

O'tirganlar bu gapni eshitib, qah-qah urib kulishibdi. Ammo hakam qovog'ini solib, o'tirganlarga shunday debdi:

TOPISHMOQLAR

1. Tepdim,
To'rga tashladim. (uyqu).

2. Usti pulcha,
Ichi qiltiriqcha. (baliq)

3. Joni boru, suyagi yo'q.
(kapalak)

4. O'zi yo'qdek,
Tovushi o'qdek.
(chigirtka)

5. Qirq hujrada qizil qizlar.
(anor)

6. Yer tagida laxm go'sht.
(lavlagi)

Samolyotda uchishni kim yaxshi ko'rmaydi? Raketada uchishni-chi? Albatta, hamma yaxshi ko'radi deysizmi? Unda siz ham...

Unday bo'lsa, Abdusalom Umarovning "Koinotga safar" kitobini o'qib chiqing. Unda tengdoshlaringiz — Jahongir, Javlon, Jasur va Javdat degan

G'AROYIB
SAFARNI

XOHLAYSIZMI?

bolalarning o'zlari yasagan "Istiqol" raketasi koinotga qilgan g'aroyib safar-sarguzashtlari haqida hikoya qilingan. Hikoyani o'qisangiz, Siz ham kamida xayolan koinotga uchasiz. Merkuriy, Venera, Mars, Yupiter, Saturn, Uran, Neptun va Pluton sayyoralarida sizni ajoyib va g'aroyib sarguzashtlar kutmoqda.

Kitob lotin yozuviga asoslangan yangi o'zbek yozuvida "Cho'lpon" nashriyoti tomonidan 15 ming nusxada chop qilingan. U shunday yakunlanadi: «Aziz bolajonlar! Sizlar koinot ilmini o'rganishda bobolarimiz izidan borasiz, albatta. O'ylaymizki, yaqin kelajakda sizlar koinotga kitob orqali emas, hayotda sayohat qilasizlar. Hozircha xayr».

— Kimki bunga kulgan bo'lsa, majlisga nisbatan hurmatsizlik qildi. Buning uchun har biringiz bir rupiyadan jarima to'laysiz. Har biringiz o'ng qo'ldagi eshikdan chiqib, u yerda turgan suv to'la idishga tanga tashlaysiz.

Odamlar nima ham deyishardi, jarimani to'lashdan boshqa iloj yo'q. Ular navbat bilan o'ng qo'ldagi xonaga chiqib, suv to'la idishga tanga tashlashibdi. Oxirida bir odam qolibdi. U ko'mirdek qorayib, qo'rquvdan dir-dir titragancha, suv ichiga tangani zo'rg'a tashlabdi. Tanga suv ichiga tushishi bilan yuzasiga yog' qalqib chiqibdi. Shunda hakam o'sha notanish kishining oldiga borib:

—Haqiqatni yashirib bo'lmaydi. Qani bo'yingga ol, bolaning pulini sen o'g'irlagansan! - debdi.

Haligi kimsaning a'zoyi badani qaltirab, o'g'irligini bo'yniga olibdi. Dinakka shu zahoti pulini qaytarib beribdi.

Gap shundaki, tugunchadagi pullarga ovqat yog'i tekkan bo'lib, o'g'ri tangalarni suvga tashlaganda o'sha yog' suv yuziga qalqib chiqqan edi.

Hakam esa buni darhol payqab, o'g'ri kimligini topgan edi.

— “Билгинки, барча кори-аъмолингда охиратингни ёдингда тутмоғинг жоиз ва асло гуноҳга қўл урмагайсан” — ушбу калом, менинг аҳли Исо биродарларим, Экклесиаст китобидан олинган, еттинчи боб, қирқинчи мисра¹.

Стивен черковда биринчи қатордаги ўриндикда ўтирарди. Ҳазрат Арнолл кичкина стол ортида меҳробдан чап тарафда ўтирарди. Оғир плаш унинг елкасидан сирғалиб тушиб борар, юзи сўлинқираган ва тумовлигидан товуши хириллаб чиқарди. Кекса ўқитувчининг юзи, бундай қутилмаган вазиятда унинг қаринсисда пайдо бўлгани, Стивенга Клонгоус ҳаётини эслати: катта спорт майдонлари, тўпирлашиб юрган болалар, ҳожатхонанинг тешиги, ўзининг дафн этилишини орзу қилган бош аргувонзор хиёбон ортидаги мўъжаз қабристон; у бетоб бўлиб ётган касалхона деворида биланглаб ўйнаган камин алангаси акси, Майкл оғанинг ғамгин чехраси. Бу хотиралар кўз ўнгидан бирма-бир ўтгани сайин, унинг қалби тизариб гўдак қалбига айланиб борарди.

— Биз бугун, менинг азиз аҳли Исо иниларим, қисқа бир муддатга, фоний дунё ташвишларидан холи бу масканди йиғилган эканмиз, муҳиммиз улугъ авлиёлардан бири, Хиндистон хаворийси, бизнинг коллежимизнинг хомийси авлиё Франциск Ксаверий хотирасини ёдга олмакдир. Ҳар йили,

менинг азизларим, жуда узоқ замонлардан бери, бунинг қачон бошлангани на сизга ва на менга маълум, коллеж тарбияланувчилари айни мана шу черковга ўз хомийлари шарафига ўтказилган айём арафасида йиллик диний машғулотларга жам бўлишган. Ўшандан буён кўп замонлар ўтди ва кўп нарсалар ўзгарди. Хаттоки, сўнгги йиллар ичида, ўзингиз гувоҳлигингизда қанча ўзгаришлар юз берди. Ҳали-замон бу ўриндикларда ўтирганларнинг айримлари энди биздан олисалар — аллақайлардаги жазирама мадорларда; кимдир хизмат жойида, кимдир ўзини илм-маърифатга бахшида этган, бошқа биров узоқ мамлакатнинг кўз кўриб, қулоқ эшитмаган пучмоқларида сайру саёҳатда, кимдир биров эса, балки тангри иродаси билан дорилбакога рихлат қилгандир ва унинг хузурида ҳисоб берарди. Хулласки, йиллар оқар сувдай ўтиб бораёттир, ўзи билан ёмонни ҳам яхшини ҳам оқизиб олиб кетаёттир, улугъ авлиённинг хотирасини эса коллеж тарбияланувчилари хануз эъзозлаб келишаёттир ва бизнинг бир неча кун давом этажак диний машғулотларимиз католик испан ўлкасининг мустаҳиқ ўғлонларидан бирининг муборак номи ва шон-шарафини абадиётга дохил этиш мақсадида муқаддас черковимиз тайин этган айём арафасида ўтади.

Энди ўзимиздан сўрайлик: хўш, “диний машғулотлар” нимани англатади ва тангри ҳамда инсонлар назарида чин насронийча умргузаронликка интиланлар учун бу машғулотларнинг, айниқса, басавоҳ ҳам жоиз саналиши боиси нимада? Диний машғулотлар, азизларим, бу тириклик ғамидан, фоний дунёнинг кундалик ташвишларидан муайян муддат чекиниш ва шу йўсин иймонимизни бир имтиҳон қилиб олмак, муқаддас дин сиру синоатлари борасида фикрламак ва бу дунёда мавжудлигингиз моҳиятини англаб олмакдир. Мана шу санокли кунлар мобайнида мен сизга тўрт Охирги Унсурга тааллуқли фикрларни баён қилишга ҳаракат қиламан. Булар эса сизга катехизисдан маълум бўлган: қазо, маҳшар, дўзах ва жаннат. Биз мана шу кунлар мобайнида уларни имкон борича яхшироқ фахмлаб олишга уринамиз, фахмлаб олиш

асносиди руҳиятимиз абадий хузуру-халоватга дохил бўлажак. Билингим, азизларим, биз бу дунёга якка-ёлғиз мақсад илинжида чорланганмиз: муродки, тангрининг муқаддас иродасини адо этмак ва руҳиятимиз боқийлигини асрамак. Қолган барча — фонийдир. Мухими битта — руҳиятимизни асрамак. Инсон, магар у ер юзини қўлига киритса-ю, бироқ руҳиятининг боқийлигини йўқотса — ундан не фойда? Ҳайхот, азизларим, бу ўткинчи дунёда бундайн айрилиқнинг ўрнини босадиган нимарса йўқдир.

Шу ваздан, азиз дўстларим, менинг сиздан илтимосим шуки, бир неча кунга бу дунёда боғланган ўй-режаларингиз, сабоқлар, кўнгилхушлиқлар иззатлалаб иштиёқларни бир четга қўя туринг, руҳиятингиз аҳволини ўйланг. Сизга эслатиб ўтишимнинг ҳождати йўқдир, дарвоқе диний машғулоти кунлари руҳиятингиз хотиржамлик ва ҳудожўйликда устивор бўлажак ва сиз номуносиб кўнгилочар шовқин-суронлардан тийилиб туришингиз лозим. Ёши катталарни кузатиб бормоғингиз жоизки, токи бу қоидалар бузилмасин. Айниқса, менинг иймоним комилки, бизнинг Биби Марям бирлиги жамоаси префектлари ва аъзолари ҳамда муқаддас фаришталар бирлиги жамоаси ўз биродарларига муносиб намуна бўлажаклар.

Авлиё Франциск шарафига бағишланган мазкур маросимни чин юракдан ва ўй-хаёлингизни тўла-тўқис сафарбар этиб, адо этайлик. Яратганнинг ўзи саъй-

га айланиб қайтажак, абадий хузуру-халоват ато этажакки, мен сизнинг ҳаммангизга ва ҳар қайсингизга, азиз дўстларим, тангри таолодан шуни тилайман. Омин!

Вазмин бўлиб қолган дўстлари тўдасида уйга қайтаркан, Стивен ақлини аллақандай қалин туман пардаси қоплаб олаётганини ҳис этди. Туйғулар исканжасида у бу туманнинг кўтарилишини ва унинг ортида яширинган сиру синоатдан воқиф бўлишни кутди. Овқатни у бош кўтармай, ютоқиб еди, тушлик тугаб дастурхон усти ёғли тахсимчаларга тўлиб кетди, у оғзидаги ёғ юқини тили билан сидириб ялади, тамшаниб ўрнидан кўзгалди ва дераза ёнига келди. Унинг ўлжасини еб битириб, тумшугини тили билан юваётган йиртқичдан фарқи йўқдай эди. Бу тамом деган; кўрқинч, хавотир шарпалари ақлини чулганган туман пардасини тешиб чиқиб, миясида гимирлай бошлади. У юзини дераза ойнасига босди ва қоронғу туша бошлаган кўчага қаради. У ер - бу ерда йўловчиларнинг қораси кўринди. Ҳаёт деганлари шумикан. “Дублин” сўзига бириккан ҳарфлар унинг миясига гўё игнадай санчилар, ҳарфлар бири иккинчисини билдирмай, бироқ кўпол саркашлик билан итараётгандай туюлди. Юраги ёғга бўккандай қийналар, маънисиз хавотирдан машъум гирдоб тушиб кетар, вужудини — ланж, жирканч, но-чор танини — аллақандай шахват илоҳаси ўзига тамом бўйсундириб олган

ларини писанд этмаган, теваарак-атрофдагиларни алдаган, гуноҳ устига гуноҳ қилиб, бузуқликларини ўзгалар назаридан яширган вақтлар энди ўтди. Барчаси учун яратганнинг хузурида жавоб бериш фурсати етди: уни чув туширишнинг ҳам, алдам-қалдам билан қутулишнинг ҳам илоҳи йўқ. У иймонли бандаларини сийлайди, гуноҳкорларни жазога мустаҳиқ этади. Одам руҳини тафтиш этмоққа бир дақиқалик фурсат кифоя. Ўша бир дақиқагина — жон танани тарк этган, руҳ адолат тарозусига қўйилган оний лаҳза! Хукм ўқилади ва руҳ роҳат-фароғат кучоғига ёки аросат саҳросига ёхуд оху-фигон билан дўзах қаърига раво-на бўлади.

Бироқ бу ҳали ҳаммаси эмас. Тангрининг адолатли ҳукми бандалари қулоғига етиб бормоғи лозим, зеро, бу ҳукмдан кейин бошқасига навбат. Яъний, охирги кун — Рўзи маҳшар келади. Кўк токидаги юлдузлар шамол қоққан анжир дарахтининг меваларидай тўпирлаб ерга тўкилади. Олам чароғи қуёш гадонинг эғнидаги жандадай абгор тусга қиради; ой қонталаш тус олади. Осмон йиртилиб, ўралган қоғоздай йиғилиб қолади. Арши-аъло лашкари сарпардаси улугъ ва қудратли малоик Микоил осмондан тушади. Бир оёғини денгизга, иккинчисини ерга босади ва у тортган сур товуши охир замондан дарак беради. У уч бора тортган сур оҳанги оламга таралади.

Замон бор, замон бор эди, замон барҳам топди. Сурнинг сўнгги садоси билан бани одамзод — бой ва камбағал, яхши ва ёмон, оқил ва аҳмоқ, олижаноб ва разил оёққа қалқийди ва Иосафат водийси² томон ирғишлайди. Қачондир умр кўрган, дунёга келмоқ насиб этган Одам Атонинг бани ўғил, қизлари — ҳамма-ҳаммалари бу улугъ кунда ҳозир бўладилар. Мана шунда олий ҳакамнинг олий ҳукми янграйди! Ва шунда тангрининг мўмин бандаси, одамови назаретлик Исо, одамнинг маъюс

боласи, эзгу қўйчивон пайдо бўлади. У булутлар устида илоҳий қудрат, шон-шавакатларга бурканиб намоён бўлади ва теваарағида тўққиз мулозимни ҳозир нозир бўлади: фаришталар ва малоиклар, тахтлар, боёнлар, қудрат, само кучлари, олий ва энг юқори мартабали фаришталар. У айтади ва унинг овози оламнинг ҳамма буржига, жаҳаннам қаъригача етиб боради. Олий ҳакам у, угина ҳукми ўқийди, бу ҳукм энг сўнггиси. У иймонли мўминларини ўз паноҳига олади ва сизлар учун бунёд этганим — боқий хузуру-халоват салтанатига кйринг, дейди. Иймонсизларни эса қувиб ҳайдайди ва илоҳий ғазаб билан хитоб қилади: “Кўзимдан нари кетинг, бетавфиклар, оловда қуйингиз, иблис ва унинг малайлари ёнажак оловда”. Эҳ, бадбахт гуноҳкорлар учун бу нақадар оғир азоб! Биродарлар бир-биридан, фарзанд ота-онадан, эрлар аёлларидан айри тушадилар. Бахтиқаро гуноҳкор банди ёлвориб қўл чўзади, талпинида, балки фоний дунёда унинг учун азиз, бир пайтлар содда ва самимийлигидан ўзи қулган кишига талпинар, балки диёнатли йўлга даъват этган, панд-насиҳат қилган кишига интизор боқар, бағрикенг биродарига, меҳрибон опасига ва ё унга жон-дилини бахшида этган отасига, онасига илтижо этар. Надоматлар бўлсинки, кеч! Динига содиқ одамлар иймони куйган, маҳкум жонлардан юз ўгирадилар, чунки бундай жонлар қабиҳликлар билан банди мўминлар кўз олдида жазога тортиладилар.

(Давоми бор.)

Изоҳлар:

1. Жойсининг Инжил матнига қилган ҳаволаси нотўғри: Экклесиаст китобида бундай сўзлар йўқ, бироқ Сирах ўғли Исо Ҳикматларида бор.

2. Инжилга кўра, рўзи маҳшарда бандалар сўроқ қилинадиган жой.

Жеймс ЖОЙС

МУСАВВИРНИНГ ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

ҳаракатларингиздан марҳамату мададини дариг тутмасин. Аммо баъд энг зарури ва энг муҳими шуки, бу диний машғулотларни сиз орадан йиллар ўтиб, буткул ўзга шарт-шароитларда юрган чоғларингизда, босиб ўтганингиз умр йўлига бир қайрилиб қараганингизда кўнглингиз ёришиб, парвардигорга шукроналар айтасизки, сизни тавфиқли, мустаҳиқ, ғайратли умргузаронликнинг илк тамал тошини қўйишга муяссар этибди. Ва мабодо айни шу лаҳзаларда орангизда кўнгли фақир, руҳияти қашшоқлар ҳам иштирок қилаётган бўлса, муҳдиш кўргулик улар бошига тушиб, тангри марҳаматидан бенасиб қолиб — оғир гуноҳга ботган бўлсалар, мен парвардигорга ўтинаман ва ибодат қилиб сўрайман, бу диний машғулотлар ўша боёқишларнинг қашшоқ руҳиятида эзгулик томон ўзгариш содир этгай. Парвардигорга, унинг ғайратли қули шохиду мададкор Франциск Ксаверийга ибодат қиламанки, ўша ғайриб жонларни чин юракдан тавба-тазарруга чорлагай ва минбад муқаддас маросим воситаси ила улар Франциск айёми қуни яратганнинг ўзи билан якдил бўлгай. Такводору динсиз, авлиё-ю гуноҳкор — барча учун бу руҳоний машғулотлар умр бўйи нурли хотира бўлиб қолгай.

Менга кўмаклашинг, азиз аҳли Исо иниларим! Ўзингизнинг эътиқод нуридан ёришган идрокингиз билан, ғайратли саъй-ҳаракатингиз билан, одобу ахлоқингиз, хуш феълингиз билан менга кўмаклашинг. Миянгиздан кераксиз ўй-фикрларни ҳайдаб-қувинг ва фақат Охирги Унсурлар: қазо, маҳшар, дўзах ва жаннат ҳақида ўйланг. Кимда ким буларни ёдида тутган экан, гуноҳдан абадий холидир, дейди Экклесиаст. Кимда ким буларни ёдида тутган экан, неки саъй-ҳаракати, фикр-хаёли бор — барида улар кўз ўнгиди муқим тургай. У иймонли умр кўргай ва иймон билан кетгай, зеро, унинг кўнгли иймон ва ишонч нури билан тўлугдирки, фоний дунёда чеккан жами жабру жафолари чин дунёда юзлар ва минглар карра роҳат ва фароғат-

эди.

Эртанги кунги ваъз қазо ва маҳшар ҳақида бўлди ва унинг руҳи мудроқ локайд умидсизликдан аста-секин сергаклана бошлади. Руҳонийнинг хиркироқ овози ўлим ваҳшатини кўнглига солганида унинг юрагидаги хавотир кўркувга айланди. У ажал талвасасини туйди. Ажалнинг совуқ шарпаси унинг оёқ-қўлларида оҳиста сирғалиб, юраги томон ўрмалаётганини, қоронғу тумандай кўз олдини қоплаб, ҳали-замон ёлқинидан ёришган миясидаги нурафшон фикрларни, фонусларни ўчиргандай биринкетин ўчириб, идрокини чулғаб олди; ана, баданига жон терлари тепчиёттир; мускуллари пахтадай бўшашиб жонсизланаёттир, тили кесакдай қуриб, оғзида қотиб, юрак уриши тобора секинлашиб бораёттир, мана, тўхтаб ҳам қолди, нафаси тикилиб... ожиз банданинг жони типирчилаб, бўғзига келаёттир. Наҳот йўқ! Йўқ! Мана у, ўзи, тани, жамики майларини қондирган, хоҳишига сўзсиз бўйинсунган танаси ўлаёттир. Лаҳадга элтинг уни! Ёғоч қутига жойланг, ёлланган тобуткашлар елкасига ортиб, уйдан олиб чиқиб кетинг. Чуқурга, одамлар кўзидан узоқроққа даф қилинг, гўрга тикинг, у ерда чирийди, курт-кумурскаларга, очофат каламушларга ем бўлади.

Дўстлари кўзларида ёш билан унинг жасади устида бош эгиб туришган бир дамда, гуноҳкорнинг жонини ҳакам сўроққа торта бошлайди. Сўнгги лаҳзаларда фоний дунёдаги ҳаёти бир сира назарида намоён бўлади ва руҳ бир қарор топиб улгурмай, тан ўлади, кўркувга чулганган руҳ титраб-қақшаб тангри сўроғига дохил бўлади. Шунча вақт раҳм-шафқатини дариг тутмаган тангри энди хизматига ярашасини инъом этади. У узоқ сабр билан кутди, гуноҳкор бандасини иймонга чорлади, тавба-тазарруга имкон берди, шафқат, мурувватлар қилди. Бироқ энди фурсат ўтди. Гуноҳ ишга қўл уриб, нафс йўлига кирган, тангри ва унинг муқаддас черкови ўғитларига қулиб қараган, қудратидан гумонсираган, муқаддас ҳикмат-

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

Россия Федерацияси Президентининг фармонида кўра тайинланган вазирлар таркибида қўрилмаган ўзгаришлар кузатилади: Игор Сергеев — мудофаа вазири, Владимир Рушайло — ички ишлар вазири, Игорь Иванов — ташқи ишлар вазири, Сергей Шойгу — фавкулдда ҳолатлар бўйича вазир, Юрий Чайка — адлия вазири.

ЕР ҲОЗИДА

Женевада БМТ эксперт комиссияси АҚШда айрим ҳолларда инсон ҳуқуқлари, аниқроқ айтадиган бўлсак, қийноққа солишни маън этиш тўғрисидаги Конвенсия тўғридан-тўғри бузилаётганлигини маълум қилди.

Эфиопия ва Эритрея ўртасида кечаётган кескин қуролли курашлар сабабли БМТ хавфсизлик Кенгаши бир овоздан қуролчи томонларга қурол-ярғок етказиб бермаслик тўғрисидаги 12 ойлик эмбарго қўйиш ҳақидаги Резолюцияни қабул қилди.

“Форин полиси” журнали саҳифаларида Пентагоннинг собиқ вакиллари гуруҳи Вашингтоннинг ракета-ларга қарши ҳимоя миллий тизимини ёйиш режасидан воз кечиши лозимлигини қайд этишди. Бунга, улар биринчидан, унинг жуда қиммат эканлигини, зиммасига юкланаётган вазифани бажаришга қурби етмаслигини ва Россия билан муносабатларда кераксиз асоратлар келтириб чиқариши мумкинлигини ваҳ қилиб кўрсатмоқда.

ДУНЁ ОЛИМЛАРИ ЭЪТИБОРИ

Мустақилликка эришиб, Ўзбекистон ҳамма соҳала жаҳонга юз тутди. Адабиёт, санъат соҳасида ҳам алоқалар бирмунча кенгайди. 1997 йилда АҚШнинг Вашингтон университетидан Ўзбекистонга ташриф буюрган, Урта Осиё, жумладан, Ўзбекистоннинг Фаргона, Наманган, Андижон вилоятлари билан боғлиқ бўлган урф-одатларни урганаётган магистр Лоре Маркович билан суҳбатлашганимизда, тадқиқотчи дастлаб АҚШнинг 10-12 та университетларида Шарқ тили ва адабиётини урганиш марказлари мавжуд бўлган бўлса, бугунга келиб (Ўзбекистон мустақилликка эришгандан кейин) бундай марказлар бешолти баробарга қўйилганини айтган. Бундан ташқари, ўзбек адабиёти билан шуғулланувчи ўзбекшуносларни қўллаб-қувватлаб турувчи йирик ташкилотлар борган сари қўпайиб бораётганлигини алоҳида таъкидлаган эди. Ёш ўзбекшунос олимнинг ўзбек адабиёти билан яхши танишлиги унинг суҳбатидан,

миллий адабиётимиз ҳақида билдирган фикр ва мулоҳазаларидан сезилиб турар эди.

АҚШда ўзбек адабиёти ҳақида дастлаб тадқиқот олиб борган олим Эдворт Олловорт эканлигини қўйиб, тадқиқотчи бўлиб, у асосан Фитрат ва Чўлпон асарларини урганиш ва нашр этишга бағишланган масалалар билан боғлиқ илмий изланишлар олиб борган. Жон Соупер Ўзбекистонда нашр этиладиган газета-журналларда ва бошқа қўллаб-қувватлаб турган. Жон Соупер Чўлпон, Фитрат асарларининг қайта нашри ҳақида “Ўзбек қаттагон қурбонлари — Чўлпон ва Фитрат асарлари ниҳоят қайта нашр этилди” номли хабаридан айтиб утади.

O'zbekiston va jahon

Англия тадқиқотчилари орасида биринчи бўлиб Олоф Кероу ўзбек адабиёти билан яқиндан танишиб, Чўлпон, Қодирий шахсияти ва ижоди алоҳида эътибор берган.

Олмонда ўзбек адабиёти мавзуда илмий тадқиқотлар олиб борган йирик олим Йоханнес Бензингир. У узининг “Туркистон” номли китобида 20—30-йиллар адабиёти, сиёсати ва унинг вакиллари ҳақида маълумот бериб, ўз фикр-мулоҳазаларини билдиради. Олим кўпроқ Чўлпон ижодида эътиборини қаратади ва Чўлпон шеърларини таҳлил қилиб, уларни олмон тилига таржима қилади.

Ўзбек халқининг ана шундай фидойи фарзандлари шахсияти, ижоди, илмий мероси, юқорида кўриб ўтганимиздек, кенг майдондаги олимлар диққатини ҳам эътиборсиз қолдирмаган.

Дарҳақиқат, чет эл олимларининг ўзбек адабиётини урганиши, адабиётимиз ҳақида турли хил

қарашларнинг, фикрларнинг тугилиши, билдирилаётган фикрларнинг ҳар хиллиги адабиётимизнинг улкан ҳазина эканлигини далиллади. Ўзбекистон асл фарзандларининг жаҳон миқёсида, нуфузли олимлар томонидан урганилишини кузатиш, билдирилаётган фикрларга ўзбек олимлари ёки шу авлод давомчиси сифатида ҳаққоний фикр билдириш, энг муҳими, уларнинг ноёбиши, адабий меросини жаҳонга ёйиш, бугунги чет эллик ёш олимларни ҳам бунга жалб этиш биз ёшларнинг зиммасида, деб уйлайман.

Бизнинг вазифамиз кичик майдонда эмас, катта майдонларда узоқимизни намойиш этиб, ўзбек адабиётини устозларимиз кўмагида жаҳон миқёсига олиб чиқиш, Ўзбекистон билан дунё ўртасидаги нафақат сиёсий, иқтисодий муносабатларни, балки адабий алоқаларни ҳам ўлга қўйишдир.

Зулхумор ТОЖИЕВА,
Ўзбекистон Миллий университети аспиранти

“КУНЧИҚАР МАМЛАКАТ” ТАЪЛИМИ

Японияда ўқув йили апрель ойида бошланади. Сабаб шунки, ўқувчиларнинг билим олиш жараёни тоза ҳаво билан уйғунлашади. Бир неча ҳафта давом этадиган ёзги таътил эса, ўқувчиларнинг мактаб билан узвий боғлиқлигидан утади. Спорт секциялари, компьютерларда ишлаш, қизиқарли экскурсиялар, ўқувчиларнинг фанларга қизиқишини янада орттириб боради.

Ўқув жараёнида ўқувчилар ҳафтада 5 кун мактабда бўлиб, қолган 2 кунни компьютер машғулоти хоналарида ўтказишади. Олдий метоллар ва анча замонавий методика усулларини қўллаш Япония ўқув режасининг устувор йўналишидир. Мабодо дарслар 6-ини кунига турти кели қолса, олатда улар жуда ҳам эрта тугайди. Бошланғич мактаб ўқувчиларининг сони 40 кишига етгани мумкин, лекин урта таълим босқичига ўтганда билимга қараб 2 га бўлинади. Урта олий босқичи давомида ҳар бир синф ўқувчиларининг сони 5-8 кишига етади. Билим олиш жараёнида эса бошқа мактаб ўқувчилари билан тинимсиз беллашувлар қўштирилиб турилади.

Мактабда ўқувчиларнинг кийиниши, атроф-муҳитнинг тозаллиги асосий роль уйнайди. Ҳар қандай синф ўқувчилари ҳам мактаб формасисиз дарста киритилмайдилар. Мактабларда бундай, бир хил кийимларни кийиш биринчидан эстетикага эътибор бўлса, яна бир қўлай томон бон ва камбағалроқ оила фарзандларини ажратиб қўймайди.

Японияда ҳар бир мактаб ўқувчилари 1-синфданок япон тили билан бир қаторда, инглиз тилини ҳам чуқур ўрганишади. Мактаб ўқувчилари олий ўқув юртига йўл олганларида инглиз тилининг 90 фоизини, япон тилининг эса 60 фоизини ўрганган бўладилар.

Япон тилини ўрганишга, тинимсиз ҳаракатлар ва амалий ишлар олиб бориш билан эришилади. Япон тилида 3 та алфавит бўлиб, улар “Хирогана”, “Катакана” ва “Иероглифлар” деб юритилади. Агар алфавитларга эътибор берсак, “Хирогана” алфавити фақат Японияда мавжуд сузлар учун ишлатилади. “Катакана” алфавити эса, чет давлатларнинг сузлари учун яратилган. Учунчи алфавит эса “иероглифлар” деб юритилади. Бу иероглифлар (канжи) Японияда VI асрдан пайдо бўлиб, бевосита ўз тилида ёзиш учун замин яратди. Қўпчилиги аҳоли Япон ва Хитой иероглифлари ўртасида жуда катта фарқни юзга келтиришди. Натижада бу икки тил орасида ёзувнинг икки системаси ишлаб чиқилди.

Юқорида айтилган 2 та “Хирогана” ва “Катакана” алфавитида 46 талдан ҳарф бўлиб, уларнинг ҳар бири 2 товушни ифода қилади. Натижада “еса” бир сузининг тулик маъносини бериш учун қўлдан келади. Япон тилида 5000 иероглиф бўлиб, 1992 йилда уларнинг баъзилари таълим вазирлиги қарори билан қисқартирилди. Балний адабиётда асосий уринини 2000 иероглиф эгаллайди. Тилчилар, адабиётшунослар ва педагоглар 4200 иероглиф урганишлари шарт деб ҳисоблашади. Урта мактабни тугатаётган ўқувчилар 1000га яқин иероглифларни ўрганишади, аммо иероглифларни елланнинг катта қисми юқори синф ўқувчиларининг ўқув режасига киритилган.

Япон матбуоти материаллари асосида Баҳром ҲОЗИЛОВ тайёрлади.

Европанинг шимолий ғарбий - қисмида жойлашган митигина Дания мамлакатиди, Копенгагендаги Талабалар шаҳарчаси 13 - ётоқхонанинг 35 - хонасида мириқиб ухлаётган Даниэл қўлоғи остида соат бирдан жиринглаб қолди. У бу ҳолатдан сесканиб, уйку аралаш дарҳол соатга қаради. Соат 7⁰⁰. Дарс бошланишига ҳали 2 соат вақт бор. “Яна озроқ ухласамми? Дарсга ҳали эрта экан. Ёки ҳозир туриб, дарсларимни яна бир маротаба такрорласам қандай бўлади?”, дея бир оз иккиланиб турди. Қуёш нурларидан хонанинг ичи ёришиб кетгани учун Даниэл бошқа ухломмади. Секин, аста жойини йиғиштириб, сочик, совун, тиш ювгичини олди-да ювиниш хонасига кетди. Даниэл ювиниш хонасида бир ўзи ювинар экан, кеча информатикадан бўлиб ўтган имтиҳонни муваффақият билан топширгани ёдига тушди. Ва беихтиёр “бу менинг университетдаги илк муваффақиятим” дея қулиб қўйди. Даниэл ҳар кунги одатига кўра нонуштадан олдин кийиниб, бугунги дарсларни бир йўла такрорлаб чиқди. Соат 8⁰⁰ ни кўрсатган вақтда

фот” сифатида берилган. (Айни пайтда хорижий давлатларда метролар, поездлар, автобус, машиналар энг асосий транспорт воситаси ҳисобланса-да, аҳолининг кўпчилиги қисми велосипед ҳайдашни хуш кўради. Хатто, дунёнинг энг ривожланган давлатлари ҳисобланмиш Шимолий ва Жанубий Америка мамлакатларида, Европанинг аксарият қисмида, шунингдек, Хитой, Япония, Сингапур, Корея, Индонезия, Малайзия ва бошқа кўпқаб давлатларда велосипед ҳайдаш, ундан унумли фойдаланиш (бизга нисбатан) жуда кенг тарқалган. Хориждан меҳмон сифатида ташриф буюриб, айланиб саёҳат қиладиган бўлса, унга давлат томонидан (агарда ҳужжатлар расмийлаштирилган бўлса) бепул тезжор велосипедлар берилди ва у қандай берилган бўлса худди шундай қайтарилиши лозим. Ётоқхона билан Университет орасида 4 километрлик масофа бўлиб, Даниэл бу йўлни 15-20 дақиқа ичида босиб ўтди. Университетга етиб келгач, “Теймис”ни белгиланган майдончага қўйиб, дўстлари билан бирга факультет томон кетди. Биринчи дарс “Халқаро иқтисодий муносабатлар”. Дарс бошланишига ҳали 15-20 дақиқа вақт бор. Де-

соатлик катта танаффусга чиқиб кетишди. Даниэл ҳам вақтини беҳуда ўтказмаслик учун университет қошидаги “Талабалар кутубхонаси”га чиқди.

Навбатдаги дарс инглиз тили. Дарс ҳам бошланди. Домла 5 усуллик дарсини талабалар билан оғзаки ва ёзма тарзда ўзаро савол-жавобда ўтказиб, берилган топшириқларни бирма-бир сўраб чиқди. Шу тариқа дарс ҳам тугади. Талабалар домла билан хайрлашиб, ҳар томонга тарқалишди. Кимдир ишига, кимдир ётоқхонага, яна кимлардир курсдошлари билан айланишга. Даниэл ҳам белгиланган майдончадан тезжор велосипедини олиб, Алекс исмли англиялик дўсти билан шаҳарни айланишга чиқди. Бир-бирдан гўзал музейлар, қизиқарли театр томошалари, хилма-хил паркларни айланиб катта таассурот олишди. Бугун ҳафтанинг охири кунни бўлгани учун анъанавий кеча ўтказиш навбати Даниэлга етганди. Даниэл ётоқхона ёнидаги “Талабалар бозори”га бориб, дастурхонни безаш учун зарур бўладиган барча нарсаларни харид қилди. Гарчи бозор расталаридаги маҳсулот-

ХОРИЖЛИК ТАЛАБАНИНГ БИР КУНИ

Даниэл нонушта қилиш учун қават ошхонасига бориб, курсдош ўртоқлари билан биргаликда овқатланди. Улар билан анча вақтгача ошхонада суҳбатлашиб ўтирди. Чет давлатлардаги ётоқхона шароитлари бизнинг ётоқхона шароитларидан мутлақо бошқача. Яъни ошхоналар ҳар қаватда дам олиш хонаси билан бирга бўлиб, 100 - 120 нафар талаба учун мўлжалланган. Улар бу ерда овқат пиширишда, туғилган кун ёки турли хилдаги тадбирларни ўтказишади. Бундан ташқари, ҳар бир ошхонада икки нафар ошпаз ва навбатчи аёллар талабалар хизматида бўлиб ошхонага, қават тозаллигига эътибор бериш, талаба буюртма берган овқатларни ўз вақтида муҳайё қилиш билан банд. Даниэл нонушта қилиб бўлгач, ётоқхона ёнидаги белгиланган майдончадан “Теймис” (“Teymis”) номли тезжор велосипедини олиб, “Копенгаген” Университети томон йўлга чиқди. Бугун ҳам доимий вақтда чиққани учун кўчада талабалар оқими-га қўшилиб кетаётган курсдош - ўртоқларини кўрди. Унинг дўстларида ҳам шундай тезжор велосипедлар бўлиб, ўқишга қатнашлари, турли жойларни айланиб, саёҳат қилишлари учун Университет томонидан “талабаликка муко-

ярли аксарият талабалар ўз жойларида. Улар қатори Даниэл ҳам аудиторияга кириб ўтирди. Орадан озгина вақт ўтгач, домла ҳам эшик ёнида пайдо бўлиб, талабаларни бир қатор кўздан кечирди. Домла дарсни бошладан аввал дастлаб компьютерда терилган материалларни талабаларга адабиёт сифатида тарқатиб чиқди. Бугунги дарс асосан маърузадан иборат бўлгани учун домла ўзи тарқатган материаллардан фойдаланиб, 90 дақиқалик дарсни бошлади. Маърузада асосан давлатларда рўй бераётган иқтисодий инкирозлар, халқаро савдонинг ички ва ташқи амаллари, банк-молия тизимлари, маркетинг бозорларидаги аҳвол, валюталарнинг эркинлиги, завод ва фабрикаларда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг ўсиши, турли хилдаги хом ашё материаллар, шунингдек, табиий ресурсларга, темир, мис, газ, олтин, нефтларга бўлган эҳтиёжлар, жаҳон бозорида экспорт ва импорт савдо операцияларининг борилиши, умуман олганда, XXI аср бўсағасида турган давлатларда энг муҳим ўзгаришлар ҳақида талабаларга маълумот берди. Дарс давомида талабаларни қизиқтирган баъзи саволлар, мулоҳазалар, эътирозлар биргаликда атрофича муҳокама қилинди. Шундай қилиб, 1-дарс ҳам баҳс - мунозара билан поёнига етди. Талабалар икки ярим

лар бирмунча қиммат бўлса-да, талабаларга умуман қийинчилик туғдирмасди. Чунки университет томонидан бериладиган 700-800 долларлик стипендия талабаларнинг еб-ичишлари, кийинишлари, айланишлари-га бемалол етарди.

Соат 20⁰⁰. Теварак-атроф қоронғулашиб, кеч тушганда 13-ётоқхона ҳар кунгидек талабалар билан гавжум эди. Деярли ҳамма хоналарда электр чироклари ёқилган бўлиб, кимдир ошхонада овқатланаяпти, кимдир телевизор кўраяпти, яна биров дам олиш хонасида дарс қиляпти. Даниэл ҳам дўсти Алекс ёрдамида дастурхонга турли ноз-неъматлар, ширинликлар, ичимликларни чиройли қилиб қўйиш билан овора эди.

Орадан деярли ярим соат вақт ўтди. Турли мамлакатлардан қарийб 25 нафар талаба-ёшлар меҳмон сифатида ташриф буюришди. Даниэл уларни самимият ва очик кўнгиллик билан қутиб олди. Уртага эса меҳмонларга атаб барча нараса, немис пивоси, гамбургер, пицца тортилди.

Шу тариқа 13-ётоқхонанинг 35-хонасида то ярим тунгача электр чироғи ўчмади.

Беҳбуд БОТИРОВ тайёрлади.

ЧИРЯЗОВА РОССИЯГА
КЕТДИ

Фристайль бўйича олимпия чемпиони, Ўзбекистон спортга муносиб улуш қўшган Лина Чирязова оилавий сабабга кўра Новосибирскка кўчиб кетишга қарор қилди. У Ўзбекистон спорт кўмитасида бўлиб ўтган хайрлашув маросимида мамлакатимиз ҳукуматига миннатдорчилик билдириб, Ўзбекистон ўзи учун ҳамиша муқаддас ва қадрдон Ватан бўлиб қолишини айтди.

САМАРҚАНД
ШАРАФИНИ ҲИМОЯ
ҚИЛАДИЛАР

Самарқанд шаҳридаги олий ўқув юртли ва ўрта махсус ўқув юртли ўртасида икки ой мобайнида бўлиб ўтган "УНИВЕРСИАДА-2000" спартакиадаси ниҳоясига етди.

"УНИВЕРСИАДА-2000" олий ўқув юртли спартакиадаси дастурида спортнинг: стол тенниси, волейбол, баскетбол, катта теннис, қўл тўпи, шахмат, шашка, миллий кураш, эркин кураш, юнон-рум кураши, тош кўтариш, енгил атлетика, бокс ва футбол турлари киритилган эди. Барча спорт турлари бўйича 1000 га яқин талабалар иштирок этдилар.

"УНИВЕРСИАДА-2000" спартакиадаси якунига кўра 102 очко жамғарган Самарқанд Давлат Университети биринчи ўринни, 76 очко жамғарган Самарқанд Давлат чет тиллар олийгоҳи иккинчи ўринни эгалладилар.

Ўрта махсус ўқув юртли ўртасида бўлиб ўтган мусобақаларда спортнинг 10 тури бўйича 16 та ўқув муассасалари, барча спорт турлари бўйича 1100 нафар ўқувчилар иштирок этдилар.

Ғолиблар Республика мусобақасида Самарқанд вилояти шарафини ҳимоя қилдилар.

ҒОЛИБ —
КАТТАҚЎРҒОНЛИКЛАР

Самарқанд вилояти Каттақўрғон шаҳридаги мактаб-интернатда вилоят халқ таълими бошқармаси қарорига асосан "Соғлом авлод" йилига бағишланган мактаб-интернатлари ўртасида спортнинг 6 тури бўйича мусобақа ўтказилди. Мусобақада Каттақўрғон шаҳри, Самарқанд шаҳридан 2-та жамоа ва Оқтош шаҳридан ўқувчилар иштирок этдилар.

Иштирокчилар спортнинг: волейбол, стол тенниси, 60 м.га югуриш, турникка тортиш, шашка бўйича мусобақалашдилар. Иштирокчилар ҳамма спорт турлари бўйича яхши натижаларга эришдилар.

Мусобақа якунига кўра 1-ўринни 5-мактаб интернати, 2-ўринни Лош кўрғонидаги 63-мактаб иштирокчилари, 3-ўринни 1-сонли мактаб-интернат (Самарқанд шаҳри) вакиллари эгалладилар.

Ғолиб ва совриндорларга вилоят халқ таълими бошқармаси, шаҳар спорт кўмитаси томонидан қимматбаҳо совғалар ва faxрий ёрликлар тақдим этилди.

М. АХМЕДОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спорт устози

ОЛИМПИАДАЧИЛАРИМИЗ
КЎПАЙДИ

Шу йил Сиднейда бўлиб ўтадиган олимпиадада қатнашадиган спортчиларимиз сони 4 тага ошиб, 49 нафарга етди. Бу Таиландда бўлиб ўтган енгил атлетика мусобақасидан сўнг маълум бўлди.

КАСПАРОВ — ҒОЛИБ

"64-шахмат шарҳи" журнали халқаро "Оскар" шахмат танловини ўтказди. Унга кўра 1999 йилнинг соврини Гарри Каспаровга бериладиган бўлди. Иккинчи ва учинчи ўринни ҳам россиялик В. Крамник ва А. Халифманлар банд этишди.

ТАЙСОН РИНГГА
ИНТИЛАДИ

Оғир вазнли профессионал боксчилар ўртасида собиқ жаҳон ғолиби америкалик Майк Тайсон 24 июнда Буюк Британия Бирлашган Қироллиги таркибидаги Шотландиянинг Глазго шаҳрида ўз ҳамюрти Лу Савареца билан "ташлашиш" ниятини эълон қилиб, ҳукуматдан бу учун яна рухсат сўраган.

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili

«Универсиада-2000»

Кимларга насиб, кимлар бенасиб? Яна икки кундан сўнг Наманганда катта спорт байрами! Спорт билан шугулланишни ўзига "байроқ" қилиб олган, faxрли ўринларни қўлга киритган ёшларгина "Универсиада-2000" мусобақаларига бир олам ҳаяжон билан ошиқишмоқда. Улар орасида Тошкент вилоят Давлат педагогика институтининг 43 нафар (салмоқли рақам) талабаси ҳам бор. Турлар: ўзбек миллий кураши, футбол, баскетбол, стол тенниси, енгил атлетика.

моқда.

Халқ таълими вазирлигининг Давлат аттестация комиссияси томонидан ўтказилган текширувларда анча камчиликларимиз, жумладан, талабалар орасида юқори разрядли, спорт усталлигига номзодлар, спорт устаси, республика ва халқаро мусобақаларда ғолиблик шохсупасини эгаллаганлар сони камлиги, бу борада жиддий иш олиб бориш лозимлиги кўрсатилган эди...

Институтда кейинги уч йил ичида жисмоний тарбия кафедраси имкон қадар салоҳиятли, эпчил, кучли, маҳоратли кадрлар билан таъминланди.

Улар орасида 4 нафар спорт устаси, 3 нафар спорт усталлигига номзодлар бор. Ўқитувчилар ўртача 28-29 ёшдадир.

Институт маъмурияти спортни жонлантириш учун 600 минг сумдан ортиқ маблағ ажратди. Ҳар бир талабанинг спорт турига булган

тар бу йигит Эрон, АҚШ, Болгария, Греция ва собиқ Иттифоқнинг купгина шахарларида Ўзбекистон шарафини ҳимоя қилиб келди. С. Наимов 1999 йилда Ўзбекистон биринчилигига қатнашиб, финалда Карим Тулаганов устидан ғолиб келиб, 71 кг вазнда Ўзбекистоннинг мутлақ чемпиони унвонини олди.

Бугунги кунда халқаро ва республика мусобақаларида қатнашаётган институт талабаларига ҳам моддий ва ҳам маънавий ёрдам кўрсатилмоқда. Спорт унвони ва нишонлари жамоамиз, талабалар орасида топирилиб, унинг совриндорлари 1-3 ойлик стипендия ҳажмида мукофот, қимматбаҳо совғалар билан тақдирланмоқда.

Россиянинг Санкт-Петербург шаҳридан фақат

"Universiada — 2000"

ОМАД ЁР БЎЛСИН!

Сезилиб турибдики, институтда жисмоний тарбия ва спорт ишларига жиддий аҳамият берилмоқда. Институт ректори Ҳасан Қудратиллаев бу ҳусусда қуйидагиларни таъкидлайди:

— Институтимизда 1991 йилдан бошлаб жисмоний тарбия мутахассислиги бўйича талабалikka қабул бошланди. Ҳозирги кунда ушбу мутахассислик бўйича 225 нафар талаба таҳсил олмоқда. Уларга 21 нафар устоз-мураббийлар бириктириб қўйилган. 300 дан ортиқ олий маълумотли жисмоний тарбия ўқитувчилари институтимиз дипломини олишди.

Маълумки, Ангрен шаҳри республикадаги спорт марказларидан биридир. Бу ердаги мавжуд спорт иншоотлари: йирик "Янгиобод" спорт-соғломлаштириш базаси, бокс клуби, сузиш бўйича сув иншооти, футбол мактаби, энг муҳими, спорт ишқибозларининг куплиги институтда юзлаб мутахассислар тайёрлашни тақозо эт-

иштиёқи урганилди.

Бугунги кунда "Семург" жамоаси футбол бўйича республика олий лига жамоалари қаторидан жой олган экан, институт талабаларидан 6 кишининг уша жамоада ҳисобда туриши бизни қувонтиради.

Ўзбекистон Олимпия кўмитаси, Бокс федерацияси (В. Шин), вилоят бокс федерацияси, Ангрен шаҳар спорт кўмитаси билан бево-сита, елкама-елка ишлашимиз ҳам уз самарасини бермоқда. Абитурентларни жисмоний тарбия факультетига талабалikka қабул қилишда купроқ этибор уларнинг саломатлиги, ўқуви ва ҳафсалаларига қаратилмоқда.

Ҳозирда институт талабаларидан 11 киши турли даражада спорт устаси, спорт усталлигига номзод, Ўзбекистон чемпиони, халқаро мусобақалар совриндоридир. Сиро-жиддин Наимов бокс бўйича дав-тавл мураббий Мансур Маҳмудов раҳбарлигида машқ бошлаганди. 1993 йили Ўзбекистон ёшлари ўртасида чемпион, спорт усталлигига номзод, бокс бўйича Ўзбекистон терма жамоаси аъзоси бўлди. Қуринишидан оддий, содда ва кам-

ТВДПИ жамоаси талабалари учун эмас, балки республика спорт ишқибозлари учун ҳам хушхабар келди. Институтимиз талабаси Дилшод Мирбобоев бу ерда бўлиб ўтган Очқ Европа чемпионатида спортнинг таэквандо тури мусобақаларида қатнашиб, олтин медал соҳиби бўлиб қайтди. 1999 йил декабрь ойида институт "жисмоний тарбия" кафедраси ташаббуси билан спорт залимизда илк бор миллий ўзбек кураши бўйича Ангрен шаҳри биринчилиги ўтказилиб, юздан ортиқ спортчи қатнашди. Спортнинг бу тури бўйича анъанавий мусобақалар вақти-вақти билан ўтказилмоқда.

Наманган сафарига тадорик кураётган талабаларимиздан умидим катта. Ишончим комилки, улар faxрли ўринлар, ёрқин таассуротлар билан яна Ангренга қайтишади. Омад ёр бўлсин, азиз талабалар!

Д.ТОШКЕНБОВА

!!!y il — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili

ОҒИР АТЛЕТИКАЧИЛАР
БЕЛЛАШУВИ

Спорт ишқибозлари тўрт кун давомида 1980-81 йилларда туғилган ёшлар ва 1983-84 йилларда туғилган ўсмирлар ўртасида оғир атлетика бўйича Ўзбекистон Республикаси шахсий биринчилиги беллашувини ҳаяжон билан томоша қилишди.

Республика биринчилигида Тошкент шаҳри, Қорақалпоғистон Республикаси ва 9 та вилоятдан (Навоий, Жиззах ва Қашқадарё ви-

лоятларидан спортчилар қатнашмади) 115 нафар спортчи иштирок этди.

"Ёшлик" КСЖ спортчилари ўсмирлар беллашувида катта муваффақиятга эришишди. Жамиятнинг саккиз спортчисидан етти нафари мусобақа чемпиони бўлди.

Энди ғолиблар июль ойида Чехияда ёшлар ўртасида ўтказиладиган жаҳон биринчилигига тайёргарлик кўришади.

Ғ.МАННОПОВ

"ИБРАТ" НОМИГА
МОНАНД
ТУРНИРДИР

Андижон теннис клуби кортларида анъанавий "Ибрат" теннис турнири қатнашчилари ўзаро беллашдилар. Мусобақаларда вилоятнинг шаҳар ва туманлари, ташкилот ҳамда корхона раҳбарлари иштирок этдилар.

— Одамлар, айниқса, ёшлар катталарнинг қадам олишига қараб иш тутадилар. Вилоятда "Ибрат" турнирини ўтказишдан асосий мақсад — раҳбарларнинг теннис мусобақаларида ўзаро куч синашишларини уюштириб, ёшларнинг спортга бўлган иштиёқини оширишдир, — деди вилоят ҳокимининг биринчи ўринбосари Машариф Юсупов.

КАРАТЭЧИЛАРИМИЗ
ЗАФАРИ

Венгрияда ўттиздан ортиқ мамлакатнинг 2 минг нафарга яқин каратэ усталари ўртасидаги "Европа кубоги — 2000" мусобақасида вакилларимиз юксак натижага қўлга киритишди. Унда терма жамоамизнинг 12 нафар спортчиси қатнашиб, 11 та (7 та олтин, 2 та кумуш, 2 та бронза) медаллар шодасини юртимизга туҳфа этдилар.

— Беллашувлар ўйлаганимиздан ҳам юқори савияда ўтди. Айниқса, баҳсларни кузатаётган ташкилотчилар ва турли миллатдан иборат томошабинлар шогирдларим муваффақиятига хайрихоҳлиги, ўзбек йигит-қизлари маҳоратига қойил қолиб, шаънига ёғилган олқишларни кўриб кўнглим тоғдай кўтарилди, — деди Ўзбекистон каратэ миллий федерацияси президенти, 6-ДАН «қора белбоғ» соҳиби Нурхон Нафасов.

"Туркистон-пресс"

Ko'ngil bitiklari

БОЛАЛИГИМ —
БЕЎБОРЛИГИМ

Сен ширин хаёлим, ширин бетакрор,
Фақат сен айбинга бўласан икрор,
Фақат сен умримга энг одил сардор,
Гунча болалигим, беғуборлигим.

Ялангоёк чопган қирларинг ҳаққи,
Дилда асрай билган сирларинг ҳаққи,
Митти кўғирчоғинг — пирларинг ҳаққи,
Гунча болалигим, беғуборлигим.

Зумда осмонларга учиб кетган сен,
Шабнамдек лабимдан кучиб кетган сен,
Оппок хотирага кўчиб кетган сен,
Гунча болалигим, беғуборлигим.

Хали ҳам боғимда жажжи изинг бор,
Жарангли овозинг, асал сўзинг бор,
Бир умр дилимда юлдуз кўзинг бор,
Гунча болалигим, беғуборлигим.

Сен баридан нафис, суюк оппоқсан,
Овози ўчмаган шўх кўнғироқсан,
Сен дилда ҳилпираб турган байроқсан,
Гунча болалигим, беғуборлигим.

КЕТДИНГ...

Кетдинг...
Мен йиғладим.
Фақат манглайда,
Аччиқ кўзим ёши муз бўлиб қотди.
Кетдинг...
Сенга атаб кўйган сўзларим,
Майсадек тупроққа бош кўйиб ётди.

Кетдинг...
Ўзинг берган қизил атиргул,
Ўзини хазонлар бағрига отди.
Кетдинг...
Муҳаббатнинг сонсиз юлдузи,
Борини бевафо дунёга сотди.

Кетдинг...
Қайтмас бўлиб даргоҳларимга,
Лек исминг юракка ханжардек ботди.
Кетдинг...

Машхура МУРОДИЛЛА қизи,
Шахрисабз туманидаги 41-мактабнинг
10-синф ўқувчиси

Милиционер консерва банкасини
очишга уринмоқда. Анча ҳаракат қил-
ди. Аммо бўлмади. Шунда у консерва
банкасини кўли билан тақиллатиб
деди:

— Очинг, милиция.

Бир киши ўзининг маданий савия-
сини оширишга қарор қилади. Метро-
да сотиб олган китобини ўқиб кетар
экан, вақти-вақти билан:

— Йўғ-е! Нахотки! Бундай бўлиши-
ни билмагандим! — деб кўярди.
Ёнида ўтирган киши қизиқиб деди:

ХАНДАЛАР

— Қанақа қизиқарли китоб ўқияп-
сиз?

— Имло луғати.

— Билмайсизми, ҳозир соат неччи?
— Биламан.
— Раҳмат.

Кимё дарсида:
— Қани айт-чи, Шерзод, XIX аср ки-

мёгарлари тўғрисида нима била-
сан?

— Уларнинг барчаси оламдан
ўтган.

— Судланувчи, кўрилатган иш
бўйича нима дея оласиз?

— Нима ҳам дердим. Кечкурун
уйга кетаётган эдим. Икки нотаниш
киши келиб тўсатдан "Пўстин ва
телпакни еч" деди. Мен худди улар
айтганидек қилдим. Бирининг
пўстинини, иккинчисининг телпаги-
ни ечиб олдим.

QUTLOV

Муҳтарам устозимиз Омон
БОЗОРОВ!

Таваллуд кунингизга 60
йил, педагогик фаолиятингиз-
га 40 йил тўлиши муносабати
билан Сизни чин дилдан қут-
лаймиз. Туман зиёлиларининг
етақчиси сифатида қилаётган
эзгу амалларингизни ҳамиша
қадрлаймиз. Сизга соғлиқ, хо-
тиржамлик ҳамиша ҳамроҳ
бўлсин!

Нурота тумани ХТБ жамоаси

Кадрли

Норпўлат РАҲИМОВ!

Сизни таваллуд айёмин-
гиз билан дилдан қутлай-
миз. 30 йиллик педагогик
фаолиятингизда омад, за-
фарлар тилаймиз. Фар-
зандлар бахтига соғу сало-
мат, ҳамиша тетик бўлиб
юринг.

Фарзандларингиз ҳамда
Сурхондарё вилояти
Кумкўрғон туманидаги
43-мактаб жамоаси

ЎЗ - ЎТАДИ СОЗ

— "Соғлом авлод йили"да республикаимиздаги соғломлашти-
риш оромгоҳларида 332 минг нафар болани соғломлаштириш-
ни ташкил этиш кўзда тутилган. Улардан 194 минг нафардан
зиёд ўғил-қизлар шаҳар ташқарисидagi соғломлаштириш ором-
гоҳларида, 71 минг нафардан кўпроқ бола санаторий типидagi, 3
минг нафардан ортиқ болакайлар спорт-соғломлаштириш, қол-
ганлари эса мактаблар қошидаги кундузги ҳамда меҳнат-роҳат
оромгоҳларида дам оладилар, — деди Ўзбекистон Соғлиқни сақ-
лаш ходимлари касаба уюшмаси Марказий кўмитаси раиси
Озода Муҳитдинова.

Шу мақсадда ёзги мавсумда мамлакатимизда 887 та бола-
лар соғломлаштириш оромгоҳлари фаолият кўрсатади.

Андижон, Қашқадарё, Сурхондарё, Сирдарё вилоятлари ҳамда
Тошкент шаҳрида оромгоҳлар ходимларининг, хусусан, мудир,
тарбиячи ва шифокорларнинг малакасини ошириш ҳамда иш
услугларини такомиллаштириш мақсадида ўқув семинарлари
ташкил этилди.

"Соғлом авлод йили"да фарзандларимизнинг саломатликла-
рини тиклашга хизмат қилувчи турғун соғломлаштириш ором-
гоҳларида таъмирлаш ишлари қизғин бормоқда. Ушбу ҳордиқ
масканларининг 80 фоизиди биноларнинг ташқи кўринишини
пардозлаш-таъмирлаш, уларни зарурий жиҳозлар билан таъмин-
лаш каби ишлар амалга оширилмоқда.

Қолган оромгоҳларда эса капитал таъмирлаш ишлари ниҳоя-
сига етказилмоқда.

"Туркистон-пресс"

ЭЪЛОН

Тошкент вилояти Ўртачир-
чиқ туманидаги С. Икромов
номли 65-мактаб томонидан
1999 йилда Галина Ли номи-
га берилган 049998 рақамли
аттес-тат йўқолганлиги сабаб-
ли

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Ўрта махсус, касб-хунар
таълими маркази раҳбарияти
ва жамоаси олий ва ўрта мах-
сус таълим вазирининг бирин-
чи ўринбосари Шавкат Эрга-
шевич ҚУРБОНОВга падари
бузруквори

ЭРГАШ отанинг

вафоти муносабати билан
чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Республикаси
Халқ таълими вазирлиги раҳ-
барияти ва жамоаси Қора-
қалпоғистон Республикаси
собиқ халқ таълими вазири,
фахрий педагог

Жолимбет

СЕЙТНИЯЗОВнинг

вафоти муносабати билан
марҳумнинг оила аъзоларига
чуқур ҳамдардлик изҳор эта-
ди.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таъли-
ми вазирлиги, Ўзбекистон
Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги, Таълим
ва фан ходимлари касаба
уюшмаси Марказий
Кўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жумана-
зар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукр
ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб),
Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМ-
ЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РА-
ҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар
ТҶИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир
ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.
Қорхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари
масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарил-
майди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш тахрири-
ят руҳсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар
кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва
оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ,
Беҳбуд БОТИРОВ

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.

Г-377.

Тиражи 36.285

Г. 1 2 3 4 5 6

Ҳажми 4 босма табок.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босингга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 20.00.